

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Andra kammaren. Nr 34.

Onsdagen den 24 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 18 innevarande april förda protokollen.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra kammare, landshöfding Karl Rydin, som lider af svår muskelreumatism (Lumbago), på grund af sin sjukdom tillsvidare är urståndsatt att deltaga i riksdagsarbetet, intygar på heder och samvete

Stockholm den 24 april 1912.

Karl A. R. Lundberg.

Leg. läk.

§ 3.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Svar å interpellation.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet Schotte, som anförde: Herr talman, mina herrar! Med kammarens begifvande har ledamoten af kammaren, herr E. Lithander anhållit, att till mig få framställa följande spörsmål:

Kan till innevarande års Riksdag emotses kungl. proposition, som afser snar elektrifiering af statens järnvägar utöfver hvad som i detta afseende redan beslutats rörande riksgränsbanan?

Vid besvarande af detta spörsmål, ber jag att få omförmäla, att järnvägsstyrelsen i skrifvelse den 24 november 1911 till Kungl. Maj:t hemställt om framställning till 1912 års Riksdag om beviljandet af ett anslag af 1,800,000 kronor till anordnande af ledningar och omformarestationer för elektrisk drift af *lokaltrafiken* mellan Stockholm och Märsta samt mellan Göteborg och Alingsås, äfvensom ett anslag af 1,500,000 kronor till inköp af härför erforderlig materiel.

Enligt förslaget skulle för den elektriska driften, i hvad afses sträckan Stockholm—Märsta, inköpas kraft från Stockholms stads

Andra kammarens protokoll 1912. Nr 34.

Svar å interpellation.
(Forts.)

elektricitetsverk mot en årlig betalning af dels 3,000 kronor såsom ränta å viss kabelutläggning, dels ock 53 kronor för hvarje under en kvartstimme maximalt förbrukad kilowatt, dels ock 1,8 öre för hvarje kilowattimme. För linjen Göteborg—Alingsås skulle kraft erhållas från statens kraftverk vid Trollhättan till ett pris af 50 kronor pr kilowatt och år för den högsta under en kvartstimme af året i genomsnitt förbrukade effekten och därjämte 0,5 öre för hvarje kilowattimme.

Den utredning, som järnvägsstyrelsen vid nämnda framställning lämnat har emellertid syntts icke tillräckligt ingående för att därpå grunda ett fullgiltigt omdöme, huruvida den ifrågasatta elektrifieringen af nämnda lokaltrafik, hvilken såsom ofvan nämnts skulle betinga en utgift af 3,300,000 kronor, vore ekonomiskt fördelaktig.

Med hänsyn till hvad sålunda anförts, kan någon proposition till innevarande års Riksdag icke framläggas, hvarken om det af järnvägsstyrelsen väckta förslaget till elektrifiering af viss lokaltrafik kring Stockholm och Göteborg och än mindre till någon mera omfattande elektrifiering af statsbanenätet, hvartill förslag och utredning ej alls föreligga.

Jag har därmed besvarat interpellantens till mig ställda fråga, men vill jag begagna det tillfälle, interpellationen gifvit mig, att något redogöra för de planer med afseende å elektrifiering af statsbanorna, som vederbörande myndigheter förmält sig hysa samt därvid ock uttala några egna allmänna omdömen i frågan.

På framställning af Kungl. Maj:t beviljade, som bekant, 1904 års Riksdag ett anslag å extra stat af 425,000 kronor för anställande af försök med elektrisk järnvägsdrift å bandelarne Tomtebodas—Värtans och Stockholms Central—Järfvas.

Ändamålet med dessa försök var att vinna den egna erfarenhet och grundliga sakkännedom inom den elektriska järnvägsdriftens vidsträckta och dittills tämligen opröfvade område, utan hvilka ett framgångsrikt och målmedvetet arbete för denna frågas lösning var så godt som omöjligt. En berättelse öfver dessa försök afgafs år 1908 och finnas i densamma omnämnda alla de erfarenheter, som erhöles vid ifrågavarande försöksanläggning.

Dessa erfarenheter voro hufvudsakligen af teknisk art, men äfven af ekonomisk betydelse i det afseendet märkliga, att de visat, hur långt man kan nedbringa anläggningskostnaden med bibehållandet af fullgod driftsäkerhet. Försöken hafva ansetts utvisa, att spänningen för kontaktledningarna, som måste uppsättas öfver spåren för tillföringen af strömmen till elektriska lokomotiv och motorvagnar, utan fara för minskad driftsäkerhet kan höjas från vid tidpunkten för försökens början högst använda 6,600 volt till 15,000 volt, hvarigenom kostnaden för den koppar, som erfordras till ifrågavarande ledningar, minskas med en femtedel. Vidare anses försöken hafva visat, att så dyrbara konstruktioner för kontaktledningarnas uppbärande, som exempelvis kommit till användning i Amerika, ej behöfva ifrågakomma hos oss.

Vid projekteringen af riksgränsbanans elektrifiering hafva resultaten från försöksanläggningen vid Tomtebodas varit till stor nytta.

Någon erfarenhet angående underhållskostnader för den rullande materielen har emellertid ej kunnat erhållas från försöksanläggningen på grund af dess ringa omfattning.

För blifvande elektrifieringar af statens järnvägar har järnvägsstyrelsen tänkt sig följande

Program.

A. Första anläggningarna.

a) Tunga elektriska lokomotiv.

Genom den beslutade elektrifieringen af Riksgränsbanan beredes tillfälle att fastställa

- 1:o tunga elektriska lokomotivs lämplighet i tekniskt afseende för framförandet af tunga tåg, såväl gods- som person- och snälltåg;
 - 2:o matar- och kontaktledningars lämpliga konstruktion för våra klimatiska förhållanden;
 - 3:o elektrisk hufvudbanedrifts ekonomiska resultat i jämförelse med ångdrift; samt
- att uppöfva personal för ledning, drift och underhåll af anläggningar för elektrisk tågbefordran.

b) Motorvagnar och lättare lokomotiv för hufvudsakligen lokal- och förortstrafik.

Elektrisk motordrift för lokaltrafik anses allmänt såsom ett redan löst problem. De af järnvägsstyrelsen upprättade nyss omförmälda förslagen att elektrifiera sträckorna Stockholm—Märsta och Göteborg—Alingsås, tills vidare endast för tillgodoseendet af lokaltrafiken, åsyfta att tillgodogöra sig den i utlandet på detta område vunna erfarenheten och att utbilda personal för detta slag af järnvägsdrift.

B. Den planmässiga utsträckningen af elektrifieringen af statsbanorna.

Därvid har järnvägsstyrelsen i första hand tänkt sig utvidgning af Riksgränsbanans elektrifiering söderut från Kiruna ned till Gellivare, Luleå och Svartön. Den för detta ändamål erforderliga kraften skulle lätt kunna erhållas genom utvidgning af Porjus kraftverk.

Vidare har styrelsen tänkt sig utsträcka den redan föreslagna elektriska driften på bandelen Stockholm—Märsta till Uppsala och Krylbo. Tills vidare föreligger såsom förut nämnts endast förslag att elektrisk lokaltrafik skulle upptagas på sträckan Stockholm—Märsta, när det pris, som af statens järnvägar skulle betalas till Stockholms elektricitetsverk för den erforderliga strömmen enligt styrelsens mening, vore för högt för att göra annan elektrisk trafik än lokaltrafik ekonomisk.

Af bandelarna söder om Stockholm har styrelsen tänkt sig att följande skulle elektrifieras:

- 1) Stockholm—Göteborg med kraft från kraftverken vid Trollhättan och Ljung;
- 2) Järna—Nyköping—Trälleborg med kraft från kraftverken vid Ljung och Karsefors samt

Svar å interpellation.
(Forts.)

3) Göteborg Malmö med kraft från kraftverken vid Trollhättan och Karsefors.

För öfverföring af kraften till dessa bandelar är det tänkt att två af hvarandra oberoende system af öfverföringsledningar skulle ifrågakomma. Båda dessa system skulle utgå från Trollhättan och erhålla kraft däriifrån för bottenbelastningen. Det ena systemet skulle gå åt Stockholm till och till detta skulle Ljungs kraftverk vara inkoppladt som utjämningsverk för borttagande af spetsarna. För det andra systemet af ledningar, som skulle gå söderut åt Malmö och Trällebörg, skulle Karsefors utgöra utjämningskraftverket. Dessa ledningssystem, som skulle öfverföra den elektriska energien med 80- å 100,000 volts spänning, skulle så mycket som möjligt följa banorna åt, och på ungefär hvar 40:de km skulle transformatorstationer anläggas för nedtransformering af spänningen till 15,000 volt, med hvilken spänning den elektriska energien skulle tillföras lokomotiven genom kontaktledningarna. I ofvannämnda transformatorstationer skulle äfven omformare kunna uppställas för alstrande af lämplig ström till försäljning för belysning och motordrift.

Ungefärliga totalkostnaden för denna elektrifiering utgör:

1.) För fortsättning söderut till Luleå af Riksgränsbanans elektrifiering.

a) Öfverföringsledningar	kronor	2,650,000
b) Transformatorstationer	„	1,600,000
c) Kontaktledningar (hufvud- och sidospår).....	„	3,250,000
d) Lokomotiv	„	3,500,000
		<hr/>
	kronor	11,000,000

2.) För elektrifiering af Stockholm—Uppsala—Krylbo, Stockholm—Göteborg, Järna—Nyköping—Malmö—Trällebörg och Göteborg—Malmö.

a) Öfverföringsledningar	kronor	17,000,000
b) Transformatorstationer	„	7,000,000
c) Kontaktledningar (hufvud- och sidospår).....	„	16,000,000
d) Lokomotiv	„	25,000,000
		<hr/>
	kronor	65,000,000

För härtill erforderliga kraftverk utgör ungefärliga kostnaden

a) för utvidgningen af Porjusstationen	kronor	3,000,000
b) för kraftverken till bandelarna i södra och mellersta Sverige.....	„	25,000,000

Sammanlagda ungefärliga kostnaden för ledningar, transformatorstationer, lokomotiv och kraftverk utgör sålunda kronor 104,000,000.

Vid beräkning af anläggningskostnaden för ofvan föreslagna elektriska drift har antagits att densamma skulle vara genomförd år 1920, ehuru detta naturligen ej är sannolikt, men har styrelsen för att få en något så när god hållpunkt för beräkningarna ansett sig böra räkna med en ej allt för långt fram liggande tidpunkt. Vidare har antagits att trafiken år 1920 är 30 procent större än år 1910, hvilket års statistik legat till grund för beräkningarna.

Järnvägsstyrelsen har vidare beräknat kostnaderna vid elektrisk

drift å ofvan angifna bandelar i södra och mellersta Sverige under antagande af den trafik, som enligt ofvanstående kan beräknas för år 1920, och därvid funnit, att kostnaden vid elektrisk drift skulle ställa sig ungefär lika med kostnaden vid ångdrift, om ett kraftpris af 80 kronor per kilowatt och år (59 kronor per elektrisk hästkraft och år) betalades för strömmen vid kraftverket. Detta pris är något mer än 40 procent högre än det pris, som Göteborgs stad betalar för den elektriska energien från Trollhättan och 48 procent högre än det som Norrköpings stad betalar för kraft från Öjebro kraftstation. Det är vidare så pass högt, att elektrisk energi kan erhållas till något lägre kostnad från en modern större ångturbincentral, där torf användes som bränsle. Järnvägsstyrelsen har därför också tänkt sig att i framtiden sådana elektriska centraler skulle byggas invid några af landets större torfmossar för att användas för upptagande af spetsbelastningar samt under vattenfattiga år. Beräkningen grundar sig som förut omförmälts på, att trafiken skall kunna till den tidpunkten ha ökats med 30 procent öfver den nuvarande.

Scar å interpellation.
(Forts.)

Som reserv för den elektriska driften har järnvägsstyrelsen tänkt sig att ånglokomotiv under första drifttiden skulle bibehållas. Järnvägsstyrelsen hyser emellertid god förhoppning att en sådan reserv i framtiden icke skall behövas. Vid en hel del utländska banor har man nämligen funnit, att driftsäkerheten vid elektrisk drift är långt större än vid ångdrift, och vidare har man särskildt påpekat, att de elektriska tågen kunna framföras med långt större punktlighet än ångtågen. Detta har sin grund däri, att den för tågen erforderliga energien tages från en gemensam stor central, som vid behof kan till tåget tillfälligtvis afgifva en väsentligt ökad energimängd, under det att ånglokomotiven äro beroende af sina pannor, hvilka ofta äfven under normala förhållanden måste ansträngas till gränsen af sin förmåga. Den fara för driftstörningar, som kan befaras i följd af skada på ledningarna till följd af naturkrafter eller åverkan, anses komma att efter hand minskas genom vunnen erfarenhet i fråga om sådana ledningars konstruktion, underhåll och öfvervakande.

Dessutom vill jag omförmåla, att Kungl. Maj:t den 6 maj 1910, på därom af vattenfallsstyrelsen gjord framställning, anbefallt vattenfallsstyrelsen att i samråd med järnvägsstyrelsen utarbета på terrängundersökningar grundade förslag till utnyttjande af de för elektrifiering af vissa delar af statens järnvägar inköpta vattenfallen i Motala ström, Järleån, Bolmán och Lagan, därvid jämväl frågorna om kungsådras öfverbyggnad och de rättsliga förhållandena borde utredas samt för ändamålet ställt ett anslag af 15,000 kronor till vattenfallsstyrelsens förfogande.

De sålunda anbefallda undersökningarna och utredningarna hafva under tiden därefter pågått inom styrelsen men ännu icke bragts i afslutadt skick. Från vattenfallsstyrelsens sida kommer därför, enligt hvad jag inhämtat, under den allra närmaste framtiden intet förslag att afgifvas rörande bebyggande af de under styrelsens förvaltning ställda vattenfall, hvilka inköpts för statsbanornas räkning. Järnvägsstyrelsen är ej heller — såsom jag förut omförmält — ännu betänkt på införande af elektrisk drift å de bandelar, som skulle matas från

Svar å interpellation.
(Forts.)

ifrågavarande vattenfall, men torde å andra sidan ej anse klokt, att de under tiden exploateras för annat ändamål.

Vidkommande förutberörda elektrifiering af Riksgränsbanan erinrar jag, att 1910 års Riksdag beviljat ett anslag af 21,500,000 kronor för införande af elektrisk drift å bandelen Kiruna—Riksgränsen. Af detta anslag hafva hittills anvisats 12,365,000 kronor.

Efter denna redogörelse tillåter jag mig först framhålla, att jag, lika med interpellanten, finner fördelarna af den elektriska järnvägsdriftens införande i större utsträckning i vårt land vara uppenbara. Minskning i stenkolsimporten och i beroendet af de länder, hvarifrån denna viktiga naturprodukt måste hämtas är gifvetvis en stor fördel. En elektrifiering i stor skala bör också kunna medföra en lättad och ökning i samfärdseln, hvilket för vårt vidsträckt lands utveckling är af betydande vikt, hvarjämte den elektriska kraftens användande i åtskilliga näringsgrenar därmed bör kunna väsentligt främjas. Jag anser därför ock, att allvarliga sträfvanden böra inriktas på att kunna öfvergå till elektrisk drift af våra statsjärnvägar, så snart förhållandena det medgifva. I förbigående må anmärkas, att då det gäller lämpligheten af att använda vattenfallen såsom alstrare af elektrisk energi för järnvägsdrift, behöfvet af kraft för andra ändamål inom det område, hvarom frågan är, bör tagas i betraktande. Gifves det icke möjlighet att med vattenkraft framställa så stor mängd elektrisk energi till skäligt pris, att den räcker för alla de olikartade behofven inom området, kan det tänkas vara nationalekonomiskt riktigare att drifva järnvägarna med bränslemotorer i stället för att till sådana hänvisa andra kraftförbrukare, som måhända på bättre sätt kunna utnyttja vattenkraften. Hvad afser landet söder om Dalälven kan en utredning i förevarande hänseende hafva allt fog för sig.

Det har förut framhållits att utomlands elektrisk järnvägsdrift med framgång användts å *lokalbanor* med mycket stark trafik, särskildt kring storstäderna. Jag har här ett par grafiska tågtidtabeller för ett par lokalbanor, en i Tyskland, Blankenese—Ohlsdorf och en i England, Liverpool—Southport. Herrarna torde af dessa tidtabeller finna, huru oerhörd trafiken på dessa banor är och dock är den för närvarande än större än tidtabellerna utvisa, då dessa tabeller äro 3 år gamla. Uppenbart är, att vi i vårt land ha mycket långt till, innan vi uppnå en med dessa banor jämförlig trafikintensitet på våra lokal- eller förstadsbanor. Det förefaller också nästan, som man flestades i utlandet på senare tiden fått en något modifierad uppfattning af elektrifieringens fördelar för sådan lokal- och förortstrafik som ej närmast har karaktär af spårvägstrafik. I en officiell utredning som år 1905 framlades i England af en för ändamålet tillsatt kommission uttalades, att den elektriska driften antoges komma att för banbolagen medföra så stora fördelar, att man utan vidare uppskof borde inrätta förortslinjerna för elektrisk drift. Emellertid har en sådan elektrifiering i större skala icke skett i England. Hvad som å en del håll tvingat därtill har ofta närmast varit förekomsten af långa tunnelsträckor, där ånglokomotivens rök skulle bli alltför generande eller å bandelar, där man med den elektriska driften, som gifvetvis har sina behag för den trafikerande allmänheten, trott sig få ett försteg i konkurrensen

med andra banor. I Zeitschrift für Kleinbahnen 1909 anföres sålunda *Svar å intelligen-
pellation.*
(Forts.)
efter en berättelse från det engelska handelsamtet att »ingen af Londons ångbanor, som haft fullt fria händer att välja, har funnit öfvergången till elektrisk drift för sig fördelaktig». Å andra sidan må omförmålas, att vederbörande vid London—Brighton banan sedan 1909 elektrifierat lokaltrafiken mellan ändstationerna i London och funnit sig synnerligen tillfredställda med dessa experiment.

På en del järnvägssträckor af *allmän natur* utomlands, särskildt i Amerika, men jämväl i Tyskland, Österrike och Schweiz har elektrisk drift med fördel anordnats, men ingen af dessa banor i utlandet torde, hvad beträffar klimat- och trafikförhållanden, vara *fullt* typisk för våra järnvägar. Ehuru väl utan tvifvel många värdefulla erfarenheter äro att hämta från utlandet, lära vi dock vara nödsakade att genom lämpliga *egna försök* vinna erfarenhet om, hur elektrifieringen bör hos oss genomföras och hvilka kostnader för anläggning, drift och underhåll för den elektriska trafiken böra beräknas.

Jag vågar således tro, att någon elektrifiering af våra svenska statsbanor af *allmän* typ icke bör komma i fråga, förrän *dels* en fullständig utredning och plan kommit till stånd afseende tillgängliga kraftkällor samt huru och på hvad sätt dessa skola lämpligast tillgodogöras för elektrisk järnvägsdrift, *dels och* försök med sådan drift i större skala under tillräckligt lång tid blifvit utförda på ett sådant sätt, att det praktiskt ekonomiska resultatet hos oss af elektrisk järnvägsdrift i jämförelse med ångdriften kan fullt klart bedömas. En mycket god erfarenhet härutinnan kan vinnas af den elektrifiering af linjen Kiruna—Riksgränsen som beslutits. Innan man från denna linje hämtat tillräcklig erfarenhet torde, enligt min mening, knappast vara tillräckligt att skrida till en *allmän* elektrifiering af statsbanorna. Enligt min mening torde det knappast vara klokt, att skrida till ett sådant genomförande, innan norra inlandsbanan med grenlinjer till norra stambanan blifvit färdigbyggd. Gifvetvis bör man under tiden ej underlåta att allvarligt studera och hämta för våra förhållanden tillämplig erfarenhet äfven från andra länder, särskildt från Tyskland, där på en bana af *allmän* typ linjen Dessau—Bitterfeld af den 154 km långa dubbelspåriga bansträckan Magdeburg—Leipzig—Halle elektrisk drift för all trafik införts sedan fjolårets början, och därifrån åtskilliga rön af intesse för oss lära vara att hämta. Det torde också böra framhållas, att det anstånd, jag för min del tror böra äga rum med afseende å en *allmän* elektrifiering af statsbanorna, icke, med allt erkännande af den elektriska driftens alldeles särskilda betydelse i ett land som vårt, bör vara alltför oläglig, då de alltjämt fortgående tekniska framstegen på detta område böra göra en öfvergång framdeles till elektrisk drift säkrare än nu.

Däremot tror jag också för min del, att man bör allvarligen öfverväga om ej någon eller några *lokalbandelar* böra under närmaste tiden anordnas för elektrisk drift. Jag har förut omförmålt, att det järnvägsstyrelsens förslag om elektrifiering af bandelarna Stockholm—Märsta och Göteborg—Alingsås, som i november i fjol framlades, synts tarfva ytterligare utredning och öfvervägande särskildt med afseende å utsikterna till den trafikökning som påräknats och som utgjort stöd

Svar å interpellation.
(Forts.)

för järnvägsstyrelsens mening, att den elektriska driften borde bli billigare än ångdriften. Fråga kan också uppstå, huruvida man nu på en gång skall skrida till elektrifiering af så långa sträckor som de nämnda, där visserligen en ganska stark lokaltrafik råder till stationerna närmast Stockholm och Göteborg, men där trafiken sedan tunnar ut sig och närmar sig persontrafiken å åtskilliga andra statsbanelinjer söder om Storvik.

Jag skall emellertid icke underlåta att så snart som möjligt föranstalta om den ytterligare utredning rörande nämnda af järnvägsstyrelsen ifrågasatta elektrifiering af viss lokalbanetrafik, som jag anser nödig. Förutsatt att den vidare utredningen icke gifver ogynnsamt resultat ur ekonomisk synpunkt, torde Riksdagen inom en nära framtid få till behandling ett förslag om elektrifiering af viss lokaltrafik.

Slutligen må uppmärksammas, att vid hvad förut yttrats, icke tagits hänsyn till andra förändringar i driftsystemet vid våra statsbanor, som kunna uppkomma genom för lokomotiveldning lämpliga torfpreparat, dieselmotorer o. s. v. eller till de kombinationer, som härutinnan äro möjliga och hvilka möjligen kunna ställa frågan om statsbanornas allmänna elektrifiering eller åtskilliga detaljer däraf i en annan dager än nu.

Vidare yttrade:

Herr Lithander: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få uttala mitt tack för det svar han nu lämnat. Jag beklagar, att icke den mycket utförliga och grundliga utredning, som järnvägsstyrelsen gjort vid sin framställning med begäran om de nu ifrågasvarande bandelarnas elektrifiering, af herr statsrådet ansågs vara till fyllest, och att ej heller det som då brast blifvit föremål för en anhållan om ytterligare utredning, så att denna viktiga fråga hade till innevarande års riksdag kunnat ligga på bordet. Jag beklagar också, att svaret icke innebar något, som gaf närmare vid handen och mera bestämdt preciserade, hvad som därvidlag är definitivt att förvänta.

Jag skall emellertid be att få söka framhålla några af de skäl, som jag anser tala för en snar elektrifiering af vissa delar af statsbanorna, och detta alldeles fränsedt den engelska kolstreckjen, som bjärt påvisat vårt stora beroende af utlandet i bränslefrågor och gifvit oss en kraftig maning att söka minska våra utgifter och detta beroende.

Vi äga då i Trollhättan en kraftstation, där den hittills monterade kraften endast delvis utnyttjas, utbyggd för cirka 14 miljoner kronor inklusive ledningar. Däri är då icke inberäknadt kostnader för byggnader, och ej heller vattenfallets värde, som torde uppgå till ungefär 15 miljoner. Vi ha därjämte i Trollhättan en outnyttjad vattenkraft, som är tillräcklig att lämna drifkraft åt den allra största delen af sydvestra Sveriges statsbanenät. Under åren 1906 till 1908 inköpte staten i mellersta och södra Sverige vattenfall för nära 5 miljoner kronor i och för elektrifiering af statsbanorna. Dessa vattenfall gifva för närvarande staten en årlig inkomst af 4,500 kronor, men kosta

ärligen i räntor cirka 200,000 kronor, d. v. s. att sedan vi köpte dessa vattenfall, ha ungefär en miljon kronor runnit ut i hafvet, utan att gifva oss motsvarande valuta. *Scar å interpellation.* (Forts.)

Utom det, att de icke fått tjäna det ändamål, som då framhölls vara det, som afsågs därmed, nämligen statsbanornas elektrifiering, ha de heller icke fått tjäna till att förbättra vår handelsbalans, utan de hafva i stället försämrat vår penningebalans. Det kan icke vara riktigt att låta detta fortgå, när vattenfallens kraft kan omvandlas i elektrisk energi, som statens järnvägar kunna förbruka.

En viktig omständighet, som jag skall be att få påvisa — enär däri ligger en ytterligare anledning att icke uppskjuta monteringen af vattenfallen, vare sig för de enskilda eller för staten — är den, att för närvarande öfverföring från vattenkraft till elektrisk energi genom turbiner har nått en sådan fulländning, att det utvinnes 80 procent om icke något mera af den ursprungliga kraften. Här har man nått det maximum, som är möjligt att komma till. Däremot går det för närvarande icke att ur kolet, när det omvandlas i elektrisk energi, med nu till buds stående maskiner utvinna mer än högst 20 procent. Hvad betyder nu detta? Det betyder, att vi böra använda den tid, som nu bjudes oss, att montera och *amortera* våra vattenfall, *innan* ännu dessa motorer för kol hafva nått en högre fulländning och minskat afståndet mellan procentsatserna, hvilket gifvetvis i samma mån försvårar den amortering, som är nödvändig. Med ökade kostnader för vattenfallens montering och med fulländningen af maskinella anordningar för kolens öfverförande till elektrisk energi minskas det försprång, vi hafva, och åtminstone med afseende på sådana vattenfall, där kostnaden per hästkraft ställer sig dyrast, kan ett dröjsmål helt enkelt betyda *försuttna fatalier*.

Anledning till dröjsmål fanns för cirka tio år sedan, när den elektriska driften ännu låg i sin linda, men föreligger icke längre, ty tekniken står nu högt, icke minst inom Sverige. Stora elektrifieringsarbeten pågå för närvarande i Baden, Bajern, Österrike, Italien, Schweiz och Frankrike för att icke tala om Amerika, som är föregångslandet. Preussiska trafikministern har helt nyligen inlämnat ett förslag till den tyska Riksdagen, hvori han begär för elektrifiering enbart af Berlins Stadt- und Ringbahn en summa på *123 miljoner* mark, och redan förut har den tyska regeringen beviljat *50 miljoner* mark till elektrifiering af vissa delar utaf det preussiska statsbanenätet. Då nu så liflig verksamhet råder på detta område i utlandet, behöfva vi verkligen icke här i vattenfallens, torfmossarnas och alunskifferns land hysa tvekan utan kunna tryggt följa järnvägsstyrelsens efter noggranna utredningar och undersökningar gjorda förslag om elektrifiering af vissa delar utaf statsbanenätet utöfver riksgränsbanan och till gagn för vårt land göra det *utan uppskof* samt *fortgå på den vägen*.

Om de mera trafikerade bandelarna såsom Stockholm—Södertälje, Stockholm—Uppsala, Göteborg—Alingsås, Malmö—Hessleholm snarast möjligt elektrifieras, är detta af synnerligen stor betydelse äfven för den inhemska elektrotekniska industri, som då har tillfälle att deltaga i de mindre företagen och de mindre kräfvande uppgifterna för att därigenom förbereda sig att med större utsikter till framgång seder-

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

mera deltaga i de stora uppgifterna. Det är nämligen icke fråga om att nu elektrifiera hela järnvägsnätet utan att elektrifiera de delar däraf invid de stora samhällena, med afseende på hvilka utredning föreligger i tillräckligt hög grad eller kan kompletteras med hvad som felas för att arbetet skall kunna göras nu.

När det gäller en sådan stor uppgift som att elektrifiera våra statsbanor, kan den synpunkten icke nog framhållas, att vi därvid skulle i möjligaste mån främja det *inhemska* näringslivet. En *snar* förberedelse till de af staten 1906—1908 inköpta vattenfallens montering skulle utom tidsvinsten hafva det goda med sig, att när öfvade arbetsledare och arbetare äro färdiga vid Porjus och Elfkarleby, andra uppgifter stå dem till buds, där de genast kunna taga vid. Det är med andra ord en *fullständig plan* för vattenfallens succesiva montering och banornas elektrifiering i fortlöpande följd, som *för vårt land är af alldeles särskildt stor betydelse*.

Ur nationalekonomisk synpunkt måste det gifvetvis vara önskligt att snarast möjligt elektrifiera sådana starkt trafikerade bandelar, där det kan påvisas, att elektrifiering är ekonomiskt fördelaktig och åtgärden medverkar att minska vårt beroende af utländskt bränsle. Detta oberoende är emellertid af så oerhördt stor vikt, att, äfven om det i vissa fall behöfde göras en ekonomisk uppoffring för att öfvergå till elektrisk drift, anser jag, att vi böra göra denna merutgift, därför att den går till hemlandet och kan väl motiveras.

Elektrifieringen af våra statsbanor bereder, såsom herr statsrådet yttrade, därjämte ökad tillfälle för vår industri, vårt jordbruk och enskilda att få tillgång till billig inhemsk elektrisk kraft för hvarje distrikt, där det blir fråga om att elektrifiera statsbanorna. Där vattenfall saknas, kan elektricitet framställas i kraftstationer med torf, hvilket inhemska bränsle på så sätt skulle komma till användning, såsom redan skett i *mycket stor utsträckning* i Tyskland. Beträffande dröjsmålet med att elektrifiera annars därtill lämpliga bansträckor för att först invänta resultatet i fråga om riksgränsbanan, torde detta hvarken vara nödvändigt eller önskligt. Det är sannt, att det i många afseenden föreligger likheter i tekniskt afseende mellan riksgränsbanan och de nu ifrågavarande banorna, men det finnes också en stor åtskillnad, nämligen den, att riksgränsbanan är ordnad för en alldeles exceptionellt stor och kräfvande malmtrafik, hvaremot de sträckor, det nu gäller, närmast och till hufvudsaklig del hafva persontrafik och vanlig godstrafik i närheten af tätt befolkade stadssamhällen. Och i det afseendet har man redan nu alldeles tillräcklig erfarenhet i utlandet. Därom vittnar ju allra bäst, att man i Tyskland framlagt ett definitivt förslag, som rör sig om 123 miljoner mark, såsom jag nyss nämnde.

Dessutom framhöll herr statsrådet, att vi skulle bygga våra vidare mått och steg i detta afseende på försök, som göras, men om vi icke göra några försök, ha vi intet vidare att bygga på, ty man kan väl ändå icke begära, att vi skola i denna rastlösa tid afvakta det resultat, som riksgränsbanan visar oss. Vi skulle nämligen icke blott behöfva afvakta, att denna bana blefve färdig, utan vi skulle också behöfva hafva erfarenheten af många års drift att stödja oss på.

Utom de viktiga mål med afseende på kraft- och bränslefrågan, som en snar elektrifiering skulle främja, är det äfven andra mycket viktiga sträfvanden, som erhålla stöd af att det som nu föreslagits vidtages snart. Det är nämligen den omständigheten, att dessa banors elektrifiering är en af de viktigaste åtgärderna för att i dessa trångboddhets- och dyrbostadstider få dessa olägenheter i någon mån mildrade. Sunda, billiga och lätt tillgängliga bostäder äro för alla af stor betydelse, icke minst för industriarbetarna. Då vår industri haft och tvifvelsutan står inför en synnerligen stor och glädjande utveckling, kräfvor också denna utveckling och omsorgen om dem, som arbeta däri, att de må kunna förrätta sitt arbete med hälsa och trefnad, och då — *träder bostadsfrågan i förgrunden*. Elektrifiering af banorna i närheten af våra stora samhällen underlättar betydligt lösningen af detta spörsmål, och häri ligger ett icke oviktigt skäl att ej uppskjuta, hvad som kan göras, utan att vi böra göra det *snart*.

Till de skäl, som jag nu anfört till förmån för snar elektrifiering, vill jag återöpa några ord, som den nuvarande och äfven dåvarande chefen för civildepartementet anförde, när Riksdagen på hans förslag 1906 beviljade 5 miljoner kronor till inköp af vattenfall, afsedda för elektrifiering af statsbanorna. Herr statsrådet yttrade då: »att den 28 februari 1905 har järnvägsstyrelsen anhållit, om kungl. proposition till 1905 års Riksdag om anslag af 4 miljoner kronor till inköp af vattenfall, som *inom den närmaste framtiden* ansåges komma att för drift af statens järnvägar medelst elektricitet erfordras», och framhöll vidare, »att det synes vara viktigt, att staten på allvar bereder sig att i afsevärd omfattning inrätta elektrisk drift af statsbanorna, när frågan härom vunnit tillräcklig utredning.»

Då nu en sådan utredning föreligger, eller ganska lätt kan kompletteras med hvad som felas, beträffande viktiga bandelar i närheten af våra stora städer, vågar jag uttrycka den förhoppningen, att äfven om arbetsbördan är tung för Kungl. Maj:t, det dock skall vara möjligt, att fylla luckorna i motiveringen, för att redan till innevarande års riksdag förslag må kunna framläggas i frågan och det må dragas försorg om en *snar* elektrifiering af våra banor i närheten af de stora städerna.

§ 4.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord liggande propositioner; och hänvisades därvid:

till statsutskottet propositionerna:

angående öfverlåtelse till landtförsvaret af Kungsgården Noret i Kopparbergs län m. m.;

angående understöd till aktiebolaget Svenska Amerika-Mexicolinjen för uppehållande af regelbunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige samt Nordamerika; och

angående understöd till rederiaktiebolaget Transatlantic för uppehållande af regelbunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige och Australien;

Svar å interpellation.
(Forts.)

till bevillningsutskottet propositionerna:
med förslag till ändrad lydelse af vissa delar af gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor; och
med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående beskattning af socker, som under december månad år 1912 efter anmälan af svenska sockerfabriksaktiebolaget utlämnas till fritt bruk;

till statsutskottet propositionerna:
angående uppförande i Hvitträsk by af bostadshus åt den därstädes stationerade kontraktsadjunkten;
angående ytterligare bidrag åt föreningen för bistånd åt vanföra inom Skåne till bestridande af kostnaderna för en nybyggnad för ortopedisk poliklinik och sjukafdelning i Hälsingborg; och
angående förhöjdt statsanslag till allmänna barnbördshuset i Stockholm;

till bankoutskottet propositionen angående pensionering af lärarpersonalen vid statsunderstödda undervisningsanstalter för vanföra;

till konstitutionsutskottet propositionen med förslag till lagar om ändrad lydelse af § 39 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt af § 41 mom. 1 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863; samt

till bankoutskottet propositionen angående vissa ändringar i staten för folkskollärarnes pensionsinrättning.

§ 5.

Vidare föredrogos hvar efter annan de på kammarens bord ligande motionerna; och hänvisades därvid

herr *Åkermans* motion, nr 300, herrar *Söderbergs* i Stockholm och *Erikssons* i Grängesberg motion, nr 301, och herr *Nilssons* i Hagaby motion, nr 302, till särskilda utskottet nr 1; samt
herr *Vennerstens* motion, nr 303, till statsutskottet.

§ 6.

Bevillningsutskottets betänkande nr 23, som härpå föredrogs, bordlades åter.

§ 7.

Ang. grunder för upplåtelse med tomträtt af bostadstomter å kronojord.

Till afgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 41, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående framläggande för Riksdagen af förslag till grunder för upplåtelse med tomträtt af bostadstomter å kronojord.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 62, hade herr *Strömberg* hemställt, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att för nästa Riksdag måtte framläggas till pröfning hufvudgrunder för upplåtelse med tomträtt af de å kronans egendomar för upplåtelse afsedda bostadstomter, dessa grunder byggda på allmängiltiga bestämmelser för tomträttsupplåtelse från kronojord.

Ang. grunder för upplåtelse med tomträtt af bostadstomter å kronojord.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida bestämmelse om skyldighet för tomträttsbafvaren att bidra till löseskillingen för byggnaderna å tomten vid upplåtelse tidens slut vidare borde ifrågakomma.

Vid utlåtandet fanns emellertid fogad reservation af herrar *Odelberg*, *Fahlén*, *E. A. Lindblad* och greve *A. H:son Wachtmeister*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, gaf herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Lindhagen*, som anförde: Motionären har begärt allmänna bestämmelser om reglering af upplåtelser af tomträtt på statens egendomar. Nu har utskottet svarat på detta endast genom att medgifva någon mindre förändring i de tomträttsvillkor, som äro stadgade för upplåtelse med tomträtt vid Trollhättan, men utskottet har för öfrigt icke alls ingått på det förslag, som motionären framställt.

År 1909 väcktes af mig en motion i riksdagen just om saken i sin allmänlighet. Jag framställde då samma yrkande som motionären nu gjort, och då jag äfven speciellt sysselsatt mig med denna fråga i Stockholms stadsfullmäktige, så är jag nödsakad begära att kammaren måtte något uppmärksamma vikten af att man någon gång omsider skall kunna få allmänna grunder fastställda af Riksdagen för tomträttsupplåtelse på statens mark och någon ordning med densamma. Tomträttslagen innehåller endast några få hufvudgrunder, och i motiveringen till nämnda lag har man hänvisat till att de särskilda korporationer, som skola tillämpa tomträttsinstitutet, äga att inom lagens ram uppgöra de närmare bestämmelserna.

Då denna fråga förelåg hos Stockholms stadsfullmäktige, som särskildt togo hand om saken på grund af de stora egendomsförvärf, som staden gjort, så var det en af dess angelägnaste uppgifter att just fastställa allmänna grunder för upplåtelse med tomträtt. Tomträtten syftar ju till att kunna på ett socialt gagnande sätt reglera upplåtelse af allmän jord till bostadslägenheter. Men då är det klart, att man måste noggrant öfverväga, huru denna sak verkligen bör på lämpligaste sätt ordnas. Det var icke en kortvarig undersökning och öfverläggning inom Stockholms stadsfullmäktige, hvarmed saken afärdades, utan det var mycket öfvervägande både åt det ena och det

Ang. grunder för upplåtelse med tomträtt af bostadstomter å kronojord. andra hållet innan man kom till ett resultat, som ansågs tillfredsställande.

När det nu gäller staten, som själf inrättat tomträttsinstitutet, vid hvars framläggande för Riksdagen dåvarande justitieministern, herr Petersson i Lidingö, förklarade från sin plats här nere, att han hoppades, att detta tomträttsinstitut skulle blifva till gagn för det afsedda ändamålet, så är det väl icke för mycket begärtdt, att staten någon gång omsider verkligen tager sig en allvarlig funderare på, huru dessa tomträttsvillkor ur olika synpunkter böra formuleras.

(Forts.)

Nu har det icke varit möjligt att uppdrifva ett sådant öfvervägande, och upprinnelsen till detta motstånd ligger i följande förhållanden.

När saken upptogs till behandling i stadsfullmäktige, framfördes på ett visst håll ett förslag, som sedermera icke blef antaget och hvilket byggde på andra grunder än dem, som blefvo antagna. Skillnaden ligger däri, att berörda förslag, det Herlitzska, ville af tomträtten göra ett försäkringsinstitut på försäkringstekniska grunder. Därför fattades saken på det sättet, att tomträtt skulle upplåtas på viss tid. Då tiden var ute, var det hela också ute, och sedan berodde det helt och hållet på ny öfverenskommelse mellan parterna, huru man skulle göra. För det ändamålet stadgades i förslaget, att kommunen alltid skulle vid tomträttstidens slut betala lösen för huset. Men för att staden icke skulle därigenom göra någon förlust, bestämdes det, att tomträttsinnehafvaren skulle själf under upplåtelse tiden amortera sin löseskillning. Genom detta system skulle inträffa det märkvärdiga förhållandet, att tomträttsinnehafvaren för det första skall betala en tomträttsafgäld under upplåtelse tiden; för det andra skall han betala ränta och amortering på det kapital, med hvilket han byggt huset, och för det tredje skall han betala ränta och amortering på den löseskillning som han skulle vid tomträttstidens slut få af staden. Det systemet måste ju för vanligt folk taga sig underligt ut. Man får lösen för huset, men man skall betala det under tiden. Detta är icke annat än att gifva med den ena handen och taga med den andra. Detta förslag ställer sig också så underligt, att då tomträtten kan under hela upplåtelse tiden gå ur hand och i hand, det blir tomträttsinnehafvaren i sista hand, som blir den lycklige att få denna löseskillning.

Det andra systemet, som stadsfullmäktige med öfverväldigande majoritet antog var, att tomträtten skulle ansluta sig så mycket som möjligt till huru folket ville hafva det och till äganderättens fördelar, men undvika den senares olägenheter. Man betraktade således icke tomträtten såsom något, som skulle vid upplåtelse tidens slut genast upphöra utan man ville ordna det så, att tomträttsinnehafvaren skulle vara säker på att oupphörligen efter billiga villkor och efter de förhållanden, som vid hvarje tidpunkt föreligga, få en ny upplåtelse. Och man afbröt tiden genom vissa perioder endast på det att det allmänna skulle kunna se, om någon större värdeförhöjning hade skett, så att anledning funnes att något öka afgiften till det allmänna, i stället för att låta hela förhöjningen indragas af enskilda. På samma gång blef man genom stadens bibehållna makt öfver jorden på bästa sätt i till-

fälle att kunna reglera förhållandena så, att det hela ägde bestånd och icke äfventyrade att ändamålet skulle förspillas.

Sedan inom Stockholms stadsfullmäktige dessa båda förslag framkommit, inträffar att styrelsen i Trollhättan, numera vattenfallsstyrelsen, skulle bestämma sig för de villkor, som där borde gälla för upplåtelse med tomträtt. Då togo de utan vidare det system, som förefaller vara sämst, och slog fast det; och på detta system får det nu absolut icke blifva någon ändring. Det har blifvit en hjärtesak för vederbörande inom styrelsen.

Nu förhåller det sig också så, att det icke är någon reda alls med de metoder som staten tillämpar på denna sak. Då det gällde att upplåta med tomträtt vid Trollhättan, tillät man utan vidare styrelsen att föreslå villkoren, och sedermera fastslog man på administrativ väg, utan att Riksdagen alls pröfvade saken, villkoren för tomträttsupplåtelser vid Trollhättan.

Då det nästlidet är förelåg förslag att upplåta kronoegendomen Mörby med tomträtt till statens tjänstemän, så hade Kungl. Maj:t i propositionens motivering föreslagit tomträttsvillkor, som nära anslöto sig till de af Stockholms stad antagna. Denna proposition blef af Riksdagen bifallen så att de föreslagna tomträttsvillkoren icke särskildt pröfvades i vidare mån än att Riksdagen beslöt, att upplåtelser skulle ske i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den skildring, som ställt att läsa i propositionen. Detta var i alla fall en viss pröfning af Riksdagen, på samma gång som dock det hela ordnades administrativt.

I år har från ett annat departement — det förra var från civildepartementet — nämligen från de förenade landtförsvärs- och sjöförsvärsdepartementen förslag framlagts för Riksdagen till upplåtelse med tomträtt af mark i Vaxholm, också nära anslutande sig till Stockholms stads villkor. Och därvid hafva de särskilda tomträttsvillkoren uttryckligen utskrifvits och underställts Riksdagens pröfning. Här se vi ett famlande hit och dit utan att man någonsin kan komma fram till enhetliga metoder och enhetligt innehåll i bestämmelserna.

Det är också andra myndigheter inom statens förvaltning, som hvar för sig hafva att handlägga dessa saker; så är det t. ex. med statens järnvägar. Men den ena handen vet icke hvad den andra gör, och man får icke det allvarliga öfvervägandet af hvad som är bäst, för att tomträttsinstitutet verkligen skall kunna slå igenom.

Ja, nu har utskottet som sagdt aldeles förbisett den allmänna lydelsen af motionärens yrkande, där just begäres hufvudgrunder för upplåtelse med tomträtt och hvilket också ord för ord öfverensstämmer med det yrkande jag gjorde år 1909. Sistnämnda år föll saken på den grund att utskottet då sade, att det vore lämpligast, att detta skedde på administrativ väg. Men jag vill fråga herrarne: Här under ställas Riksdagen alla möjliga villkor för egnahemsrörelsen, för upplåtelse af odlingsmark på kronoparkerna i de norra länen inom riket m. m. — allt detta får Riksdagen framlagdt för sig och får godkänna de hufvudsakliga villkoren — hvarför skall icke då i fråga om ett så viktigt socialt institut som tomträttsupplåtelsen någon gång för Riksdagen framläggas ett verkligt system, som man pröfvar, antager och låter gälla, så länge det finnes lämpligt.

*Ang. grunder
för upp-
låtelse med
tomträtt af
bostadstomter
å kronojord.*
(Forts.)

*Ang. grunder
för upp-
låtelse med
tomträtt af
bostadstomter
å kronojord.*

Hvarför det icke blef något af med saken år 1909 — icke ens en votering ägde rum — var, att utskottsbetänkandet förekom till behandling i riksdagen så sent, att Riksdagen då var i fullt upplösningstillstånd, och vi befunno oss då i det skick, att vi icke ville höra på någonting.

(Forts.)

Därför slutade också motionären sitt anförande då med att säga att han »i Riksdagens dåvarande skick» icke kunde komma med något utredande anförande eller yrka bifall till motionen; alla stodo nämligen på resande fot och ingen ville höra på.

Nu har utskottet, som sagdt, icke alls gått in på den stora fråga, som motionären här velat föra fram, utan utskottet har för sin del blott närmare granskat de speciella upplåtelseerna vid Trollhättan. Jag förmodar, att det äfven endast är dessa, som utskottet syftar på i sin kläm, fastän detta icke där säges uttryckligen ifrån.

Utskottet har i år liksom i fjol förklarat, att det finner detta system, att tomträttshafvarne skola själva amortera löseskillingen för byggnaderna vara i hög grad oriktigt. Utskottet har här med skärpa vändt sig mot vattenfallsstyrelsen och, såsom jag tycker, med rätta tagit afstånd från hvad styrelsen yttrat om, att missförhållandena härvidlag lätt skulle kunna afhjälpas genom en formell fint, som icke ändrade själva sakförhållandet. Där stannar emellertid utskottet och fullföljer icke sin tankegång. Det af motionären klandrade förhållandet, att ifall byggnaderna icke äro väl underhållna vid den tidpunkt, då de skola lösas, ett afdrag skall ske å lösensumman, anser utskottet icke vara annat än riktigt. Ja, det är riktigt, ifall utskottets förslag går igenom, men för den händelse den bestämmelsen bibehålles, att tomträttshafvaren själf skall amortera hela löseskillingen, är det icke för mycket begärdt, att han äfven får igen den i sin helhet vid afslutningens slut, oafsedt hurudana byggnaderna då äro. Men tager man bort denna skyldighet för honom, då kvarstår, att utskottets resonemang är riktigt.

Nu har emellertid motionären äfven framhållit, att den förutvarande tomträttshafvarens företrädesrätt till ny upplåtelse bör fastslås mera klart och tydligt, än hvad som nu är fallet. Där ha vi en hjärtpunkt uti denna fråga. Utskottet har sagt, att det i tomträttskontrakten vid Trollhättan står, att tomträttshafvaren har företrädesrätt till ny upplåtelse, och längre kan man icke gå, säger utskottet. Denna sak måste emellertid regleras på ett helt annat sätt än genom ett dylikt löst talesätt. Det är ju många förhållanden, som här spela in och som kunna inverka på, huru man skall förfara vid en upplåtelse på nytt. Särskildt måste det komma in en ny bestämmelse om, huru lösen af byggnaderna skall utgå. Ty förfar man enligt den af utskottet förordade och enligt min uppfattning riktiga principen, att tomträttshafvaren icke skall amortera löseskillingen, då uppstår den frågan: när och under hvilka villkor skall staten lösa byggnaderna vid den första upplåtelsestidens slut? Man kan ju då icke helt enkelt bestämma, att staten i hvarje sådant fall skall erlægga en lösesumma ja, äfven om den, som sitter där, tänker fortfarande blifva kvar på platsen — hvilket ju i de allra flesta fall är händelsen — ty då skulle det allmänna få en oerhörd utgiftsbörda lagd på sig och

en fördel skulle därigenom beredas tomträttshafvaren af sådan art, som aldrig någonsin beredes en enskild ägare af tomt eller hus, utan man måste se till, att denna lösesumma betalas i sådana fall, där den verkligen bör utgå, men icke i andra fall. Går man alltså med på utskottets förslag, måste en mera ingående reglering i lämpliga delar komma till stånd, än hvad det allmänna talesätt innebär, som nu förekommer i kontrakten angående upplåtelse vid Trollhättan.

Jag kan på grund af hvad jag sålunda anført icke annat än på det lifligaste be att få yrka bifall till motionärens hemställan, att Kungl. Maj:t måtte framlägga till pröfning af Riksdagen hufvudgrunder för upplåtelse med tomträtt af de å kronans egendomar för upplåtelse afsedda bostadstomter, dessa grunder byggda på allmängiltiga bestämmelser för tomträttsupplåtelse från kronojord. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Vidare yttrade:

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag tror knappast, att motionären skulle få sin vilja fram, äfven om herr Lindhagens yrkande nu bifölles, oaktadt herr Lindhagen yrkat bifall till motionärens framställning. Ty hvad menas med allmängiltiga bestämmelser? Det är ju ett så tänjbart uttryck, att Kungl. Maj:t absolut icke kan veta, hvad därmed åsyftas, och herr Lindhagens anmärkning mot själfva tomträttsinstitutet, mot själfva lagen, bestod också däri, att denna lag innehöll endast allmänna bestämmelser och gaf således icke någon klarhet i detaljerna. Den anmärkningen är nog sann, ty detaljerna finnas återgifna i en särskild kungl. förordning, och i den förordningen är det också bestämdt, att tomträttshafvaren själf skall amortera sina byggnader, och det är mot denna speciella bestämmelse i den kungl. förordningen, hvilken bestämmelse införts i hvarje kontrakt, som motionären särskildt har vändt sig mot. Om också motionens kläm, såsom den föregående talaren med rätta anmärkte, riktas mot tomträttsupplåtelse i allmänhet, har dock motionären här fört fram ett speciellt fall, i det han nästan uteslutande hänfört sig till förhållandena vid Trollhättan. Men om vi nu också gå in på motionärens framställning och således skriva till Kungl. Maj:t, att vi vilja ha allmängiltiga och riktiga bestämmelser i nu förevarande afseende, så undrar jag dock, hvilket svar vi skulle kunna få på en sådan framställning. För det första skulle väl ärendet remitteras till vattenfallsstyrelsen, och jag är öfvertygad om, att vattenfallsstyrelsen nog anser, att de nu gällande bestämmelserna äro allmängiltiga och således fullt tillfredsställande. Detta finner man bekräftelse på i det yttrande, som vattenfallsstyrelsen afgifvit till Kungl. Maj:t med anledning af en ansökning, som Trollhättans egnahemsförening inlämnat till Kungl. Maj:t. Denna egnahemsförening har nämligen begärt att få med full äganderätt förvärfva tomter vid Trollhättan. Med anledning häraf har Kungl. Maj:t infordrat vattenfallsstyrelsens yttrande öfver denna framställning, och det yttrandet är mycket vägledande för bedömandet af, hvad man har att vänta sig från den styrelsen, för den händelse, att Riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t i så allmänna ordalag som de, hvori motionens kläm

*Ang. grund r
för upp-
lätelse med
tomträtt af
bostadstomter
å Kronejord.*

(Forts.)

är hällen liksom äfven herr Lindhagens framställning. Uti detta yttrande, som styrelsen har afgifvit med anledning af förenämnda ansökan, uttalar styrelsen som sin mening, »att den verkställda uppdelningen af tomträttshafvarnes afgifter mera vore af teoretisk natur, då tilläggsafgifterna kunde kompenseras genom ett lämpligt bestämmande af tomtvärdet». Det vill med andra ord säga, att man skulle få bort den formella orättvisan i den kungl. förordningen och i kontrakten, den orättvisan nämligen, att tomträttshafvaren skall under tomträttstiden, under dessa sjuttiofem år, själf amortera och förränta sina egna byggnader ända upp till 5,000 kronor, hvilket är det högsta belopp, hvarmed staten skall lösa desamma vid aftalstidens slut. Det är just mot den bestämmelsen, som motionären med skärpa och enligt min uppfattning med rätta har vändt sig, men i det afseendet svarar nu vattenfallsstyrelsen, att denna bestämmelse, formellt sedt, kanske är något hård, men den kan kompenseras på ett annat sätt: vi lägga på så mycket högre tomträttsafgifter och på det sättet slipper man sedan denna orättvisa. Men det är icke det motionären vill, och det är icke heller det, som utskottet vill, utan utskottet har helt anslutit sig till motionärens önskemål och ansett, att det är orättfärdigt, att tomträttshafvaren under tiden skall amortera sina egna byggnader. Det är äfven med hänsyn härtill som utskottet kommit till det slut, som vi här se, för att vinna någonting reellt. Det kan visserligen låta storartadt och storslaget, om man skulle skriva såsom herr Lindhagen önskar, men hur skall man då veta, hvad vi mena härvidlag? Det är då bättre, att vi upptaga denna detalj, som vi funnit vara så otillfredsställande och söka få bort denna bestämmelse, hvilken, därom måste vi väl ändå vara eniga, är orättfärdig.

Nu återoppar herr Lindhagen förhållandena ute vid Enskede här invid Stockholm såsom något slags mönster för tomträttsupplätelser. Ja, det kan ju hända, att dessa förhållanden i herr Lindhagens ögon äro ett mönster, men jag har läst de kontrakt, som där gälla, och jag skulle vilja säga, att om samma kontraktsbestämmelser skulle tillämpas på andra orter i vårt land än där ute så nära intill Stockholm, vore det ändå mycket värre, än om man skulle ha sådana kontrakt som Trollhättekontrakten. Det är visserligen sant, att man vid Enskede icke skall amortera sina egna byggnader, men afgifterna äro där så höga, att, skulle vi få dylika allmänna bestämmelser öfverallt, då må vi bedja Gud bevara oss för hela tomträttsinstitutet. Men det är ju icke här meningen, utan meningen är väl ändå, att vi i egna-hemsrörelsens intresse skulle verka för att få sådana bestämmelser, att vi uppmuntrade folk att begagna sig af detta tomträttsinstitut.

Medan jag nu har ordet, vill jag också upptaga något litet till bemötande, hvad reservanterna här ha anfört, då kanske en och annan tror, att frågan under alla omständigheter kommer under Kungl. Maj:ts pröfning, ty reservanterna göra ju ett uttalande, som går i den riktningen. Men det är icke alls säkert, att så kommer att ske, just därför, att egna-hemsföreningen i Trollhättan har, såsom jag nyss antydde, begärt att få friköpa tomter, köpa dem med full äganderätt; och om Kungl. Maj:t godkänner denna deras ansökan, kommer den andra frågan, frågan om amortering af byggnaderna, icke under

Kungl. Maj:ts pröfning. Det är först, om Kungl. Maj:t afslår ansökningen om friköpning af dessa tomter, som bestämmelserna om tomträttsinstitutets tillämpning och bestämmelser komma att upptagas till pröfning af Kungl. Maj:t. Sålunda bygga reservanterna på en grund, som är mycket ohållbar och som sannolikt icke kommer att upptagas till pröfning.

Då jag för min del i likhet med utskottet finner motionärens anmärkning vara fullt befogad och då jag anser, att de bestämmelser, som nu gälla, äro för hårda för dem där borta vid Trollhättan, som vilja använda sig af detta tomträttsinstitut, så vet jag ingen annan väg att nå det målet än att nu bifalla utskottets förslag. Jag kan således, herr talman, icke annat än af full öfvertygelse yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Persson* i Malmö instämde häruti.

Herr *Strömberg*: Herr talman, mina herrar! Då utskottets ärade ordförande säger, att undertecknad såsom motionär endast åsyftat att få en förändring uti de förhållanden, som existera vid egnahemskolonierna vid Trollhättan, är detta kanhända icke fullt riktigt. Det är ju uppenbart, att då jag här två år å rad framburit en motion, i hvilken hemställas, att för Riksdagen måtte framläggas till pröfning hufvudgrunder för upplåtelse med tomträtt af de å kronans egendomar för upplåtelse afsedda bostadstomter, dessa grunder byggda på allmän-giltiga bestämmelser för tomträttsupplåtelse från kronojord, jag då också skulle önska att få denna motion såvidt möjligt igenom, men det är sant, såsom utskottets ordförande påpekade, att jag har såsom närmaste motiv härvidlag framdragit de förhållanden, som existera vid Trollhättan. Det är, synes det mig, nödvändigt, om vi skola öfvergå från äganderätt och till besittningsrätt, att vi då få smakliga och fullt acceptabla former just för besittningsrätten. Det är långt ifrån, såsom många synas göra gällande, att arbetarna ha obenägenhet för att reflektera på besittningsrätten; men man måste härvid komma ihåg, att det icke är möjligt för arbetarna eller för någon som helst att i utbyte mot den fulla äganderätten taga hvilka upplåtelseformer som helst, och just de bestämmelser, som tillämpas här vid Trollhättan, äro sannerligen ofördelaktiga i allra högsta grad. Det har därför varit med glädje, som jag såväl förra året som nu konstaterat, att jordbruksutskottet så till vida tillmötesgått min framställning, att det sökt åstadkomma en ändring just i dessa speciella trollhätteförhållanden. Där har ju en mycket stor och vacker egnahemskoloni uppblomstrat under de senaste åren, men tomträttsinstitutet, som där kommit i tillämpning, har alldeles påtagligt utöfvat en hämsko på hela egnahemsverksamheten. Bestämmelserna angående tomträtten ha där i högsta grad varit motbjudande, såsom här redan blifvit betonadt, och på grund däraf har egnahemsföreningen därstädes inkommit till Kungl. Maj:t med begäran om, icke att få en eller annan förbättring, icke att få en modernisering af tomträttsbestämmelserna, utan främst att få friköpa sina tomter. Detta är emellertid, synes det mig, oriktigt, ty det är, kan man säga, detsamma som att kasta ut barnet med

Ang. grunder för upplåtelse med tomträtt af bostadstomter å kronojord.
(Forts.)

*Ang. grunder för upp-
låtelse med
tomträtt af
bostadstomter
å kronojord.* badvattnet. Ty då man sökt att få en förbättring till stånd skall man väl icke förklara alltsammans såsom odugligt och försöka få det upphäfdt.

(Forts.) Jag hade gärna sett, såsom jag förut betonat, att motionen i sin helhet hade bifallits, alldenstund det, som sagdt, förefaller mig nödvändigt att få allmängiltiga och riktiga grunder för besittningsrätten. Detta har utskottet icke kunnat gå med på, och jag har därför anslutit mig till det yrkande, som utskottet här i betänkandet framställt. Nu ligger frågan dock annorlunda, sedan Första kammaren förkastat äfven utskottets hemställan. Därigenom har ju, kan man säga, möjligheten att åtminstone formellt få en förändring till stånd förfallit. Det är dock icke alls säkert, huruvida det är betydelselöst, hvilket beslut denna kammare här i dag fattar, och med anledning af detta, med anledning af att hänsyn möjligen skall tagas till ett beslut af denna kammare i öfverensstämmelse med utskottets förslag, vill jag för närvarande stanna vid att yrka bifall till detsamma.

Herr Lindhagen: Jag förundrar mig öfver, att då det allmänna nu infört detta tomträttsinstitut och medgifvit upplåtelse af tomter å statens mark, det skall möta så stora svårigheter att få ett erkännande af, att det då äfven är behöfligt, att staten fastställer några allmänna grunder, som skola tillämpas öfverallt ute i hela landet vid detta rättsinstituts användning i dylika fall. I fråga om alla andra upplåtelser har ju Riksdagen varit med om att införa dylika bestämmelser, och hvarför skall det då vara så omöjligt och så oriktigt att få fram några allmänna bestämmelser och allmänna grunder, som skola gälla alla upplåtelser på statens mark? Detta vore väl vida att föredraga, än att den ena myndigheten skall göra så, den andra så. Ibland sker dylik upplåtelse på administrativ väg, ibland underställes den Riksdagens pröfning, ibland är det Stockholms stads villkor i deras helhet, som skola gälla, ibland blott dessa villkor delvis, en enstaka gång hitintills är det det Herlitzska förslaget, ibland kanske något fjärde förslag, som tillämpas. Jag vill verkligen spörja, om herrarna tycka, att detta är att lägga en ledande tanke och en ordnande hand på jordfrågan. Det är allmängiltiga bestämmelser härvidlag, som motionären begär i klämman till sin motion. På samma gång, som motionären yrkar bifall till denna allmänna kläm, hvilken för öfrigt är en afskrift af yrkandet i denna fråga år 1909, har han nu i sitt senaste anförande förklarat, att då han anser det vara nyttigt, om dylika allmänna bestämmelser komme till stånd, har han såsom stöd därför åberopat exempel från sin egen ort, som visa, huru det där ställer sig i detta afseende. Men denna omständighet bör väl icke kunna förtycka motionärens anspråk eller alla deras önskan, som anslutit sig till motionen, att få det i motionen framställda yrkandet pröfvadt i dess helhet. Nu har utskottet i stället, om jag så må säga, alldeles stirrat sig blindt på det af motionären åberopade exemplet och helt och hållet förbisett den egentliga slutklämman. Herr Daniel Persson i Tällberg talade här om, att Kungl. Maj:t genom en särskild förordning framställt vissa bestämmelser för sådan upplåtelse, hvarom här

är fråga. Men dessa bestämmelser gälla endast för Trollhättan, dock äro förhållandena där sådana, som vi här hört.

Den lilla formella ändring, som föreslås af utskottet, är ju viktig i och för sig, men motionären säger ju själf i sin motion, att han framför allt önskar något annat, nämligen att det må blifva klart och ordnad, huru det skall gå när upplåtelse tiden är slut och huru man då skall reglera företrädesrätten till ny upplåtelse. En hvar, som är inne i denna sak, anser det vara gifvet, att om man här i enlighet med utskottets hemställan skulle borttaga denna särskilda skyldighet för tomträttshafvaren att amortera sin tomträttsafgäld, följer däraf, att det måste finnas vidlyftigare bestämmelser för reglerandet af statens lösen-skyldighet beträffande byggnaderna, än hvad som förekommer i tomt-rättskontrakten vid Trollhättan. Jag nämnde, hurusom här i Stock-holm stått en strid mellan dem, som ville tillämpa sådana bestäm-melser, som återfinnas i Trollhättekontrakten, och dem, som ville ha bestämmelserna annorlunda. Hvad som slutligen blef gällande för Stockholms stad, antogs med en öfverväldigande majoritet. Nu har herr Daniel Persson sagt, att om man läser Stockholms stads tomt-rättskontrakt, så skall man se, att det är något som är ändå värre här än vid Trollhättan. Det visar emellertid icke någon sakkunnig pröfning, då man, utan att vara inne i saken, uttalar sig på ett sådant sätt. Här är för öfrigt icke fråga, om hvad som slutligen skall fast-ställas, utan man begär här endast, att Kungl. Maj:t ville låta verk-ställa en allmängiltig undersökning för hela landet beträffande hit-hörande saker, och sedan förelägga Riksdagen resultatet och det förslag, hvartill Kungl. Maj:t med anledning däraf kan hafva kommit. Hvad Stockholms tomträttskontrakt beträffar kan jag nämna, att man vid alla andra upplåtelser af tomter å statsjord har tagit dem och icke Trollhättekontrakten till hufvudsakligt föredöme. Alla de myndig-heter, som tagit denna sak under öfvervägande, ha alltså sett den på annat sätt, än hvad herr Daniel Persson gör.

Hvad angår talet om de höga kostnaderna där ute på stadens egendom, är det mycket sant att afgälderna där helst borde varit mindre än de nu äro. Det står emellertid i blanketterna till tomt-rättskontrakten icke något alls om afgälderna. Vid bestämmandet af afgäldernas belopp tages emellertid betaldt endast för stadens själf-kostnader. Här invid Stockholm är emellertid själfva marken oerhördt dyr, och det är likaledes oerhördt dyrt att här anlägga vägar och ledningar, och allt detta gör, att afgälderna måste sättas rätt höga för att staden icke skall få någon förlust. Det går icke att sänka afgäl-derna hur mycket som helst, ty hvad staden därigenom förlorar, skulle då komma att läggas på de andras debetsedlar. Det är alldeles gifvet, att afgäldernas belopp alltid kommer att växla inom landets olika delar, beroende på att själfkostnaden och likaså äfven skatterna växla på olika håll.

Tycka herrarna verkligen, att det är riktigt, att det skall få tillgå på det sätt, som jag nyss nämnde, att det således icke skall finnas någon ordning alls i detta fall? Det är ju ett viktigt rättsinstitut, som det här är fråga om, och skall man icke då ha rätt att påfordra, att statsmakterna skola taga i allvarligt öfvervägande, hvilka åtgärder

*Ang. grunder
för upp-
låtelse med
tomträtt af
bostadstomter
å kro.ojord.
(Forts.)*

Ang. grunder för upplåtelse med tomträtt af bostadstomter ä kronojord. man här skall vidtaga för att förekomma att sådan upplåtelse, hvarom här är fråga, sker på alla möjliga olika sätt, det ena icke likt det andra. Hvad Trollhättan angår, kommer ju, såsom motionären äfven anmärkt här, missförhållandena därstädes icke att bli afhjälpta med hvad utskottet här föreslagit, utan där behöfves *framför allt* detta andra, hvarom man talar, men det är just detta »framför allt», som utskottet afvisar.

Jag måste, herr talman, vidhålla mitt yrkande. Jag kan verkligen icke förstå, att det icke skall vara en själfklar sak, att man här bör gå till väga på sätt, som är föreslaget af motionären.

Nu har herr Daniel Persson sagt, att om vi använda uttrycket »allmängiltiga bestämmelser», vet ju icke Kungl. Maj:t, hvad vi här mena. Vi mena, att Kungl. Maj:t skall taga under öfvervägande, hvilka hufvudgrunder, som i detta fall böra finnas och framlägga förslag därom för Riksdagen. Det förefaller verkligen icke, som om kammaren vore mogen att i detta afseende ingå på några detaljer, och då brukar man ju, när man har en sådan fråga, begära hos Kungl. Maj:t något helt allmänt. Det är just detta, som står här i motionens kläm och ingenting annat.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Jag har inom utskottet ställt mig sympatisk mot tanken på att få några allmänna bestämmelser på detta område — ja, icke allmänna bestämmelser, i egentlig mening, ty sådana bestämmelser i afseende å tomträtt finnas ju redan inrymda i den författning, som gäller tomträttsinstitutet, utan allmängiltiga bestämmelser i öfrigt. Jag har dock då å andra sidan fäst mig vid den omständigheten, att tomträttsinstitutet är för nytt och för litet pröfvadt, för att man redan nu skall kunna uppställa några dylika allmängiltiga bestämmelser. Enligt min mening gick herr Lindhagen i sitt senaste anförande utöfver, hvad han egentligen ville bevisa, då han nämligen sade, att det icke fanns någon ordning alls i detta fall. Detta är ju icke riktigt, ty det finnes en af Kungl. Maj:t utfärdad författning angående upplåtelse af tomträtt och dessutom särskilda bestämmelser angående sådan upplåtelse vid Trollhättan. Dessa bestämmelser äro sådana, att om de ordentligt och juste tillämpats, skulle därigenom också ha åstadkommits tillfredsställande förhållanden vid Trollhättan. Att så icke blifvit händelsen, beror således icke därpå, att det saknas allmängiltiga bestämmelser härvidlag, utan därpå, att dessa bestämmelser ha blifvit oriktigt tillämpade af vederbörande.

Då herr Lindhagen här påstod, att det vore så önskvärdt och nödvändigt att genomföra dylika allmängiltiga bestämmelser måste jag dock peka på, att förhållandena i detta afseende inom de olika delarne af vårt land äro ytterst olika. Vi behöfva t. ex. blott tänka på tomträttsförhållandena ute vid Vaxholm. Det gäller där gamla bostadslägenheter, som under århundraden varit bebodda och där förhållandena under årens lopp stadgats så, att det egentligen endast är en formell åtgärd att fastställa de villkor, hvarunder dessa tomter skola besittas. Här hafva äfven åberopats tomträttsförhållandena hos Stockholms stad. Jag vågar dock påstå, att dessa måste förete mycket

stora olägenheter i jämförelse med andra platser i vårt land. Det kan ju vidare finnas landsliksnande samhällen, som icke kunna inrangeras under mera allmängiltiga bestämmelser, sådana som äro tillämpliga både vid Trollhättan och i Vaxholm o. s. v., och man måste nog därför modifiera och rätta dessa bestämmelser efter den ort, hvarom det är fråga, och efter de lokala förhållandena därstädes.

Ang. grunder för upplåtelse med tomträtt af beståndstomter å kronojord.
(Forts.)

Jag tror för min del, att om en omreglering af tomträttskontrakten vid Trollhättan kommer att ske och förhållandena där ändras till öfverensstämmelse med hvad utskottet här föreslagit, de berättigade klagomål, som man nu hör därifrån, skola tystna. Och om det är så, har i själfva verket motionären vunnit bra mycket mera i realiteten än om vi skulle gå in på frågan, huruvida öfverhufvud allmängiltiga bestämmelser redan nu skola utfärdas och hvilka de böra vara, ty om dessa kan man, såsom jag framhållit, vara ganska tveksam.

Herr Lindhagen sade, att man skulle göra detta tomträttsinstitut så likt äganderätten som möjligt. Ja, men någon olikhet måste dock alltid finnas, och det är den, att vid tomträtten det finnes en begränsad upplåtelse-tid. För att emellertid göra tomträttsinstitutet så likt äganderätten som möjligt har man äfven uti dessa kontrakt vid Trollhättan intagit en bestämmelse om, att tomträttens innehafvare vid upplåtelse-tidens slut har optionsrätt att antingen friköpa tomten eller också förnya tomträttskontraktet, för den händelse icke staten själf behöfver taga lägenheten i anspråk för något sitt behof. Längre kan man väl icke gå, ty meningen med detta tomträttsinstitut är ju dock den, att staten skall ha en viss förfoganderätt öfver den upplåtna tomten och skall ha möjlighet att använda densamma för något annat ändamål än det, hvartill den ursprungligen upplåtits. Jag anser, att om rättelse vidtages i de punkter, som af herr Daniel Persson i Tällberg angifvits, denna upplåtelseform skall bli så pass förmånlig, som man öfverhufvud taget kan begära af ett dylikt tomträttsinstitut. Man bör icke låta detta tomträttsinstitut underkastas på förhand uppgjorda schablonmässiga bestämmelser, som tillämpade i praktiken snarare äro ägnade att döda detta institut än att göra det lefvande och populärt.

Jag skall därför be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Palmstierna: Herr Lindhagen förstår icke, hvarför svårigheter skola förefinnas mot erkännande af behofvet utaf allmänna grunder, gemensamma för hela landet, och för honom framställer sig hans egen åsikt såsom en själfklar sak. Hvad som kan vara en själfklar sak för herr Lindhagen, kan emellertid vålla en viss tvekan hos mig och jag tror äfven hos andra, som känna till, huru detta tomträttsinstitut verkar.

Vi fingo ju från början en lag angående detta institut och bland denna lags stora förtjänster framhölls särskildt, att den var så pass kortfattad och lämnade så pass stort utrymme åt lifvets växlande förhållanden, att man kunde utforma institutet efter olika lokala behof, såsom lifvet själf kräfde, och att tack vare detta tomträttsinstitut kunde växa sig in i folkmedvetandet på de olika platserna.

Nu är det så, att tomträttsupplåtelser icke förekomma blott här i Stockholm, utan äfven i Trollhättan, och äro föreslagna i Mörby,

*Ang. grunder för upp-
låtelse med
tomträtt af
bostadstomter
å kronojord.* samt i Vaxholm, hvars tomträttsfråga nu ligger på Riksdagens bord. Den ena staden efter den andra trefvar sig samtidigt fram på detta område, hämtar erfarenhet af hvad som redan finnes på andra håll och söker utforma tomträtten på lämpligaste sätt efter sina behof. Så är fallet med Göteborg, Gäfle, Norrköping, Linköping, Lund — ja,

(Forts.)

jag minnes icke alla städer, som syssla härmed i form af framlagda projekt, fastställda förslag eller genom arbetande kommittéer. Vi äro således nu inne på det stadium, då man håller på att trefva sig fram och ännu icke fått slutgiltiga erfarenheter i frågan. De bestämmelser, som nu finnas här i Stockholm, och som varit använda en tid, äro äfven de föremål för olika meningar, i det på åtskilliga håll tvekan råder, huruvida dessa bestämmelser i sin nuvarande form äro lämpliga att för *framtiden* läggas till grund för tomträttsupplåtelseerna. Denna sak behandlas uti den inlaga, som kommit från Stockholms stads landtegendomsnämnds direktör, en inlaga som är af synnerligen stort intresse och som nog förtjänar att tagas under noggrann pröfning. Jag kan naturligtvis icke yttra mig om den ställning, man kommer att intaga till detta betänkande, men under alla förhållanden visar dess framträdande en viss tveksamhet, huruvida man ännu kommit till någon verkligt *själfklar* ståndpunkt i frågan.

För öfrigt förefaller det mig, som om det skulle kunna råda tvekan därom, huruvida vi böra träffa *allmängiltiga* bestämmelser gällande öfver *hela* landet. Vi ha dock en hel mängd olika *små* samhällen och *stora* samhällen och hos befolkningen inom dessa samhällen råda tämligen skilda tänkesätt. Skulle man skapa den uniformitet i bestämmelserna, som är herr Lindhagens ideal, så fruktar jag, med den erfarenhet jag har om hithörande förhållanden i olika samhällen, att institutet själf skulle kunna bli lidande därpå. Skulle staten öfverallt föreskrifva samma likformiga bestämmelser — med någon liten frihet naturligtvis — så är det att befara, att detta icke skulle vara till förmån för den stora *sak*, som man här vill arbeta för.

För öfrigt förtjänar också uppmärksammas, att olika önskningsar kunna göra sig gällande hos *arbetare* i Trollhättan, *tjänstemän* i Mörby och *fastighetsägare* i Vaxholm. Och då i ena fallet vederbörande bygga sitt hus själfva och i andra staten bygger huset och vederbörande hyr detsamma, så verkar äfven detta därefter, att det icke är så själfklart att allmängiltiga grunder skola vara gällande.

Härmed har jag endast velat säga, att enligt min uppfattning en viss tveksamhet kan göra sig gällande och att det finnes åtskilligt, som tyder på, att vi icke i ärendets *nuvarande* skick äro mogna för att uppställa några allmängiltiga bestämmelser, att vi icke härför äga tillräcklig erfarenhet; och dessutom kan man vara tveksam därom, huruvida allmängiltiga bestämmelser *öfverhufvud* taget skola gifvas. Så mycket är i hvarje fall säkert, att det borde finnas en enhetlig *myn-
dighet*, som hade att öfvervaka de erfarenheter, som på olika håll vinnas.

Nu har motionären för sin del yrkat bifall till sin motion. Han har tagit sikte helt och hållet på förhållandena i Trollhättan, och hvad han uppvisat och hvad jordbruksutskottet uttalat visar alldeles tydligt,

att stora olägenheter förefinnas i Trollhättan. Jag vill därför för min del hemställa, att motionen bifalles.

*Ang. grunder
för upp-
låtelse med
tomträtt af
bostadstomter
å kronojord.*

(Forts.)

Herr Tengdahl: Herr talman! Jag skall blott göra en liten anmärkning, som mindre riktar sig emot utskottets än emot en del andra personers resonemang. Jag vill då framhålla som min åsikt att finessen i ett väl afvägdt tomträttskontrakt naturligtvis skulle ligga däri, att vid upplåtelse tidens slut ingendera parten skulle ha intresse af att påyrka lösen. Och så äro ju också tomträttskontrakten i Stockholm skrifna. Ingendera parten skulle ha intresse af att påyrka lösen utan att därtill förefunnes fullt tvingande omständigheter, så att den, som erhållit upplåtelsen, icke af en nyck skulle frestas att öfvergifva sin tomträtt, och å andra sidan skulle icke heller kommunen eller staten, som upplåter, frestas af en nyck att säga upp tomträtten utan göra det endast därför att det verkligen behöfdes mark för något offentligt ändamål.

Hvad nu själfva Stockholm beträffar, så skall jag be att få säga, att förhållandena här äro sådana, och herr Lindhagen har ju också utvecklat det, att allting, som skall göras här, blir så förskräckligt dyrbart; marken, som skall köpas, är också så förskräckligt dyr. Och det är detta, som gör, att afgälden blir så hög. Som exempel skall jag be att få nämna, att en egendom, Enskede, som vi köpte från ett i tjänst varande statsråd — herr Odelberg för resten — var, högt taxerad, värd 600,000 kronor, och vi fingo nöjet betala 2,000,000 kronor för densamma. Sedan ha lagts ut åtskilliga miljoner på de arbeten, som gjorts på egendomen, på gator, på en massa ledningar och dylikt. Men hela vår verksamhet går ut på, att kommunen skall återfå sina kostnader, att den ingenting skall förtjäna men heller ingenting förlora.

I detta sammanhang skall jag be att få anmärka, att landtegenomsnämndens direktör i sin mycket intressanta förvaltningsberättelse för år 1910 just tar upp denna fråga, som är så brännande för Trollhättan. Han säger, att vi nu ha tillräcklig erfarenhet i Stockholm för att bedöma, huru det gått, ifall vi följt Herlitz-linjen, och han konstaterar med siffror, att om vi inrättat vår tomträtt lika tokigt som staten gjort i Trollhättan, så skulle det hela varit omöjligt, d. v. s. att vi icke skulle fått några tomträtter uthyrda. Det är fullkomligt lätt begripligt, att det måste vara på detta sätt. Det är ju så, att Herlitz-linjen innebär, att dessa människor, så snart de få tomträtten, skulle själfva amortera den kostnad, som staten eventuellt skall lägga ut för lösen. Man går ut från, att lösen alltid skall ske, ehuru man tvärtom snarare bort utgå från, att den icke borde ske annat än i undantagsfall. De skulle nu amortera denna eventuella lösen, om hvilken man icke vet, om den skall ske, men dessutom skola de naturligtvis amortera sin skuld på huset. I allmänhet äro de skyldiga $\frac{3}{4}$ af husets byggnadsvärde, det vill säga att detta teoretiska missfoster går ut på, att de skola betala sitt hus 2 gånger. Det är häri det tokiga ligger, och det är det, som utskottet också vänder sig mot. Det är också därför jag ingenting har emot att rösta för utskottets hemställan. Men är det så, att det blir röstning om bifall till motio-

Ang. grunder för upplåtelse med tomträtt af bostadstomter å kronjord.

nen, så måste jag å andra sidan naturligtvis — då jag öfver hufvud vill ha en bättre ordning på detta område än som för närvarande finnes — i första rummet rösta för motionen, men jag kan också rösta för utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag menar, att när man skall börja en ny sak och tillämpa den på lefvande lifvet, så finnes det två sätt att gå till väga. Den ena vägen är, att man går så till väga, att man söker uppställa vissa ledande grundsatser, som dock icke böra gå in i detalj, efter hvilka man trefvar sig fram, och den andra är, att man icke uppställer några grundsatser alls, utan låter det lefvande lifvet gå för sig själf och så ser, hvad erfarenheten blir. Nu är det på det sättet, att det är icke min mening och har icke varit det, att de tomträttsbestämmelser, som Stockholms stad antagit, skulle binda det lefvande lifvet i alla detaljer. Tvärtom har det alltid varit meningen, att lagen, som bör lända till efterrättelse, skulle kunna lämpas efter olika ortsförhållanden, men det finnes i alla fall vissa saker, som äro så allmängiltiga, att de kunna sägas vara tillämpliga öfver hufvud taget. Man börjar att uppställa sådana allmänna regler, när man gör sig sådana frågor som dessa: när skall lösen äga rum, huru skall lösen äga rum, och huru skall företrädesrätten till nya upplåtelser ordnas? Om man utgår från detta, har man en fast grund för sin väg framåt, och då kan man från en sådan utgångspunkt få en praktisk erfarenhet, som är byggd på ordnade förhållanden. Men skall man gå tillväga så som man nu gör, då alla möjliga principer tillämpas utan att man tar hänsyn till speciella förhållanden, så kan det gå som det gått i Trollhättan, där arbetarne velat ha denna sak ordnad på ett visst sätt, men det visat sig, att arbetarne intagits af missnöje just med hvad som äger rum där. Och därför har man icke bevisat något, när man tycker, att man så utomordentligt väl lämpat sig efter ortsförhållandena och mindre tagit hänsyn till allmängiltiga grunder. Snarare visar detta exempel, att om man från början haft allmängiltiga grunder att utgå ifrån, hade man icke hoppat i en så galen tunna, som man här gjort. Nej, man får taga förhållandena sådana de äro. Det är vissa grunddrag, som äro allmängiltiga och som man skall börja med att fastställa — låt vara såsom experiment — och icke lämna allt i ett kaos. Ty skall det lefvande lifvet utan att regleras gå sin egen väg, hvad visar då erfarenheten? Jo, att på alla möjliga håll uppstå missförhållanden, som det blir ytterligt svårt att afhjälpa.

När jag 1909 väckte motion i detta ämne och hade ett anförande i kammaren, hvarunder jag framhöll just ungefär denna sak, så, trots att kammaren befann sig på resande fot, var det i alla fall en talare, som instämde med herr Lindhagen och fick detta antecknadt till protokollet — och det var herr Palmstierna.

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag vill börja med att säga, att jag framställde ett felaktigt yrkande förra gången, då jag yrkade bifall till motionen. Mitt yrkande gällde, som jag tror kammarens ledamöter förstodo, *utskottets* hemställan.

Nu vill jag säga, att herr Lindhagen och jag tydligen för ett par år sedan hade en likartad uppfattning i denna fråga. Sedan den tiden har jag fått praktisk *erfarenhet* på detta område, en erfarenhet, som jag icke varit i tillfälle att erhålla förut. Och detta vill jag med nöje konstatera, när nu herr Lindhagen berör denna sak: af skadan blir man vis. Jag har nu sett, hurudana förhållandena äro i olika delar af landet, och jag kommer att äfven i fortsättningen lära af lifvet. Nu vill jag säga, att för mig stöter det på *formalism*, när man på detta sätt hårdrager allmänna grunder. Exemplet från Trollhättan visar tydligen riktigheten af hvad jag säger. Där uppstod missnöje bland arbetarne. Hade man i god tid tagit hänsyn till uppfattningen bland befolkningen, sådan den där gjorde sig gällande, och afpassat sig efter förhållandena där, så hade tomträttsinstitutet vuxit sig in i arbetarnas medvetande på den platsen. Det är icke alls sagdt, att arbetarne i Trollhättan äro belåtna med förhållandena i Mörby, Stockholm eller Linköping.

Ang. grunder för upplåtelse med tomträtt af bostadstomter å k-onajord.
(Forts.)

Det är endast denna synpunkt, som jag velat föra fram. Jag skall icke förlänga diskussionen utan endast yrka bifall till, utskottets förslag.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Endast några ord med anledning af en reflektion, som jag icke kunnat underlåta att göra, då jag läste motionen. Det sägs nämligen där, att från statens område vid Trollhättan, tomter till en början upplätos med full äganderätt, men att Riksdagen sedermera år 1908 ingrep och uttalade sig för att upplåtelse med tomträtt företrädesvis borde äga rum, och att det var då, som det blef oreda i lägret. Arbetarna därnere sade då, att de icke ville ha upplåtelse med tomträtt, utan att, om de icke finge upplåtelse med full äganderätt, de måste söka sig mark till egna hem på andra håll. Så köpte de mark rundt omkring, men statens mark ville de icke ha, därför att de icke kunde få densamma upplåten med äganderätt.

Nu kommer motionären och säger, att det är ett visst missförhållande med denna tomträtt, som gifvit anledning till att byggnadsverksamheten på statens mark vid Trollhättan upphört. Såvidt jag kan se af motionen, är det icke detta, som varit anledningen till byggnadsverksamhetens upphörande, utan anledningen härtill är den omständigheten, att arbetarna icke kunnat få jord upplåten under äganderätt. Tro herrarna, att arbetarna där i Trollhättan fästa sig så särdeles mycket vid, om de få betala 4 procent eller 4½ procent på ett tomtvärde, som kanske icke är så synnerligen högt? Det tror jag icke de fästa sig vid. Men om de få äganderätt eller icke, det är *det* som det gäller, och detta framgår tydligt däraf att, såsom också i motionen anförts, Trollhättans egna-hemsförening för kort tid sedan ingick till Kungl. Maj:t med begäran om att de medlemmar af föreningen, som ej erhållit tomtupplåtelse med full äganderätt, skulle erhålla sådan. Det är således *äganderätt* de vilja ha och intet annat. Det förefaller mig litet besynnerligt, att när motionären tydligt och klart utsäger detta i motionen, han icke ställer motionen därefter och således motionerar om, att dessa arbetare skola få äganderätt till sina

Ang. grunder för upplåtelse med tomträtt af bostadstomter å kronojord. egna hem. Nu säger han i sitt anförande: detta vore att kasta ut barnet med badvattnet. Han menar då tydligen, att barnet är tomträtten och badvattnet äganderätten. Jag tror, att man bör vända om saken och säga att barnet är äganderätten och badvattnet tomträtten. Om han slår in på den bogen, tror jag förvisso att han ger dessa arbetare vid Trollhättan en god hjälp och det på det rätta sättet och förr än han slår in på den bogen, tror jag icke han kan hjälpa dem och vinna någon framgång åt motionen.

(Forts.)

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Strömberg: Herr talman! I anledning af den siste ärade talarens yttrande vill jag påpeka, att om det nu är ett faktum, att arbetarne hellre bygga sina hem på mark med äganderätt än med tomträtt, det icke kan vara riktigt af statsmakterna att försöka konstruera fram ett tomträttsinstitut och göra de därmed förenade villkoren så i högsta grad motbjudande. Det är detta, som vi ha reagerat emot och det är häri jag genom motionen sökt åstadkomma en ändring. Det kan då icke vara riktigt att när man vill undanröja det missnöje, som kommit till uttryck med anledning af dessa bestämmelser, göra, såsom Egna hemsföreningen gör, utan vidare ansluta sig till äganderätten, utan man bör väl inrikta sitt arbete på att åstadkomma en ändring i hvad som är oriktigt, nämligen tomträttsvillkoren och bemöda sig att åstadkomma en modernisering och förbättring af dessa.

Herr Lindhagen: Jag vill bara påpeka, att enligt min mening det icke går för sig, när man vill införa ett nytt institut, såsom tomträtten, att man går t. ex. till arbetarne i Trollhättan och frågar, hur de vilja ha upplåtelsevillkoren ordnade, ty det finnes icke någon folkstämning om den saken och de kunna omöjligen sätta sig in i densamma. Däremot kunna de sakkunniga, som ha hand om saken och gifva vissa bestämmelser till ledning af det hela, träffa sådana anstalter, att arbetarne säga sig: Detta är det rätta, det är så vi vilja ha saken. Hade man gjort så vid Trollhättan och där tillämpat sådana bestämmelser, som man nu funnit böra komma till användning i Vaxholm, vid Mörby och äfven på andra håll, så hade detta missnöje icke uppstått, utan då hade arbetarna kunnat säga: Detta är en form, som tilltalar oss. Nu har man, genom att icke uppställa några ledande grundsatser, skapat ett missnöje, som sent, om ens någonsin, kan undanröjas. De som vilja slå vakt omkring detta tomträttsinstitut böra icke låta lifvet oregleradt först skapa missförhållanden för att vinna erfarenhet, och då man säger att kanske en myndighet borde ta hand om det hela, så är väl detta ingenting annat än just behofvet af några enhetliga regler. Man bör således icke gå tillväga så som skett, utan se till, att man vinner folkets förtroende för institutet, ty låter man misstroendet växa i brist på ordning och omtanke, så kullkastar man i själfva verket detta institut.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på

afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blef utskottets hemställan därvid af kammaren bifallen.

§ 8.

Efter härpå skedd föredragning af Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning af herr E. Hages motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående insättande å bankinrättning för vederbörande kommuns räkning af kommunen tillkommande allmänna afgifter, som af exekutiv myndighet indrifvits, biföll kammaren utskottets hemställan, hvilket beslut jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning af herr Juhllins motion, nr 28, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser rörande abonnemangs- och samtalsafgifter vid telegrafverkets telefonväsen.

Ang. abonnemangs- och samtalsafgifter vid statens telefonväsen.

Uti en inom Andra kammaren väckt och till kammarens tredje tillfälliga utskotts behandling hänvisad motion, nr 28, hade herr Juhllin hemställt, att Riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida, i hvad mån och på hvad sätt ändrade bestämmelser rörande abonnemangs- och samtalsafgifter vid telegrafverkets telefonväsen kunde vara af behovet påkallade, och för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning kunde gifva anledning.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t anordna en allsidig utredning angående ändrade bestämmelser rörande abonnemangs- och samtalsafgifter vid telegrafverkets telefonväsen och för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning kunde gifva anledning.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, Jag är tacksam mot motionären, som dragit denna fråga inför Riksdagens pröfning, och jag vill likaledes gifva mitt erkännande åt utskottet för den uppmärksamhet, som utskottet ägnat denna fråga. Men jag har den anmärkningen att göra såväl mot motionärens framställning som mot utskottets förslag, att båda äro hållna i så allmänna ordalag, att Kungl. Maj:t tydligen icke vet eller får reda på, i hvilken riktning Riksdagen anser, att denna viktiga fråga bör lösas. Det brukar ju vara vanligt, då Riksdagen skrifer till Kungl. Maj:t, att Riksdagen också angifver ungefär de riktlinjer och de synpunkter, som Riksdagen vill skola komma under beaktande vid frågans utredning. Men så är här

Ang. abonnemangs- och samtalsavgifter vid statens telefonväsen.
(Forts.)

icke förhållandet. Utskottet gör visserligen ett uttalande, som går i denna riktning, men utskottet vill icke göra detta uttalande nu, utan utskottet uttalar »önskvärdheten af att denna viktiga fråga ej löses utan att allmänheten får tillfälle att direkt gifva tillkänna sina önskemål och kraf». Jag instämmer till fullo i detta utskottets uttalande, men det synes, som om det skulle varit mera praktiskt och riktigt att allmänheten redan nu genom sina representanter kunnat gifva sina kraf och önskemål tillkänna i detta afseende. Enligt min uppfattning är det icke mot de höga samtalsavgifterna i allmänhet utan endast om de i någon mån kunna anses vara oskäligt höga, som man bör rikta sin anmärkning. Jag för min del vill särskildt rikta anmärkning mot de fria samtalen: det är detta, som jag anser vara det oriktiga. Det är dessa, som, så vidt jag kan förstå, borde bort, och jag tror, att detta mycket väl kan gå för sig åtminstone på landsbygden. Det kan hända, att det af vissa tekniska och praktiska skäl ännu blir förenadt med vissa svårigheter i storstäderna, men det viktigaste är väl i alla fall, att de fria samtalen komma bort, och jag vill i det afseendet endast framföra ett par exempel från andra kommunikationsverk. Låt oss föreställa oss, att man för att få befordra bref på posten skulle betala en årlig inträdesavgift på 50 kronor, och sedan skulle breffven befordras utan afgift. Nog vore väl det oriktigt, att den, som endast skickade ett bref på posten i månaden eller ett i veckan, skulle betala lika mycket som den, som afsände tjugotals bref per dag. På samma sätt förhåller det sig med dessa fria samtal. Den som har tusentals samtal inom ett visst område har dessa lika fritt som den, som endast har några få samtal. Tänker jag på ett annat kommunikationsverk, nämligen järnvägen, så vore det nog riktigt, om man skulle betala en årsavgift, som vore lika för alla, och vi finge åka huru mycket vi ville, endast vi hade betalat denna årsavgift.

Det synes mig sålunda, att anmärkningarna böra rikta sig mot dessa fria samtal. De fria samtalen ha också utom den orättfärdighet, som jag vill säga, att de innebära, en olägenhet, som jag skall belysa med ett enda litet exempel. När jag är i Stockholm och vill telefonera hem till Leksand, så går det mycket fort, jag kan komma dit inom några minuter, men då jag är i Falun och vill telefonera hem till Leksand, ett afstånd på endast fem eller sex mil, kan jag få vänta halfva dagen, tack vare dessa olyckliga fria samtal, då man står och babblar allt möjligt och omöjligt. Däremot, då man har en liten afgift att betala, talar man icke mer än nödvändigt är.

Jag har god erfarenhet i det afseendet från ett telefonbolag, som vi hade i Dalarne, nämligen Österdalarnes telefonaktiebolag. Där hade vi icke ett enda fritt samtal, men vi hade icke heller ett öres årsavgifter. Vi hade respektive 10 och 15 öres afgift för samtalet — jag talar icke om, att det icke bör vara högre afgifter för interurbana samtal — och det gick mycket bra. Vi byggde förstklassiga linjer, dubbeltrådiga ledningar, och bolaget delade ut 12 procent årligen, och ändå hade vi, när bolaget upplöstes och såldes till staten, en reservfond på 70,000 kronor.

Det synes mig, att staten lämpligen kunde sköta sin affär på

samma sätt, som vi gjorde. Det kunde gå för sig för staten lika bra som för ett enskildt bolag. Då skulle man, så vidt jag kan fatta, vinna ekonomisk fördel på samma gång som man skulle tillfredsställa rättvisans kraf. Jag har endast velat säga detta.

Närmast med anledning af hvad jag yttrat, borde konsekvensen fordra, att jag yrkar återremiss till utskottet, så att utskottet, därest kammaren delar min uppfattning, sålunda kunde komma med ett uttalande och gifva åtminstone några direktiv, som skulle bli till ledning för Kungl. Maj:t vid eventuell utredning, men jag vågar icke göra något sådant yrkande, då jag icke vet, om kammaren går med på detsamma. Jag har dock, till den kraft och verkan det hafva kan, velat yttra dessa få ord i frågan.

Jag har intet yrkande att göra.

Med herr Persson i Tällberg förenade sig herr *Sjöberg* i Sköfde.

Herr Juhlin: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i ärendet, då utskottet ju ganska välvilligt behandlat motionen. Det är visserligen sant, hvad den föregående talaren här anmärkte, att utskottet icke här framställt några direktiv, liksom jag icke heller gjort det i min motion, efter hvilka en eventuell omläggning borde gå, men jag har trott, att det tillstyrkande utskottet gör, är så omfattande, att det skulle vara tillräckligt för Kungl. Maj:t att med ledning därpå göra en sådan utredning. Jag har i min motion endast framkastat möjligheten af, att abonnemangsavgifterna finge bortfalla, och man införde en särskild afgift för hvarje samtal eller en viss zontariff.

Det ligger emellertid mycken sanning i hvad herr Daniel Persson i Tällberg yttrade, att det föreligger orättvisa mot de olika abonnenterna, i det somliga begagna sin telefon ytterst litet, men andra däremot använda sin apparat kanske oupphörligt; men det är ju ganska svårt att säga, hvilket som skulle vara fördelaktigast. Kommer en allsidig utredning till stånd, tänker jag, att äfven dessa frågor skola kunna få den belysning, som de utan tvifvel förtjäna, för att sedan det hela skall kunna omläggas.

Det missnöje, som herr Persson i Tällberg nämnde om och som förekom i hans ort åtminstone, riktade sig icke så mycket mot de höga afgifterna, som fastmer däremot, att afgifter på alla samtal äro lika för abonnenterna. Det kan vara, att det är så på vissa orter; på andra orter göra sig andra kraf gällande.

Emellertid förhåller sig ju saken så, att med den utveckling, som vårt telegrafväsen tagit under de senare åren, allmänheten haft anledning tro, att en sådan utveckling icke skulle medföra skärpta bestämmelser och högre afgifter än då det var i sin början och hade väsentligt mindre antal abonnenter, men så är verkligheten icke förhållandet. Jag nämnde här i min motion ett exempel. Den sak det gällde, blef ju sedan mycket hastigt afhjälpt. Jag vet icke, om det berodde på min motion, men i alla fall, sedan jag väckt min motion, fingo vi ändring i bestämmelser, som verkade ganska afvita, i det att, som jag omnämnde, vi inom den socken, jag tillhör, hafva två växelstationer, som lyda under olika centraler. Det

Ang. abonnemangs- och samtalsavgifter vid statens telefonväsen.

(Forts.)

Ang. abonnemangs- och samtalsavgifter vid statens telefonväsen.

(Forts.)

kom en ukas, att från och med den 1 januari blir det så och så, och man skulle endast få fria samtal med den centralstation, under hvilken respektive abonnent lydde. Då blef följden den, att vi skulle betala för hvarje samtal, som vi skulle ha med hvarandra inom socknen. Det är ju alldeles klart, att sådana förhållanden äro alldeles orimliga, synnerligast när man betänker, att man får betala 60 kronor bara i abonnemangsavgift och icke ändå i själfva verket kommer någonstades utan att få betala ytterligare.

Det är så många andra förhållanden, som inverka här för att öka missnöjet bland den stora allmänheten. Det tages bland annat olika abonnemangsavgifter, somliga få betala 50 kronor, andra 60 kronor. Så är förhållandet inom min egen ort; man vet ingen anledning, hvarför de debiteras så olika. Man förstår icke heller hvarför telegrafstyrelsen behöfver just nu ytterligare skärpa de redan förut ganska betungande avgifterna. Det är så mycket angelägnare, att man får någon gräns satt för dessa betydande utdebiteringar, som man icke har någon möjlighet att förskaffa sig telefon på något annat sätt på landsbygden. I Stockholm med viss omkrets har man ju ännu så länge den fria konkurrensen, hvilket gör att telegrafstyrelsen där får finna sig i att vara med på ganska billiga villkor. Man har, som sagdt, inom den rayonen ganska fördelaktiga villkor; telegrafverket bygger ledningar, och man har där fria samtal nästan obegränsadt. På andra orter däremot kommer man rakt ingenstades utan att betala avgift, hvarförutom man själf får bygga ledningar och underhålla sina växelstationer. Man kan, som sagdt, icke komma någonstades utan att betala ytterligare avgifter. Det är naturligt, att ett sådant förhållande måste uppväcka missnöje, och missnöjet är verkligen stort i olika delar af landet.

Jag har, sedan jag väckte denna motion, fått mottaga skrivelser från olika delar af landet, i hvilka man uttrycker sin tacksamhet för, att jag bragt denna fråga på tal, och man hoppas på att ändring skall komma till stånd.

Jag vill icke heller göra någon annan ändring i det förslag, som är framställt, utan jag antager och hoppas, att Kungl. Maj:t, ifall nu Riksdagen bifaller utskottets framställning, skall ägna all den uppmärksamhet åt denna fråga, som den verkligen förtjänar. Under sådana förhållanden ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundström i Göteborg: Herr talman! Jag skall bara be att med ett par ord få understryka, hvad motionären och utskottet här anfört. Äfven om icke utskottets förslag skall blifva Riksdagens beslut, antar jag i alla fall, att hvad som här yttrats, skall gå fram till dem, som hålla på att göra förslag till förändring af telefontaxorna.

Hvad som då synes vara absolut nödvändigt är också, såsom här framhållits, att det blir större rättvisa vid afvägandet af telefontaxorna. Jag tänker härvid särskildt på hvad som närmast angår mig, nämligen förhållandena i Göteborg, och jag skulle tro, att vissa andra större svenska städer i det fallet stå fullkomligt lika i förhållande till Stockholm. Det har under de sista åren åter och åter i göteborgspresen

påpekats, hurusom telefonförhållandena i Göteborg äro i förhållande till Stockholm oskäligen dyra, äfven om man tager hänsyn till, att konkurrensen i Stockholm framkallat dessa oerhördt billiga taxor och dessa oerhördt stora förmåner. Det har helt nyligen i en tidning i Göteborg framhållits det egendomliga i, att medan under det förra året det i Stockholm tillkommit öfver 2,000 nya abonnenter, så har det i Göteborg knappt tillkommit mer än 5—600. Detta står icke i något som helst förhållande till de båda städernas folkmängd och ännu mindre till deras betydelse i affärshänseende. Detta talar uppenbart för, att det är någon felaktighet på det ena hållet, och det torde nog vara ganska klart, då man ser, att till och med för en vanlig bostadstelefon såväl inträdesafgiften som årsafgiften är betydligt högre i Göteborg än i Stockholm. Jag skulle tro, att samma sak gäller äfven om andra större städer med förhållanden, som torde vara fullkomligt likartade med dem i Stockholm.

Ang. abonnemangs- och samtalsafgifter vid statens telefonväsen.
(Forts.)

Lika egendomligt är förhållandet med afseende å den fria samtalsrätten. I Stockholm äger denna rum inom 70-kilometers-rayon, under det att man i Göteborg icke har fri samtalsrätt ens till Marstrand. I det fallet torde Göteborg och dess omnejd vara sämre ställda än icke blott Stockholm, utan äfven Skåne.

Jag har velat framhålla dessa synpunkter, då det synes vara alldeles gifvet, att det är ett allmänt riksintresse, att telefonens utveckling äfven i rikets största sjöstad icke hämmas genom taxor, som måste anses orättvisa i förhållande till andra städers. Jag har velat yttra dessa ord, herr talman, då det förefaller mig, som om det vore bra, om de kunde på den ena eller andra vägen komma fram till dem, som nu skola göra ändring i taxorna.

Häruti instämde herr *Lundgren* i Vendelsberg.

Herr *Bogren*: Herr talman, mina herrar! Som kammaren torde erinra sig, hade jag för ett par år sedan tillfälle att fästa kammarens uppmärksamhet på föreliggande angelägenhet. Jag skall därför nu be att få yttra några ord.

När ärendet då var före i kammaren, erhöll kammaren upplysning ifrån håll, som stod styrelsen för detta verk mycket nära, att en utredning rörande rättvisare fördelning af telefonaftifterna redan då var satt i gång eller åtminstone stod för dörren. Det är nu på tredje året sedan dess, och ännu ha vi icke märkt någon förändring i det oefterrättlighetstillstånd, som här faktiskt råder, nämligen med afseende på den ojämna fördelningen utaf rättigheter med samma skyldigheter, jag menar rättigheter till fria samtal, som ju är så vidsträckt t. ex. i Stockholm, hvilket den föregående talaren här påpekade, men äfven — det vill jag säga — i Göteborg. Det är ju alldeles häpnadsväckande, om man tänker på, hur många abonnenter jag fritt kommer till för min abonnemangsafgift i Göteborg, t. ex. emot om jag tillhör den lilla rayonen med Hjo till central. Denna jämförelse ger ett upprörande resultat.

Det var ett yttrande utaf herr *Daniel Persson* i Tällberg, som särskildt uppkallade mig. Han sade, att kammaren, enligt hans upp-

Andra kammarens protokoll 1912. Nr 34.

Ang. abonne-
mangs- och
samtals-
avgifter vid
statens
telefonväsen.

(Forts.)

fattning, redan nu borde sättas i tillfälle att uttala några önskemål, som kunde tjäna till ledning för den af utskottet föreslagna utredningen. Jag tror, att man såsom allmänt önskemål då skulle kunna ena sig om att utredningen bör gå i den riktning, att detta viktiga samfärdsmedel för allmänheten göres betydligt billigare än hvad för närvarande är fallet. Att ett sådant uttalande kan ha grundade skäl för sig, visar den statistik, jag har här i min hand, nämligen redogörelsen för statens telegraf- och telefonväsende under år 1910.

Jag ber då allra först att få fästa herrarnas uppmärksamhet på de föreliggande uppgifterna i detta arbete. Uppgifterna här torde bära nogsamtt vittnesbörd om, att detta Kungl. Maj:ts finansiella verk är ett af de allra bäst skötta verk, som vi ha uppgifter ifrån. Det är en glädjande utveckling detta verk har bakom sig. Vi finna, att verkets nettoförmögenhet för närvarande uppgår till icke mindre än något öfver 46 millioner kronor, att verket för 1910 hade en nettobehållning — sedan jag dragit ifrån amorterings- och ränteutgifter — af kronor 2,843,414 och 14 öre. Så snart vi komma till så pass stor behållning, se vi, att verket blir på sätt och vis ett för staten ganska inbringande verk. Då det icke torde vara meningen, att dessa kommunikationsverk skola vara särskilda beskattningsmedel, hvarigenom vissa klasser af allmänheten särskildt beskattas, torde vara skäl uti, att sådana stater uppgöras för dessa verk, att de endast sörja för sin egen själfkostnad och sina amorteringar. Det är därför, som jag anser, att den af utskottet här föreslagna undersökningen bör gå i riktning mot billigare tariffer, och jag grundar denna min åsikt, som jag nämnde, på här föreliggande statistik. Det skulle vara önskvärdt, om man genom telegrafstyrelsens försorg raskade på litet med denna utredning af de sakkunnige, som sistlidne december månad tillkallades, så att dessa sakkunnige kunde komma fram med förslag, som sedan för nästa års Riksdag kunde framläggas, men att dessa förslag då ginge i möjligaste mån fram emot något billigare och rättvisare afvägda tariffer. Det tillkommer verkets sakkunnige att framlägga de linjer, hvarpå man har att gå fram för att nå en rättvisare fördelning af dessa afgifter. Jag tror, att det kanske icke är lämpligt, att vi nu yrka på någon återremiss till utskottet, utan jag hoppas, att de uttalanden, som i denna viktiga fråga nu komma till kammarens protokoll, torde få tillmätas den vikt, att den blifvande utredningen tager alla möjliga hänsyn till alla i desamma uttalade önskemålen.

Jag har, herr talman, icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Här har icke framställts något yrkande vare sig på afslag å utskottets hemställan eller på återremiss, hvarför det möjligen kunde vara öfverflödigt att försvara utskottets framställning, men då några ärade talare vid sina yttranden fäst den förhoppningen, att de skulle utgöra uttryck för kammarens uppfattning till ledning för den utredning, som af utskottet föreslagits, anser jag mig skyldig att yttra ett par ord till bemötande, särskildt af herrar Bogrens och Daniel Perssons uttalanden.

Herr Bogren önskade, att vi skulle här från kammaren uttala som vår bestämda uppfattning, att afsevärdt nedsatta afgifter för rikstelefonabonnemang måtte kunna införas, och han hänförde sig då till de siffror, han framdrog ur telegrafverkets årsredogörelse för 1910. Enligt denna visar telegrafverket, tror jag han nämnde, en inkomst af ungefär 4 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Detta är ju en ganska afsevärd summa. Den summa, som i årets statsverksproposition har beräknats för nästa år, utgör 4,925,000 kronor, och den verkliga inkomst, som telegrafverket under 1911 kunde uppvisa, utgjorde 5,325,000 kronor. Men när vi betrakta dessa siffror, böra vi väl, innan vi taga dem till intäkt för långt gående önskningsar med afseende på förbilligandet af våra telefoner, se till, hvilka uppoffringar staten har gjort för erhållandet af dessa inkomster, d. v. s. hvilka kapital staten verkligen har nedlagt i telefon- och telegrafväsendet. I den redogörelse, som herr Bogren hänförde sig till, visar telegrafverket en kapitalbehållning på omkring 70 miljoner kronor. Af dessa utgöras ungefär 9 miljoner kronor utaf fastigheter, under det att den öfriga delen, således cirka 61 miljoner kronor, hufvudsakligen utgöres af telegraf- och telefonledningar jämte stationsinredningar och inventarier af olika beskaffenhet. Vi kunna förstå, att just tillgångar af denna beskaffenhet äro utsatta för en ganska stark slitning och följaktligen i behof af en mycket stor afskrifning. För att en affär skall kunna anses bärande, fordras först, att tillräckliga afskrifningar göras å de förbrukbara delarna, samt att till sist skälig ränta lämnas å det nedlagda kapitalet. Beräkna vi då en lindrig afskrifning på fastigheterna, en ganska stark sådan på ledningarna samt ränta på nedlagt kapital efter den räntefot, efter hvilken staten kan få upplåna pengar, tror jag, att det belopp, som herr Bogren hänvisat till, icke är så öfvervåldigande.

I den mycket intressanta debatt, som fördes här i kammaren för någon tid sedan i anknytning till beviljande af anslag till annuitet för 1911 års statsrätelån, hänvisade just inledaren af denna debatt till statens telefonledningar såsom tillgångar, för hvilka man måste tänka sig ganska stora afskrifningar och följaktligen jämförelsevis stora amorteringar på de för detta ändamål upptagna lånen, för att man icke skulle komma i den situationen, att kommande släkten skulle nödgas betala för hvad vår tid förbrukat.

Nu skulle man visserligen kunna säga, att någon jämförelse med privatekonomiska inrättningar icke bör göras, när det gäller statens verk, särskildt kommunikationsverken, ty därvidlag böra helt andra synpunkter spela in. Jag medger gärna, att den nationalekonomiska vinsten bör sättas i främsta rummet äfvensom att goda kommunikationer är en absolut nödvändig häfstång för höjande af såväl vår materiella som vår andliga kultur. Att dessa synpunkter äfven, och i ganska stor omfattning, få göra sig gällande hos oss, visar ju äfven det sätt, på hvilket vi här stödja våra statsjärnvägar, ty dessa äro icke i stånd att förränta det i dem nedlagda kapitalet. Att dessa principer äfven ha giltighet på det område, på hvilket vi nu röra oss, är tydligt. Men om vi göra en jämförelse mellan de telefonavgifter vi ha här i landet och dem, som äro rådande i andra länder, få vi nog säga, att vi äro jämförelsevis lyckligt lottade. Detta beror väl

Ang. abonnemangs- och samtalsavgifter vid statens telefonväsen.
(Forts.)

Ang. abonnemangs och samtalsavgifter vid statens telefonväsen.

(Forts.)

på telefonväsendets starka utveckling här, äfvensom på, såsom jag antar, den förtjänstfulla ledningen af detsamma. Detta är ju en särdeles stor glädjekälla för oss, en glädjekälla, som vi böra behålla och gärna utvidga. Vi ha ju icke så många tillfällen i detta hänseende i vårt ofta så dyra land. Men det är dock detta lyckliga förhållande, som ger oss anledning att hoppas, att vi må kunna utan åsidosättande af allmänhetens och näringslivets berättigade kraf förvalta vårt telefonväsende efter sunda ekonomiska principer, d. v. s. på så sätt, att verket skall kunna såväl amortera som förvalta de medel, som där äro nedlagda.

Vidare vill jag gentemot herr Persson i Tällberg, som önskade, att vi skulle såsom vår uppfattning göra gällande, att den fria samtalsrätten borde afskaffas, göra den anmärkningen, att vi inom utskottet varit fullkomligt eniga om att icke för den undersökning, som skulle komma, gifva några direktiv. Vi ha haft en ganska stark känsla utaf, att stora såväl tekniska som ekonomiska svårigheter föreligga, hvilka måste lösas, innan man kan komma till någon bestämd uppfattning om, hur frågan lämpligen bör lösas. De sakkunniga, som ha börjat arbetet, ha själfva ännu icke någon bestämd uppfattning om, hur det bör i framtiden läggas, och då förefaller det mig litet mycket begärdt af oss i utskottet att genast kunna vara på det klara med denna punkt. Hvad nu denna fria samtalsrätt beträffar, så bör ju äfven den bli föremål för utredning, men denna rätt är en af telefonabonenterna mycket uppskattad förmån, som man bör betänka sig väl, innan man tar bort. Vår synpunkt och vår önskan har därför varit, att det skulle åstadkommas en allsidig utredning, vid hvilken allmänheten skulle få tillfälle att göra sina önskningar gällande, och att, när resultatet af denna utredning en gång blefve färdigt, vi här inom Riksdagen måtte bli i tillfälle att uttala oss om de grunder, som i framtiden skola bli gällande för handhafvandet af statens telefonväsende.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Starbäck: Utan tvifvel är den debatt, som nu föres här i Andra kammaren, af mycket stort värde. Den föreliggande frågan är i själfva verket särdeles svårlöst, mera svårlöst kanske än någon kan ana, som icke varit i tillfälle att närmare sätta sig in i de olika detaljerna i ett stort verks skötsel och den inverkan dessa detaljer kunna äga på de kraf, som framkomma från olika orter i landet och som man måste anse vara ganska berättigade.

Af den debatt, som här redan förts, har framgått, att det råder mycket olika uppfattning om de direktiv, som Riksdagen skulle kunna gifva åt den pågående utredningen. Herr Daniel Persson, för hvilkens anförande jag ber att få uttala min tacksamhet, framhöll, att ett sådant direktiv, som kunde gifvas, vore emot de fria samtalen och för sänkning af abonnemangsavgifterna, hvarigenom enligt hans utan tvifvel riktiga mening en större rättvisa skulle kunna skipas landet rundt. Andra talare ha mer eller mindre skarpt gått på den linjen, att hvad som framför allt bör tillses, är, att den kommande utredningen resulterar i ett förbilligande af de viktiga kommunikationsmedel, som stå

under telegrafverkets vård. Alla ha varit ense om, att det nu rådande oeffterrättlighetstillståndet, såsom man kallar det, bör utbytas mot ett rättvisare sakernas tillstånd. Det lyckligaste vore utan tvifvel, om man kunde komma därhän, att det blefve rättvisare och billigare.

För min del vill jag framhålla, att den siste ärade talaren väl alldeles obetingadt har rätt däri, att telefonsamtalsavgiften eller öfver hufvud taget telefonavgifterna i vårt land äro så oändligt mycket lägre än i andra länder, att vi måste vara särdeles belättna med att telegrafverket kan nöja sig med så låga avgifter. Jag tror därför, att man icke får invagga sig i alltför stora förhoppningar om att det skall kunna bli någon större nedsättning i dessa avgifter, när utredningen väl föreligger färdig.

Anledningen, hvarför telegrafstyrelsen har, såsom många anse, föregripit denna igångsatta utredning och påbörjat en, såsom det ofta säges, allmän omreglering af telefonavgifterna, skall jag strax angifva. Dessförinnan vill jag dock nämna, att det är en missuppfattning att tro, att de åtgärder, som vidtagas, afse någon allmän omreglering. Visst icke, de åtgärder, som vidtagas i och med inskränkningen af de landet rundt i större och mindre utsträckning rådande fria samtalen, ha endast berört omkring 10 procent af verkets telefonabonnenter. Den utredning, som nu är igångsatt, rör däremot hela antalet telefonabonnenter och går sålunda ut på en allmän omreglering.

Anledningen till att man försökt skipa rättvisa genom att indraga den rätt till fria samtal, som funnits kvar enligt gamla kontrakt med enskilda bolag, är ett uttalande i Riksdagens revisorers berättelse för år 1910, d. v. s. den, som lämnades till Riksdagens granskning år 1911. Där ifrågasätta revisorerna, »huruvida det icke skulle såväl för statsverket som allmänheten vara fördelaktigt, att, i den mån genom lämplig afveckling kan ske och med noggrant afvägande af abonnenternas rättigheter och skyldigheter, dessa bestämmelser förlänades större enhetlighet». Redan dessförinnan hade telegrafstyrelsen haft sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden, som varit olika på olika orter, och sökt att härutinnan vidtaga en rättelse, som skulle så småningom få större och större dimensioner. Men på grund af detta revisorernas uttalande ansåg man det vara riktigtast att söka göra detta på en gång. Att härvidlag åtskilliga misstag blifvit begångna, skall ingalunda förnekas. Herr Juhlin anförde exempel på ett sådant. Jag vågar med bestämdhet säga, att, redan innan herr Juhlin väckt sin motion, telegrafstyrelsen hade rättat sådana misstag i åtskilliga delar af landet, då det ansågs oriktigt, att på vissa ställen sockenbor skulle betala för att komma i telefonförbindelse med hvarandra, d. v. s. just i sådana fall, där växelstationer, tillhörande olika centraler, ligga inom samma socken.

Nu är det alldeles tydligt, att, såsom herr Lundström i Göteborg påpekade, orättvisor alltjämt äga rum, och om man tänker efter, måste man nog säga, att sådana alltid måste komma att äga rum, dels beroende på vissa förhållanden, som möjligen kunna ändras, och dels på omständigheter, i hvilka någon ändring icke kan ske. Det kan aldrig komma att bli så, att en person, som har Hjo till central, kan få samma fördelar som en person, bosatt i Göteborg. Det är nästan

Ang. abonnemangs- och samtalsavgifter vid statens telejourväsen.
(Forts.)

Ang. abonnemangs- och samtalsavgifter vid statens telefonväsen.
(Forts.)

omöjligt, för så vidt fria samtal skola kunna bibehållas. Jag skall strax komma till den saken.

Det, som herr Lundström särskildt påpekade, är beroende på ett förhållande, som kan komma att ändras, nämligen det, att här i Stockholm telegrafstyrelsen har att utstå konkurrens med Allmänna Telefonbolaget. Riksdagen har, trots tvenne gånger gjorda framställningar från Kungl. Maj:t, icke velat inköpa Allmänna Bolagets nät. Denna konkurrens tvingar telegrafstyrelsen till vissa medgifvanden för abonnenter i Stockholm och inom 70-kilometers-området, som man icke kan undgå att lämna. Skulle telegrafverket här belägga samtal med afgifter, motsvarande dem i öfriga delar af landet, så skulle det bli en massflykt af telegrafverkets abonnenter öfver till Allmänna Bolaget, helt säkert till föga gagn för telegrafverket och statsverket.

När nu hvar och en tänker på förhållandena å sin ort, så finner han det upprörande, att icke han själf har samma förmåner som någon annan från annan ort. Göteborg vill ha det lika bra som Stockholm, Hjo lika bra som Göteborg och kanske någon ort i Lappland, Lycksele t. ex. anser sig böra ha det lika bra som Hjo. Detta är ju ganska naturligt. Men om man skulle utgå från undantagsfallen och söka se till, att alla skulle bli tillfredsställda, så komme detta att medföra ganska farliga konsekvenser. Den siste ärade talaren bemötte en föregående talares uppgifter med afseende på telegrafverkets ekonomiska ställning och jag skall därför icke närmare gå in på denna sak. Jag vill endast nämna ett par siffror, som kunna visa, att man är tvungen att här framgå med mycket stor försiktighet. Om telegrafverket skulle sänka abonnemangsprisen med 10 kronor per abonnent, skulle detta medföra en årlig minskning i inkomster af 1,300,000 kronor. Skulle telegrafverket minska afgiften för de nu med afgift belagda samtalen med 10 öre, så skulle detta minska verkets inkomster med 1,900,000 kronor årligen, naturligtvis i rundt tal. Om man skulle vidtaga båda dessa för abonnenterna i landsorten mycket eftersträfvansvärda reformer, så skulle det följaktligen betyda en årlig minskning i inkomster af 3,200,000 kronor. Dessutom vill jag fästa herrarnas uppmärksamhet på, att man visserligen kan säga, att telegrafverket är en god affär, men så särdeles lysande är den väl i alla fall icke, då verkets inkomster uppgå till ungefär 6 procent af kapitalvärdet. Vidare måste man här räkna med en ganska bred marginal, då man har att göra icke blott med slitning och nötning, såsom i alla andra liknande affärer, utan också med en del andra omständigheter, som kunna medföra särdeles stora förluster, såsom snöstormar eller andra naturfenomen, som ett tu tre förstöra materielen. Hvilken nedsättning i afgifter man än vill göra, måste den således föregås af en mycket noggrann utredning för att man skall kunna vara förvissad om, att man är på det torra.

Dessutom möter det nog åtskilliga andra svårigheter, innan man kan komma fram till något så när riktiga synpunkter i detta hänseende. Det skulle vara riktigt, såsom jag tror att jag nämnde i början af mitt anförande, att man sökte belägga alla samtal med afgifter och toge bort abonnemangsavgifterna. Men härtill behöfves kontroll. Det behöfves kontroll på det stora antalet samtal, hvilka särskildt i

storstäderna stiga till mycket höga siffror, en kontroll, som förmodligen är jämförelsevis lätt för det bolag, som herr Daniel Persson omnämnde, men som naturligtvis ställer sig särdeles svår, när siffrorna stiga till 10,000-tal och 100,000-tal. Kan denna kontroll icke skötas med tekniska hjälpmedel på automatiskt sätt, utan måste den ombesörjas af därtill anställda personer, så bindes häraf en personal, som ögonblickligen ökar verkets omkostnader och som gör en sådan reform till en tvifvelaktig besparing.

Herr talman, jag har endast velat söka framhålla en del synpunkter för att visa, att det ingalunda är så alldeles säkert, att den utredning, som pågår och som jag hoppas skall komma att till sist utmynna i det, hvarom utskottet här hemställer, nödvändigtvis skall resultera i en betydlig sänkning af afgifterna. Men säkert är, att den med Riksdagens hjälp skall resultera i en rättvisare fördelning af afgifterna.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen, som under herr Starbäcks anförande öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, gaf härefter ordet till

Herr Vahlquist, som yttrade: De föregående två talarne ha sett frågan uteslutande från ekonomisk synpunkt. Jag kan försäkra, att hvarken motionären eller de kammarens ledamöter, som dela hans uppfattning, på något sätt vilja bidra till att telegrafverkets telefonväsens ekonomi skulle undergrävas. Det har naturligtvis icke funnits den ringaste tanke därpå. Men jag vågar påstå, att förhållandena äro sådana, att mycket kan åtgöras för att få bort anledningarna till ett mycket stort missnöje, som finnes på många håll och som måste anses vara berättigadt.

Här har framhållits af en talare från Göteborg, att göteborgarne anse sig missgynnade gentemot stockholmarne med deras 70-kilometers-rayon. Ja, mina herrar, hvad skola då medborgarne i en hel del mindre samhällen i landsorten säga? I den trakt af Östergötland, som jag representerar, finnas tre små städer, Vadstena, Skenninge och Motala. Afståndet mellan dem växlar mellan 15 och 20 kilometer. Af dessa tre städer kommer ingendera i beröring med någon af de andra utan afgift. Från början erlades ingen afgift, men så småningom har denna fria samtalsrätt tagits bort först från den ena och sedan från den andra, och nu äro de alldeles beröfvade denna rätt sinsemellan, och detta, ehuru afståndet, som sagdt, endast utgör 15 å 20 kilometer. Om man då tänker sig förhållandena här i Stockholm, så kan man ju här komma i åtnjutande af afgiftsfria samtal på ett afstånd af ända till 140 kilometer, d. v. s. 70-kilometersområdets dubbla radie. Så långt kan man alltså komma i Stockholmskretsen utan afgift, men i den nämnda trakten af Östergötland kunna vi icke ens komma 15 å 20 kilometer utan afgift. Det är ju orimliga förhållanden. Vid den tid, då staten köpte in det nät, som fanns där nere, hade man ju sin fria samtalsrätt på ett stort område, men detta område har nu undan för undan förminskats, och snart komma vi ingestans utan afgift.

Ang. abonnemangs- och samtalsavgifter vid statens telefonväsen.
(Forts.)

Ang. abonnemangs- och samtalsavgifter vid statens telefonväsen.
(Forts.)

Äfven andra oegentligheter förekomma, såsom att årsavgifterna äro olika på olika ställen; på en del utgöra de 50 kronor, på andra 60 och på åter andra 80 kronor. Den lilla stad, där jag bodde i många år, Skeninge, har visserligen på sista tiden kommit ned till en afgift af 50 kronor, men i flera år hade man dock en afgift på 80 kronor. Jag är alldeles öfvertygad om, att man där i staden fortfarande skulle fått betala 80 kronor, om icke abonnenterna själfva tagit initiativet och begärt att få abonnemangsavgiften nedsatt till 50 kronor, eller samma afgift, som abonnenterna i ett angränsande samhälle erlade. Framställningen tillmötesgicks, men jag är viss om, att hade abonnenterna icke åtgjort något, så hade de nog fortfarande prejats på en sådan hög afgift. Det är orimligt att så behandla allmänheten.

Med den kännedom jag har om nuvarande chefen för telegrafstyrelsen och med det förtroende jag hyser för honom, vågar jag uttala den vissa förhoppningen, att från hans sida sådana åtgärder skola vidtagas, att alla svenska medborgare blifva behandlade på samma sätt, icke på ett sätt här och på ett annat där. Det är detta jag velat uttala, och jag tror, att åtskilligt kan göras, utan att telegrafverkets ekonomi på något sätt riskeras.

Jag vill dessutom tillägga en sak. Då det är fråga om att aflöna personalen vid en växelstation, så sker detta på telegrafverkets bekostnad, endast om antalet abonnenter uppgår till minst 50. Är antalet abonnenter under 50, men minst 25, erhålles endast ett litet bidrag af 10 kronor per abonnent till täckande af denna kostnad, således, om det är 40 abonnenter, bidrager statsverket med 400 kronor, är det 30, med 300 kronor o. s. v. Men komma vi under ett antal af 25 abonnenter, få dessa betala sin personal själfva. Således, ju mindre bärkraft, ju färre abonnenter, desto dyrare blir det.

Dessa af mig påpekade missförhållanden tror jag, att man med god vilja skall kunna afhjälpa och därigenom kunna få det någorlunda tillfredsställande ordnadt. Men naturligtvis är det ingen, som vill genom en reformering af telefonförhållandena gå så långt, att verkets ekonomi skulle komma att undergräfvast; det tror jag ingen vill vara med om.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Jansson* i Edsbäcken.

Härpå yttrade

Herr *Juhlin*: Utskottets ordförande lade sitt anförande på sådant sätt, att det ger mig anledning att ytterligare säga några ord. Det har, som den föregående talaren antydde, icke varit min mening, att denna nu gjorda framställning skulle i något afseende gå ut på att i väsentlig grad inskränka eller förminska telegrafverkets inkomster af telefonväsendet. Jag tror, att en ändring till det bättre kan ske, utan att detta skall behöfva föranleda någon sådan inskränkning eller förminskning. Af telegrafverkets årsredogörelse för 1910 — den sista, som utkommit — framgår, att behållningen vid det årets slut utgjorde

omkring 12 millioner kronor. Det är ju klart, att i en så pass stor budget finnes det alltid möjlighet att göra vissa inskränkningar, utan att det ovillkorligen skall behöfva drabba telegrafverkets nettobehållning. Det har funnits så många småsaker, som uraklåtits, men som genom ihärdigt påpekande från abonnenternas sida fått rättelse. Nu får jag erkänna, att det blifvit bättre, men på flera ställen råda dock missförhållanden. Jag vill nämna ett exempel därpå.

Ang. abonnemangs- och samtalsafgifter vid statens telefonväsen.

(Forts.)

I min socken förekommer hvad jag skulle kalla ett gränsfall. Vi ligga närmare den ena centralen, Katrineholm, och längre bort ifrån den andra, Nyköping, som dock är vår central. Men för att komma i förbindelse med det andra nätet i socknen måste vi likvisst gå till Katrineholm och tillbaka. Om denna sak har gjorts framställning flera gånger, med anhållan att man skulle kunna få en koppling till den andra växelstationen, så att man icke skulle behöfva kalla upp Katrineholm först. Till slut fick jag i uppdrag af kommunalstämman att gå in med en framställning härom. Nå, efter många omständigheter lyckades det. Vi äro mycket nöjda med detta arrangemang, och jag tror, att det äfven varit till telegrafverkets båtnad.

Nu sade herr Starbäck, att dessa orimligheter, som jag anfört exempel på i min motion, numera rättats af telegrafstyrelsen. Ja, det är jag ju mycket tacksam för, men det kunde styrelsen väl ha gjort förut. När jag vände mig till telegrafinspektören i distriktet och sade, att det var orimligt att tillämpa ett sådant system, förklarade han, att det var en sak, som han icke kunde göra något åt. Efteråt tänkte jag då, att vi måste bringa fram frågan på annat sätt. Sedan kom emellertid ändringen; om det nu berodde på min motion eller någon annan omständighet, det vet jag icke, men ändring blef det. Nu anfördes det här och det säger också telegrafstyrelsen, att detta beror därpå, att verket icke kunnat vidtaga rättelser och ändringar till följd af de aftal, som verket haft med abonnenterna i de nät, som statsverket öfvertagit. Ja, det tror jag också kan vara möjligt, men i Södermanland har jag mig icke bekant, att något annat nät existerade före det, som anlagts af staten. Det fanns visserligen i Nyköpings stad ett nät, som gick till närmaste omgifning, men på det stora hela har staten anlagt alltsammans och ökningen i abonnenternas antal och hela utvecklingen ha så väsentligt gått framåt, att det är mig alldeles ofattligt, hvarför vi skola behöfva dragas med dessa inskränkningar. De enskilda nät, som funnos, och som staten inköpte, medgäfvos i allmänhet fria samtal inom hela länet och samtalsfriheten kunde t. o. m. sträcka sig ännu längre, man kunde t. ex. från Södermanland komma långt in i Östergötland — och dessa företag buro sig mycket bra. Det är nog möjligt, att det kan ordnas så, att icke den ena landsdelen ovillkorligen uppskörtas på den andras bekostnad. Om man ställer så till, att det blir någorlunda jämnt och rättvist, så tror jag icke, att missnöjet blir så stort som nu, då den ena landsdelen har nästan oinskränkt rätt och den andra ingen rätt alls.

Det är emot detta man reagerar, och jag hoppas, att en utredning skall komma till stånd och gifva till resultat, att det går för sig att genomföra en förändring, utan att telegrafverket därpå behöfver för-

Ang. abonnemangs- och samtalsavgifter vid statens telefonväsen.
(Forts.)

lora något väsentligt. Om man skulle kunna plocka ut siffrorna ur alla de uppställningar och tablåer, som vi ha, så tror jag, att vi mycket väl skulle kunna visa, att telefonväsendet, såsom det nu bedrivs, är en lysande affär. Jag vill icke, att det skall bli en dålig affär, men det går nog att förena båda delarna, så att det blir en god affär för staten och ändå icke någon uppskörtning af allmänheten. Det är emot detta, som den stora allmänheten reagerar, såsom jag nyss antydde, och det är i detta afseende den fordrar en förbättring. Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen af förhandlingarna, anförde:

Herr Henriqueson i Karlslund: Herr talman! Inom den ort, jag tillhör, har ett ganska allmänt missnöje gjort sig gällande med anledning af de nya anordningar, som telegrafverket vidtagit, och jag vill med några ord antyda skälen härtill.

På 1880-talet fanns det inom Östergötlands län ett telefonnät, som ägdes af enskild person. Detta nät öfvergick i slutet af 1880-talet eller början på 1890-talet i statens ägo, hvarefter staten lämnade ut nya kontrakt, som abonnenterna fingo underskrifva. De förutvarande kontrakten gällde på fem år, och i en särskild passus stod det, att man var tillförsäkrad, att de för framtiden skulle gälla. Då hade man fri telefonförbindelse öfver hela länet. På 1890-talet köpte staten detta nät och nya kontrakt upprättades, men i dem fanns icke någon sådan passus intagen om fortfarande rätt att begagna telefonen på samma villkor. Man trodde dock, att staten skulle hålla i helgd hvad som stod i de kontrakt, man hade afslutat med den föregående ägaren, och på den grund anlades nya telefonledningar på långa afstånd från stationerna, 5 å 10 kilometer, ja, till och med tiotals kilometer bort, och det blef dyrbara anläggningar. Så fortgick det, man telefonerade fritt, som man hade gjort hittills, men så kom staten några år därefter, jag tror det var efter 3 år, och sade: nu får ni icke komma fram dit eller dit — och så begränsades rayonen. Ja, det fann man sig i.

Men nu vid senaste årsskiftet, då förut gällande kontrakt voro af staten uppsagda och det skulle bli nya, som skulle gälla från den 1 januari detta år, då uppstodo sådana förhållanden, som motionären skildrat, att personer, boende i samma socken, kanske blott en å två kilometer från hvarandra, fingo gå en lång omväg för att komma till sin granne och därjämte betala för det. Nu har jag blifvit undermåttad om, att detta missförhållande blifvit afhjälpt i vissa fall.

Vid en station, som heter Norsholm och ligger mellan städerna Linköping och Norrköping, var förhållandet följande. Under denna höra fyra växelstationer, som ligga utmed banan åt Västervik. Dessa ha förut gått in till Norsholm, men numera är detta ändradt. Den närmaste skall fortfarande gå in till Norsholm, men de andra till Norrköping. Telegrafstyrelsen har aldrig hört abonnenterna, åt hvilket håll de velat komma. Har man då anlagt en dyrbar ledning på t. ex. 10 kilometer och betalat apparat och inträdesavgift och underhållit

samma ledning med beräkning att komma till residensstaden, är det icke då hårdt, att telefonstyrelsen säger: »Nej», eller »jo, men endast mot särskild betalning»? Men till Norrköping kommer man. Kanhända man icke har någon vidare samhörighet med Norrköping. Och då man skall till Linköping eller exempelvis västra delen af Östergötland, skall man först öfver Norsholm sedan till Norrköping och därifrån till Mjölby. Jag ser, att herr Starbäck ruskar på hufvudet, men uppgiften är nog riktig, ty jag var uppe i telegrafstyrelsen för några dagar sedan och hörde mig för därom. Nu kommer därtill, att linjen från Norrköping till Mjölby ofta är upptagen, och det blir därigenom tidsutdräkt först för att komma till Norrköping och sedan tidsutdräkt för att komma vidare.

Ang. abonnemangs- och samtalsafgifter vid statens telefonväsen.

(Forts.)

Detta är anledningen till det missnöje, som gjort sig gällande inom länet, och önskligt vore, om telegrafstyrelsen i någon mån kunde taga litet mera hänsyn till abonnenterna. Det vore önskligt, att den vid så stora förändringar sporde abonnenterna, åt hvilket håll de vilja komma. Men så har icke skett.

Exempelvis kan jag säga, att för några år sedan, då man indrog de fria samtalen mellan västra och östra delarna af länet, delgäfvos abonnenterna icke detta på annat sätt, än att, när man kom till stationen, telefonisten sade: »Nu kommer ni icke fram utan betalning.» Detta är ett egendomligt sätt att kommunicera sig med allmänheten.

Jag har velat meddela dessa anledningar till missnöje och har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Jag hoppas att, för undanröjande af dessa svårigheter, någon hänsyn måtte tagas till hvad jag nu sagt.

Herr Bogren: Herr talman! Det var med vemod jag hörde den ärade ordföranden i utskottet hålla sitt anförande. Jag hade med tillfredsställelse anslutit mig till yrkandet om bifall till utskottets förslag, då jag läste klämman, där det tydligt såges, att utskottet hemställer, »att Andra kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t anordna en allsidig utredning angående ändrade bestämmelser rörande abonnemangs- och samtalsafgifter vid kungl. telegrafverkets telefonväsen». Men nu skall enligt utskottets ordförandes anförande här utredningen åtminstone icke ha till syftemål att få lägre telefontaxor, lägre tariffer. Detta syntes af hans anförande vara uteslutet. Jag trodde, att jag hade anført så klara siffror här ur telegrafstyrelsens årsberättelse, att de icke behöft kompletteras med ett så långt anförande, som ordföranden höll. Det torde vara för honom som för mig alldeles själfklart, att telegrafverket uppgör sitt balanskonto på sådant sätt, att tillgångssiffran blir fullt exakt. Om de då beräkna efter själfkostnadspris eller värdepris, det är verkets sak att afgöra. Jag tar siffrorna för kontanta sådana jag har dem i min hand, och då är verkets ekonomiska ställning lysande, och tack vare energisk ledning, har det gått framåt år ifrån år, så att man måste säga, att det är en lysande ställning, då de ha kapitaltillgångar på 46 miljoner. Hur fort amorteringen skall ske, det är telegrafstyrelsens sak och icke min. Rörande nettoöfverskottets användning förmodar jag, att man naturligtvis i första

Ang. abonnemangs- och samtalsavgifter vid statens telefonväsen.

(Forts.)

hand tar amortering och ränta, och om man så gör, är det ändå ett öfverskott på 2,800,000 kronor. Skulle då icke den begärda utredningen alls ha till syfte att pröfva, huruvida man kan få något billigare tariffer, så återstår dock den allra viktigaste uppgiften enligt min mening, nämligen att få en mera rättvis fördelning af avgifterna, ty det ropet torde vara allmänt öfver hela vårt land, att dessa avgifter trycka synnerligen orättvist, och vi ha hört det från flere talare i dag. Herr Starbäck hade rörande det önskemålet också en uppgift, som göt litet kallt stänk öfver de glada förhoppningarna, att man skulle kunna åtminstone få så mycket utaf utredningen, att den skulle kunna peka på en rättvis fördelning af tarifferna. Han häntydde på, att intet var att vänta så snart, och vidare att fullständig rättvisa icke var möjlig att ernå. Nej, icke absolut rättvisa, det håller jag med om, men så, att man får bort dessa skriande orättvisor, som för närvarande äro rådande, då abonnemangsavgifterna äro så olika i de olika centralrayonerna, och med dessa samtalsavgifter. Jag tror, att man skulle kunna komma till rättvisa mycket lätt genom att antingen ha synnerligen liten abonnemangsavgift eller helst ingen och så lägga alla avgifter på samtalen. Då, men icke förr, kommer man till rättvisa. Och på detta sätt, tror jag, att man tack vare de betydligt större inkomster, man bör kunna få i Stockholm och andra stora rayoner, skulle nå äfven det första önskemålet nämligen billigare tariffer. På samma gång man finge rättvisa, blefve det en möjlighet att få billigare tariffer. Men krafvet är nu så trängande, så stort och allmänt öfver hela landet, att jag hoppas, att telegrafstyrelsen icke tar saken alltför långsamt och lugnt och bara skrufvar och skrufvar litet på de nuvarande bestämmelserna, utan försöker, mina herrar, att få fram en radikal omläggning, ett system, som är rättvist framför allt. Då torde det kanske också bli något billigare.

Herr von Sneidern: Herr talman! Jag måste vända mig mot den siste ärade talaren på grund däraf, att han menade, att mitt föregående yttrande skulle stå i strid med utskottets kläm.

Jag uttalade icke som min bestämda uppfattning, att icke lägre avgifter skulle kunna tänkas, men det, hvaremot jag vände mig, var, att af debatten skulle kunna framgå, att kammaren anslöte sig till herr Bogren, hvilken ville som direktiv för den blifvande utredningen uppställa fordran på lägre avgifter. Tvärtom underströk jag, att den blifvande utredningen skulle vara allsidig och förutsättningslös samt af allmänheten kontrollerad. Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindley: Jag har med stort intresse åhört diskussionen i denna fråga och jag skulle godt ha kunnat instämma i de anföranden, som herr Lundström i Göteborg och herr Henricson i Karlslund hållit, och äfven i andra, i hvilka man framfört det missnöje, som här i landet råder med afseende å rikstelefonen. Men jag ber att få tillägga ett par ord, alldenstund jag i viss mån representerar en stad, där missnöjet med rikstelefonen gjort sig ganska mycket gällande och tagit sig vissa uttryck.

Söderhamns stad har dels genom sin handtverks- och köpmannaorganisation och dels genom stadsfullmäktiges ordförande hos kungl. telegrafstyrelsen i skrivelser hemställt om vissa rättelser i de missförhållanden, som råda med afseende å samtalsafgifterna och trafiken på rikstelefonlinien. Detta har, som jag har mig bekant, icke ledt till någon rättelse på grund af de taxor och bestämmelser i öfrigt, som äro gällande. Jag har emellertid velat påpeka detta för att visa, att det icke blott är i den ena ändan af landet, utan i alla delar af landet, som missnöje råder med afseende å de ifrågavarande bestämmelserna, och att de yrkanden, som framställts i dessa skrivelser, icke varit orimliga, utan blott kräft en viss rättvisa och likställighet. Jag ämnar icke alls ingå på frågan, huruvida det skulle vara lämpligt med fria samtal eller med en viss afgift för hvarje samtal och lägre abonnemangsafgifter. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att den utredning, som nu kommer att företagas, må lända till, att det blir verklig och riktig rättvisa gentemot alla rikstelefonabonnenter och icke som nu en massa olikheter landet rundt.

Ang. abonnemang- och samtalsafgifter vid statens telefonväsen.
(Forts.)

Jag har endast velat understryka detta behof af den kommande utredningen och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning blef utskottets hemställan af kammaren bifallen; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 10.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, med anledning af Första kammarens beslut rörande inom båda kamrarna väckta motioner om åvägabringande af utredning i fråga om effektiva åtgärder för underlättande af jordupplätelser för egna hem å kronomark i Norrland, föredrogs härpå; och yttrade därvid

Herr Sandler: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa om den ändring i utskottets yrkande, att orden »med frånträdande af sitt förut fattade beslut» måtte utgå, så att detsamma får följande lydelse: »att Andra kammaren måtte biträda, hvad Första kammaren i ärendet beslutat». Med denna ändring ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll det af herr Sandler framställda yrkandet.

§ 11.

Härefter förekom till behandling Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i fråga om en af herr Lindhagen m. fl. väckt motion, nr 255, angående skrivelse till Konungen i fråga om åtgärder för skapande af ett internationellt hjälpspråk.

Ang. ett internationellt hjälpspråk.

Till behandling af Andra kammarens femte tillfälliga utskott hade öfverlämnats en inom nämnda kammare af herr Lindhagen m. fl. väckt motion, nr 255, däri motionärerna hemställt, att Riksdagen ville

Ang. ett internationellt hjälpspråk.
(Forts.)

anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida och på hvad sätt initiativ lämpligen borde och kunde från svensk sida tagas för åstadkommande af officiell internationell öfverläggning och öfverenskommelse för skapandet af ett världsspråk eller internationellt hjälpspråk.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon Andra kammarens åtgärd.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af:

Herr Lindhagen, som yttrade: Jag skall till en början be att få erinra en sak mot en ny praxis, som de tillfälliga utskotten slagit in på, och det är att hänvisa endast till motionen utan att intaga den i betänkandet eller bifoga den som bilaga. Det är nog bra, att man ställer sig till efterrättelse den promemoria, som kommit från tryckeriexpeditionen om att minska kostnaderna för riksdagstrycket så mycket som möjligt. Men det får ej ske på den sakliga behandlingens bekostnad. Det är i alla fall så, att kammarens ledamöter, då utskottsutlåtandet föreligger, oftast icke äro i tillfälle eller hågade att leta reda på motionen, och då kommer framställningen icke till sin rätt, när den icke är bifogad. Jag tycker det är önskvärdt att bibehålla det gamla bruket att helst intaga motionen eller åtminstone bifoga den som bilaga. Det är mer praktiskt också för den, som behöfver läsa hvad det rör sig om, att ha i en handling både utskottsutlåtandet och den väckta framställningen. Efter denna utflykt från ämnet ber jag nu få säga några ord om själfva saken.

I motionen ha vi framhållit, att frågan om ett internationellt hjälpspråk eller världsspråk är ett mäktigt led i den stora världspolitiska rörelse, som vi alltmer gå till mötes. I den mån folken gå till ömsesidiga förbindelser med hvarandra och bygga på gemensamhet i allt större utsträckning, så måste de ju också ha ett meddelelsesätt. Vi ha redan nu kommit så långt, att teckenspråket i stort sedt är internationellt, siffrorna är internationella, signalsystemet till sjöss är internationellt och notskriften internationell. D. v. s. att tala *utan* språk har blifvit ett gemensamt meddelelsesätt för de flesta nationer. Dock återstår den stora saken att tala *med* språk, hvilket ju är det, som till sist kan sammanföra andarna med hvarandra. Då är det klart, tycker jag åtminstone för min del, att det är en ofantlig fördel för fred och kultur att få ett sådant meddelelsesätt, som det här är fråga om, och är det också en oerhörd stor arbetsbesparing att slippa lära sig olika invecklade utländska språk, då jämte modersmålet man endast skulle behöfva inhämta ett lättlärdt hjälpspråk. Det är också det enda sättet för den stora massan att bli delaktig i världsförbindelserna. Vi ha äfven framhållit i motionen, att frågan är särskildt viktig för de små nationerna, speciellt för de skandinaviska. Och hänvisar jag för öfrigt till skälen i min motion.

Den här saken var före förra året. Då framhöll Andra kammarens femte tillfälliga utskott, som yttrade sig om densamma, att man icke skulle så mycket lägga an på internationella förbindelser på detta sätt, då hvarje land för sig hade så stora uppgifter inom sina egna

gränser, att de borde lägga tyngdpunkten af sitt arbete på dessa. På samma gång medgaf dock utskottet de stora fördelarne med ett världsspråk, men då initiativ, enskildt eller officiellt, redan förut tagits ute i världen, tyckte man icke flera bemödanden från svensk sida borde förekomma, och därför borde icke motionen föranleda till någon åtgärd. Denna utskottets afstyrkande framställning blef efter dubbla voteringar bifallen af kammaren. Dock fanns äfven en stor minoritet med bestämda sympatier för själfva saken. Nu ha förhållandena ändrats åtskilligt, saken har, som man säger, fallit framåt. Det utskottsutlåtande, som afgifvits i år, är ju af mer positivt innehåll än det, som förra årets utskott afgaf. Pressen har också bättrat sig. Förra året tog man det hela på skämt, men nu har man börjat taga saken på allvar och haft riktigt hyggliga artiklar om den. Det är ett stort framsteg, ty pressens opinion betyder i allmänhet den stora massans opinion. Men det går i alla fall långsamt, och denna långsamhet har tagit sig uttryck i det slut, utskottet kommit till.

Jag skall nu be att få säga några ord om utskottets utlåtande. Utskottet börjar med en historik öfver ämnet och därom har jag intet annat att erinra än det, att utskottet säger, att anledningen, hvarför man icke som internationellt språk velat taga något lefvande språk, utan tänkt sig ett konstgjordt, har varit rivaliteten mellan de olika nationerna. Det är emellertid bara *ett* skäl. Ett annat och lika viktigt är, att ett lefvande språks inre byggnad är så krånglig, att det icke lämpar sig för ett sträfvande, att det största möjliga antal människor öfver hela världen skall kunna lära att meddela sig med hvarandra.

Sedan öfvergår utskottet till att tala om det praktiska behofvet af ett sådant språk. Därvid ställer sig utskottet sympatiskt till själfva saken, och jag kan i hufvudsak instämma med utskottet.

Utskottet har vidare gjort ett inlägg genom att infordra en del uttalanden från auktoriteter i ämnet och därför vändt sig till åtskilliga vetenskapsmän. Utskottet borde här, synes mig, ha starkare betonat, att dessa icke ha det utslagsgifvande omdömet, utan det viktiga är den stora allmänhetens behof. Detta språk skall nämligen icke blott tjäna vetenskapligt studium, utan det stora samarbetet mellan folken i allmänhet och särskildt mellan demokratin i alla länder. Nu kan man af de skäl, som framförts från vetenskapligt håll, finna, att naturvetenskapsmän anse, att för deras vetenskap ett världsspråk skulle vara af verkligt stor betydelse. De humanistiska vetenskapsmännen säga åter, att ett dylikt hjälpspråk för deras ändamål icke är så behöfligt. Slutligen kommer språkfolket, som är af skiljaktiga meningar om värdet af ett sådant språk i allmänhet taget. Om man läser alla dessa uttalanden, skall man finna, att såsom alltid i nya spörsmål, är det fyra olika linjer, som man går fram på. För det första är det de, som utan någon som helst motivering resa ett rent motstånd mot allt nytt. För det andra komma de vetenskapsmän, som blott tänka på språkets lämplighet för deras egna studier, och då komma de till de olika resultat, jag nämnde. För det tredje finner man vetenskapsmän, som icke äro särskildt besjälade af känsla för det stora behofvet, utan företrädesvis se svårigheterna och därför ställa sig mycket pessimistiska till hela saken. För det fjärde komma de, som börja med

Ang. ett internationellt hjälpspråk.
(Forts.)

Ang. ett in-
ternationellt
hjälpspråk.
(Forts.)

att undersöka, hvartill det hela skulle tjäna, och konstatera behovet samt därför sluta med att vara intresserade af saken, tro på densamma och önska den framgång. Uttalandena äro intressanta, och jag tycker man kan vara utskottet tacksam för, att det samlat alla dessa inlägg. Motståndet representeras ytterst af professor Harald Hjärne, som i sitt svar till utskottet säger bl. a.: »Påhittet att sammankalla en diplomatisk konferens för det åsyftade ändamålet måste härröra från en person, som är fullkomligt blind eller likgiltig för det allmänna åtlöjets rättvisa utslag». Professor Noreen åter ställer sig ytterst på den andra sidan och säger, att han helt ansluter sig till den berömda språkvetenskapsmannen Schuchardts uttalande, att ett världsspråk är kronan på de internationella inrättningarna. Det är just den mening, som jag för min del sluter mig till.

Härefter öfvergår utskottet till ett slutligt uttalande och bryter härvid något mot sin första ståndpunkt i ämnet samt framhåller då speciellt, att ett sådant här språk i alla fall icke kan tränga in i det innersta tanke- och känslolifvet. Vetenskapen måste förlägga tyngdpunkten till sjäslifvets innersta sfärer, och därför kan icke världsspraksfrågan tränga djupt in i folkens lif. Ja, det där själsdjupet, som språken skola representera, det är väl till att börja med något öfverdrifvet. Språken ha tillkommit så där tämligen summariskt utan någon enhetlig plan. Om man exempelvis tänker på svårigheterna med kasus och genus, som tyska språket erbjuder, icke har det gjort tyska språkets sjäslif djupare. Det engelska språket har icke dessa svårigheter, men har lika stort själsdjup för det. Icke kan det krångliga stafnings- och uttalssättet i de olika språken beteckna något djup. Den olika betydelsen af orden i de olika språken föranleder också ständiga missförstånd. Jag tror, som sagdt, att talet om detta själsdjup är öfverdrifvet. Därmed vare emellertid hur som helst. Ty i alla fall är det så, att det egentligen bara är modersmålet, som man behärskar, och om vi säga sanningen, så behärska de flesta människor inom hvarje land icke ens sitt modersmål så, att de kunna sägas ha trängt in i dess ande. Alla däremot, som måste lära sig något främmande språk, komma aldrig in i det främmande språkets sjäslif, såvidt de icke tillhöra undantagsmänniskorna eller de särskildt privilegierade. När vi skola lära ett främmande språk, blir det för oss icke det lefvande språket utan ett konstgjordt, vi inhämta, och då är det väl bättre att inhämta ett som är lättlärdt, och på samma gång förstås i alla länder. Svenskarna kunna aldrig komma att behärska själsdjupen hos de franska, engelska, tyska, ryska, kinesiska, japanska och indiska nationernas språk o. s. v., utan få vara ganska glada, om de kunna lära sig att på ett enkelt sätt meddela sig med människorna i dessa länder, och detta är just världsspråkets hufvuduppgift. Hvad människorna behöfva är kunskapen om de faktiska förhållandena, men sedan kommer nog hvar och en att tänka på sitt modersmål och med tillhjälp af det djup, det erbjuder. Det är på den vägen vi kunna komma till kunskap om och samverkan med främmande nationers förhållanden och aldrig genom att så mycket som möjligt gå den omöjliga vägen att behärska alla språk. Det är således den praktiska sidan af saken, som är hufvudfrågan, och det är detta det gäller för

det stora flertalet människor. Jag tror att de komma till rätta med hvad de vilja veta, kanske lika bra och bättre, genom enkla och rättframma uttrycksmedel i stället för tillkrånglade.

Emellertid har ju utskottet sedan också medgifvit, att saken har sin aktuella betydelse, och vi få sålunda hålla oss till den sidan af saken. Då skulle man kunna tro, att utskottet på dessa premisser kunnat tillstyrka en skrivelse i de försiktiga ordalag, som motionen föreslår. Men utskottet har funnit sig förhindradt därtill, därför att andra initiativ äro tagna. Hvilka äro då dessa andra initiativ? Jo, det har bildats en världsspråksbyrå uti Schweiz, och den har vänt sig till schweiziska förbundsrådet i syfte att få till stånd en hemställa till de olika ländernas regeringar, om att de skulle sammankalla en informatorisk konferens, hvilken sedan skulle efterföljas af en diplomatisk kongress.

Vidare har äfven utskottet erfarit, att världsspråksförbundets president har haft ett samtal med Schweiz' inrikesminister, hvarvid denne »förklarade sig beredd att efter närmare pröfning eventuellt känna sig för, huruvida de främmande regeringarna voro beredda att låta representera sig vid den i utsikt ställda konferensen». Det där låter, som om det icke framskridit så långt i alla fall, men utskottet öfversätter detta med att frågan redan upptagits till öfvervägande af Schweiz' regering. Det är väl mycket sagt.

Utskottet har äfven åberopat, att saken blifvit utredd här i Sverige. Ja, hvad är det egentligen för utredning? Den består däri, att en af världsspråksförbundets främste befrämjare, professor Ostwald, förra året hos regeringen, eller kanske det var hos utrikesministern, föreslog att svenskarna skulle taga initiativ i saken och att konferenserna skulle förläggas hit. Med anledning häraf har man infordrat utlåtande af en språkvetenskapsman från Uppsala, professor Johansson, som i ett vidlyftigt utlåtande redogjort för sakens förhistoria och sin uppfattning i själfva sakfrågan, hvarvid han kommit till det resultat, att han för sin del icke tror så mycket på saken. Det kan man väl egentligen icke kalla för en utredning af svenska regeringen, att man infordrar utlåtande af en person och låter honom säga sin mening.

Men så slutar utskottet, att med hänsyn till hvad utskottet sålunda erfarit från Schweiz och med kännedom om den svenska regeringens åtgärder tror utskottet, »att de beaktansvärda intressen, som motionärerna framburit i sin motion, hafva utsikt att blifva tillgodosedda». Ja, om jag nu går så långt, att jag antar, att det förhåller sig så, som utskottet öfversatt det till, nämligen, att Schweiz' regering redan tagit initiativ, och därtill lägger att den utredning, den svenska regeringen infordrat från en vetenskapsman, gått i afstyrkande riktning, vill jag dock säga, att icke är detta för en sådan fråga i alla fall så tillräckligt uppmuntrande, så att man med anledning däraf bör slå sig till ro. Det är ju för öfrigt de många initiativen tillsammans, som göra, att frågan går framåt, och det kunna ju herrarna förstå, att skulle man få ett uttalande af ett parlament eller en kammare i ett parlament i den riktning, att man tycker saken är beaktansvärd, skulle det betyda mera, då nu dessutom Schweiz' regering tagit initiativ, än om man finge den underrättelsen, att saken nu har fallit här i Sverige.

Ang. ett in-
ternationellt
hjälpsspråk.
(Forts.)

Jag vet, att man i Schweiz är ifrig att få veta, hur det går här, ty det vore ett kraftigt stöd för deras sträfvan den att få ett uttalande af sympati härifrån. Man måste förundra sig öfver, hvarför vi i parlamentet äro så rädda att taga initiativ. Kan man hänvisa till, att någon annan gjort detta i någon mån blir man glad öfver att få krypa bakom den ryggen och säga: »Nu behöfva vi icke göra något.» Är det icke den glada frammarschen öfver hela linjen, som åstadkommer de stora resultaten, och icke denna äflan att komma sist, som är så utmärkande tycker jag för svenskarna nu för tiden. Jag kan icke finna, att det ligger något själsdjup i en sådan parlamentarisk taktik. Professor Kock säger också, att »det alltid är bekvämare att lägga händerna i kors, låta andra utföra arbetet och sedan själf vara med om att njuta af frukterna».

Nu har utskottet ställt i utsikt, att svenska Riksdagen möjligen skulle bevilja ett litet anslag åt en institution för världsspråket i Schweiz. Men därmed har utskottet kanske dragit ett streck öfver de förhoppningar, som hystes 1911. Då hade professor Ostwald velat göra Sverige den hedern att få hit förlagda dessa institutioner, och den motion, jag samma år väckte, innehöll också bland annat, att Riksdagen skulle hos regeringen begära en nitälskan för att internationella institutioner skulle förläggas äfven hit till Sverige. Utskottet har äfven i detta yttrande velat vara välvilligt, det förstår jag, men denna välvilja betyder, synes det, en ny krossad illusion för dem som önskat få äfven denna språkinstitution förlagd hit.

Då jag sålunda, herr talman, har den åsikten, att ett världsspråk är kronan på de internationella förbindelserna, då jag vidare förstår, att detta särskildt för de små nationerna skulle vara af mycken stor betydelse, då jag i all synnerhet känner, att det för skandinaverna är en lifssak, och då jag vidare vet, att hvarje initiativ i sådan riktning, som tages för en god sak, främjar densamma, får jag hemställa, huruvida kammaren icke skulle i detta ämne vilja föredra någon frammarsch framför en nedslående passivitet och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionens hemställan, »att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida och på hvad sätt initiativ lämpligen böra och kunna från svensk sida tagas för åstadkommande af officiell internationell öfverläggning och öfverenskommelse för skapandet af ett världsspråk eller internationellt hjälpsspråk.»

I detta anförande instämde herrar *Winberg*, *Hage* och *Svensson* i Skönsberg.

Vidare yttrade:

Herr Liljedahl: Herr talman, mina herrar! De många tomma bänkarna torde vittna om, att denna fråga icke är så aktuell, men jag skall dock med anledning af att motionären yrkat bifall till sin motion be att få säga några ord.

Motionären slutade med att åberopa det uttalande, som utskottet har fått ifrån professor Noreen, och jag skall därför be att ur detta professor Noreens yttrande få läsa upp några rader, som den föregå-

ende ärade talaren utelämnade. Professor Noreen ställer sig, såsom herr Lindhagen påpekade, synnerligen välvillig till själfva världsspråkstanken, men anser, att det icke är så, som herr Lindhagen sökte göra troligt med sin framställning, att tiden nu är mogen för en diplomatisk konferens. Herr Noreen säger nämligen så här:

»Å andra sidan får jag bekänna, att jag icke känner mig öfvertygad om, att tiden är mogen för »sammankallandet af en diplomatisk konferens» rörande frågan. Ty på grund af de rådande fördomarna kan man med allt skäl befara ett afslag från andra makters sida på ett därom framställt förslag. Och ett dylikt afslag skulle sannolikt för lång tid framåt skada sakens vidare utveckling och slutliga mögnad.»

Så yttrar sig professor Noreen.

Hvad sedan angreppet på utskottets motivering beträffar, vill jag endast framhålla, att då utskottet fällt det yttrande, som motionären slog ned på, att språket framgår ur själsdjupen hos folken, medan däremot motionären säger, att språket framkommit utan någon plan alls, så vill jag därpå svara, att språken under olika tider äro sådana, som folken äro, och att språken utvecklas med folken. På den grund tror jag det kan vara rätt att säga, att de lefvande språken framgå just ur folkens inre lif.

Utskottet har ingalunda ställt sig afvisande till själfva världsspråkstanken, utan lämnar hela denna fråga öppen. Vi ha icke velat klubba fast något uttalande hvarken för eller emot själfva denna tanke. Vi ha icke velat profetera om, huruvida världsspråkstanken är ett fladdrande irrbloss eller om det är ett ljus, som kommer att lysa öfver det gemensamma kulturrike, som det väl ändå är folkens gemensamma uppgift att så småningom uppbygga. Den frågan ha vi lämnat oafgjord. Vi ha endast försökt påpeka, att äfven om världsspråkstanken kommer att få framtiden för sig, torde dock dess tillämpningsområde blifva mera begränsadt än hvad motionären förutsatt. Vi ha yrkat afslag å motionen på den grund, att frågan befinner sig under utredning, särskildt i Schweiz, där en liknande hänvändelse gjorts till regeringen. Enligt ett telegram, som jag fick från Schweiz för ett par dagar sedan, alltså sedan utskottets utlåtande framlagts, synes den schweiziska regeringen, förmodligen efter att ha tagit frågan i närmare öfvervägande och kanske hört sig för hos andra stater, ställt sig mera afvisande till tanken på en diplomatisk konferens. Idén är tydligen ännu omogen.

Jag skall till sist äfven påpeka, att det pågår en strid mellan olika konstgjorda världsspråk, mellan esperanto och ido. Till utskottet har inkommit en skrifvelse, undertecknad å Sveriges esperantisters vägnar af 19 personer, där dessa esperantister hemställa »att Riksdagens båda kamrar måtte 1) lämna herrar Carl Lindhagens och Edv. Wavrinskys motioner utan afseende och 2) besluta om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande lämpligaste sättet för införandet af det internationella hjälpspråket esperanto såsom valfritt läroämne i våra statsunderstödda skolor».

Alltså är det tydligt, att frågan om hvilket konstgjordt språk

Ang. ett internationellt hjälpspråk.
(Forts.)

Aug. ett in-
ternationellt
hjälpsspråk.
(Forts.)

skall vara framtidens språk, ännu är oafgjord. Då vill man kanske härfå svara, att det är just den diplomatiska konferensens uppgift att bestämma, hvilket af dessa språk skulle vara det bästa. Häremot vill jag anmärka, att en sådan diplomatisk konferens kan väl svårigen komma med en enhetlig mening, innan den allmänna folkmeningen väsentligen stadgat sig. Ty för ett folkligt betraktelsesätt står det själfklart, att myndigheterna icke kunna drifva igenom några tankar, som sakna resonans hos den stora allmänheten.

På grund af det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställande.

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Det är med stort intresse, man tagit del af detta utskottsbetänkande, och man måste erkänna — hvilken ståndpunkt man än intager till själfva frågan — att det är ett förtjänsfullt arbete, som utskottet nedlagt å behandlingen af denna motion. Emellertid kan jag för min enskilda del icke neka till, att jag, när jag vände om de sista sidorna i utskottets utlåtande, blef något förvånad. Jag hade nämligen hela tiden väntat mig en jämförelsevis varm tillstyrkan om bifall till denna motion, men i stället fick man se motsatsen i utskottets kläm.

Hvad själfva saken beträffar, har utskottet uti förra delen af sitt utlåtande med skärpa framhållit, att världsspråkstankens realiserande i själfva verket icke skulle innebära någonting annat än ett underlättande af samfärdseln mellan de olika kulturfolken. Det skulle blifva såsom ett slags tekniskt språk — om jag så får säga — och hvar och en, som under sin verksamhet haft någon erfarenhet utaf hvad ett sådant internationellt språk kan ha för betydelse, vare sig det nu gäller vetenskaperna — på hvilka jag närmast tänker — eller handel eller dylikt, måste medgifva, att härvidlag utskottet har fullkomligt rätt i sin uppfattning. Då frågar man sig först: skola då de omständigheter, som här relaterats med afseende å Schweiz, vara af en sådan betydelse, att från svenskt håll intet initiativ för närvarande bör tagas? Det förefaller mig, som om så icke borde vara förhållandet. Och något egendomlig föreföll mig också utskottets aktade ordförandes senaste framställning, då han citerar professor Noreens yttrande angående en diplomatisk konferens, om hvilken ju i alla fall utskottet just uttalat sig i sammanhang med sin argumentering för afslag på motionen, då utskottet liksom sätter en viss förhoppning till en sådan diplomatisk kongress såsom det närmaste resultatet af en världsspråksförenings arbete. Det telegram, som herr ordföranden uppläste, nämligen att den schweiziska regeringen ställer sig afvisande i denna fråga, synes mig också kunna vara ett motiv för honom att just på grund af detta ändra sin uppfattning. Är det nu så, att man icke kan vänta något initiativtagande från den schweiziska regeringens sida, så är det väl desto större anledning för Riksdagen att försöka få initiativ taget från den svenska regeringen, för så vidt man — såsom utskottet och utskottets ordförande — är öfvertygad om det riktiga uti motionens grundprinciper.

Jag tror sålunda, att Riksdagen här skulle göra en bra gärning,

om Riksdagen bifölle motionen, och jag skall för min del be att få förena mig i det yrkande, som herr Lindhagen framställde.

*Ang. ett in-
te nationellt
hjälpsspråk.*

(Forts.)

Herr *Sandler* instämde häruti.

Herr Lindhagen: Utskottets ordförande tyckes icke vara fullt på det klara med, på hvilka grunder han ville yrka afslag. Hans anförande gick ut på någonting annat än hvad som står i utskottets utlåtande. Utskottet yrkar afslag endast därför att initiativ härutinnan redan är taget, men dess ordförande pekade nu på, att man icke under några förhållanden bör taga initiativ, förrän folkstämningen klargjort för sig, hvilket språk man skall hafva. Han tycktes mena så, om jag uppfattade honom rätt.

Nu är det en sak för sig, att esperantisterna, som hålla på sitt system obesekuret, kommit med denna skrifvelse, men icke skall det inverka på vår uppfattning här. Tvärt om. Det är så mycket större anledning, att vi begära ett öfvervägande för att komma till något resultat i dessa saker; och motionen tager ju icke parti för det ena eller andra språket. Allra minst kan Riksdagen vara beredd att uttala sig för Esperanto. Det är vidare icke meningen, att det skall börja med en diplomatisk konferens — jag tycker för öfrigt, det är olämpligt att kalla det så — utan först och främst är meningen att komma till ett samfällt initiativ för att få klarhet uti hvilket språk som är det lämpligaste i detta afseende, och sedan kommer man till denna s. k. diplomatiska eller officiella öfverenskommelse att begagna det man beslutat sig för. Jag tror icke, såsom herr ordföranden sade, att vi kunna vänta, att en folkstämning i de olika länderna skall bestämma hvad som skall göras i förevarande fall och hvilken språktyp som är att föredraga. Man kan icke vänta på att någonting sker af sig själf, där endast initiativ kunna åstadkomma något.

Herr Ingvarsson: Herr talman, mina herrar! Jag beklagar, att jag nödgas upptaga kammarrens tid ett par minuter, men i det läge, som denna fråga nu ligger, tror jag, att det är nödvändigt. Det har betonats — senast efter det meddelande, som utskottets ordförande lämnade om det telegram, som han mottagit — att det nu hade varit mera konsekvent att yrka bifall till motionen. Jag vill med anledning häraf säga, att jag tror, att man får vara ense om att detta telegram, som han här lämnat meddelande om, icke egentligen åstadkommit någon förändring. Inom utskottet har det varit en tämligen allmän uppfattning, att motionärens tanke är god och beaktansvärd samt värd allt erkännande och understöd. Men huruvida det härmed är själfallet, att frågan skulle ligga i ett sådant läge, att den svenska Riksdagen borde gifva den sitt understöd, synnerligast på grund af de förhållanden, som utskottet erhållit kännedom om från Schweiz, det blir en annan sak. Och jag måste för min del säga, att äfven vi, som voro varmt intresserade för denna sak, nödgades se den på annat sätt än herr Lindhagen gör, då han säger, att om det tages eller eventuellt kommer att tagas initiativ i frågan från annat håll, böra äfven vi kunna göra det. Jag kan för min del icke vara med därom. Det

Ang. ett internationellt hjälpspråk.
(Forts.)

förefaller mig som om initiativ till en dylik diplomatisk konferens tages från annat håll, så inbjudes vårt land till densamma. Skulle nu vi taga ett liknande initiativ, säge det ut som dubbelt arbete.

Jag vill ingalunda här ingå på själfva sakfrågan, ty beträffande densamma tyckas meningarna vara ganska ense. Men för min del vill jag endast betona — om vi nu skola andraga några synpunkter — att här i Sverige skulle vi väl kunna tänka oss andra vägar, som skulle leda till det mål, hvaråt vi syfta, nämligen att komma i bättre förbindelse med den europeiska kulturen. Närmast genom att i vårt lands skolor infördes obligatorisk undervisning i t. ex. tyska språket. Men det hindrar icke, att vi böra vara medvetna om att något bör göras för att understödja tillkomsten af ett konstgjordt världsspråk, hvilket skulle hafva den allra största betydelse för världskulturen och synnerligast — efter min uppfattning — för fredstanken och folkens förbrödring i allmänhet. Så långt äro säkerligen alla fullständigt ense. Och om jag icke nu vill gå ifrån det uttalande, som utskottet gjort, beror det närmast därpå, att jag fortfarande icke kan anse, att i denna frågas nuvarande läge några väsentliga förändringar på ett eller annat sätt inträdt. Vi hafva icke i utskottet, såsom herr Lindhagen förmodade, underförstått, att tanken på att hit förlägga en internationell anstalt skulle lämnas ur räkningen, utan vårt uttalande, att Sverige bör understödja världsspråkstanken, pekar i en annan riktning och utesluter ingalunda möjligheten att hit förlägga ett internationellt institut af ett eller annat slag och sålunda icke heller ett sådant som det här ifrågavarande. Det vill jag betona.

Sålunda tror jag, att i denna fråga äro vi tämligen ense; och i det läge, frågan har för närvarande, skulle jag, med aktgifvande å de händelser, som komma att inträffa den närmaste tiden, alls icke finna det uteslutet eller otänkbart, att frågan återkommer till ett annat år. då måhända under gynnsammare förutsättningar och sålunda med andra utsikter att vinna beaktande än hvad för närvarande är fallet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes af herr Lindhagen, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 156 ja mot 51 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Vid härpå skedd föredragning af konstitutionsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § 1 punkten i lagen om val till Riksdagen, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 13.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfördt statsutskottets utlåtande, nr 36, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för nationalmuseum m. m.

Ang. lönereglering för nationalmuseum m. m.

I femte punkten under åttonde hufvudtiteln i den till Riksdagen aflättna statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att, i afbidan på proposition angående ny stat för nationalmuseum m. m., för sagda ändamål beräkna viss höjning i ordinarie anslaget till nationalmuseum, hvarjämte Kungl. Maj:t i 67 punkten af samma hufvudtitel föreslagit Riksdagen att, i afbidan på propositionen angående ny stat för nationalmuseum m. m., till aflönning åt tre vaktmästare därstädes beräkna på extra stat för år 1913 af Kungl. Maj:t angifvet belopp.

Sedermera hade i en till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 141, Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden föreslagit Riksdagen att dels godkänna framlagdt förslag till stat för nationalmuseum jämte för atnjutande af i staten upptagna aflöningsförmåner föreslagna villkor och bestämmelser, dels ock fatta vissa därmed sammanhängande beslut.

Uti *mom. a)* af förevarande utlåtande hemställde utskottet, att Riksdagen måtte godkänna i momentet intaget förslag till stat för nationalmuseum.

Den af utskottet föreslagna staten skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag endast däri, att utskottet, som funnit det af Kungl. Maj:t äskade beloppet å 7,600 kronor till nättlig bevakning af nationalmuseibyggnaden utan olägenhet kunna nedsättas, i följd häraf för ifrågakvarande ändamål upptagit ett belopp af allenast 3,800 kronor.

Sedan momentet föredragits, lämnade herr talmannen på begäran ordet till:

Ang. löne-
reglering för
national-
museum m. m.
(Forts.)

Herr Westman, som anförde: Herr talman! Det är blott i en enda punkt, som utskottet icke bifallit Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har nämligen hemställt, att det af Kungl. Maj:t begärda beloppet af 7,600 kronor för anordnande af nattlig bevakning vid Nationalmuseum skall nedsättas till det belopp af 3,800 kronor, som för närvarande utgår för ändamålet. Naturligtvis är det icke här min mening att mot ett enhälligt statsutskott göra något yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, då det väl torde ha föga utsikt att kunna gå igenom. Men jag har ansett denna fråga vara af den vikt, att den icke bör helt och hållet förbigås med tystnad.

Som vi alla veta, ha under de senare åren i Europa inträffat några uppseendeväckande museistölder, och vi veta, att vårt land tyvärr under senare tiden allt oftare haft besök af de stora internationella tjufbanden. Jag vill erinra om, att vid dessa museistölder till och med stora taflor bortförts. Hur mycket lättare kunde detta icke då inträffa i fråga om smärre föremål? Vårt nationalmuseum inrymer mycket stora skatter af ädel metall i museets historiska afdelning, föremål, som utgöra oersättliga bidrag för studiet af såväl vårt eget folks som andra folks äldre kultur, saker, som äro absolut unika och icke förekomma i något annat museum i världen, och hvilkas värde kan uppskattas i miljoner. Dessa föremål skulle ju mycket lätt kunna tillgripas af förlagna tjufvar, och faran är så mycket större, som föremål af ädel metall kunna omsättas genom att först nedsmältas, och däri ligger den största faran, ty om sådana föremål bortstjälas och nedsmältas, kunna de icke ersättas, då de, såsom jag förut sagt, äro alldeles unika.

Vid sådant förhållande anser jag omsorgen om bevakningen af nationalmuseum vara en synnerligen viktig angelägenhet. För närvarande ombesörjes den nattliga bevakningen på det sättet, att där finnas anställda fyra vakter, af hvilka blott en tjänstgör i sänder med en tjänstgöringstid af ungefär 5 timmar, ibland något längre. Detta ha styresmännen för nationalmuseum ansett icke vara betryggande, och de ha därför hemställt att få införd militär bevakning. Man har begärt, att två poster skulle utställas vid nationalmuseum, men detta har stött på motstånd från de militära myndigheternas sida. Då har ett annat förslag framkommit från regeringen, att fördubbla antalet anställda nattvakter, från fyra till åtta, men detta förslag har utskottet icke funnit sig kunna gå med på. Jag förstår, att det bestämmande för utskottet varit, att det icke ansett någon riktigt genomtänkt plan för bevakningen föreligga, och att utskottet dragit sig för att anställa så stort antal personer som åtta, hvilka naturligtvis skulle komma att betraktas som statstjänare och påfordra fastare anställning, med ålders-tillägg och slutligen pension af staten. Att under sådana förhållanden upprätta en så stor nattlig bevakningskår har icke utskottet ansett lämpligt. Något måste emellertid göras. Utskottet har hänvisat till, att det borde vara tillräckligt att anställa tre nattvakter med högre aflöning, men det finner jag för min del vara omöjligt, det skulle förutsätta, att nattvakterna tjänstgjorde två nätter å rad, medan de hade den tredje natten ledig, och de skulle få tjänstgöra hela natten tio eller tolf timmar i sträck. Detta finner jag omöjligt, helst som man

anser, att vid polisbevakningen i städerna poliserna icke böra tjänstgöra mera än fyra timmar i sträck, och att de efter dessa fyra timmars tjänstgöring behöfva åtta timmars hvila. Således måste ett bättre och effektivare förslag framkomma än det utskottet hänvisar till. Helst skulle jag velat rekommendera, att regeringen benäget ånyo toge under öfvervägande, huruvida det icke vore möjligt att få anordna militärbevakning utanför nationalmuseum. Jag förmodar, att en sådan bevakningstjänst icke behöfver i så väsentlig mån inskränka på militärernas utbildning, att något hinder bör finnas för att åstadkomma en militärbevakning. Men om detta icke går för sig, måste gifvetvis frågan lösas på annat sätt. Jag tillåter mig hemställa, huruvida man icke kunde reflektera öfver ett sådant förslag som att genom samarbete med Stockholms stad söka få inrättad en yttre polisbevakning vid nationalmuseum. Två personer böra gifvetvis tjänstgöra samtidigt. Visserligen är nationalmusei bevakning en angelägenhet, som rör hela landet, men jag förmodar, att särskildt Stockholms stad bör hafva intresse af museet och gärna vill visa sitt tillmötesgående. Naturligtvis förutsätter jag, att staten bekostar polisbevakningen. Kan emellertid icke någon öfverenskommelse härom träffas, får man använda sig af civil bevakning. En så pass viktig fråga som denna får icke dö bort, utan hemställer jag, att regeringen benäget tar frågan under förnyad ompröfning, och jag är viss om, att ifall ett högre anslag skulle bli för ändamålet erforderligt, Riksdagen gärna går med på ett sådant, därest en betryggande plan för bevakningen blir framlagd. I museet inrymmas så stora och värdefulla nationalskatter, att jag anser det icke vara svenska folket värdigt att ej på tillfredsställande sätt sörja för att dessa bevaras åt eftervärlden.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att framställa.

Vidare yttrade:

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet Berg: Jag skall be att få säga några ord i samma ämne, som den föregående talaren berört.

Till förstärkande af den nattliga bevakningen af nationalmuseum har Kungl. Maj:t begärt ett belopp af 3,800 kronor. Statsutskottet har afstyrkt den begärda förhöjningen, och då inga reservanter låtit anteckna sig till statsutskottets betänkande, kunde det ju synas, som om situationen vore klar. Men nu har den utvecklats sig så egendomligt, att Första kammaren efter en liflig öfverläggning bifallit den kungl. propositionen med 109 röster mot endast 19, och detta ger mig mod att hemställa till Andra kammaren att fatta ett lika lydande beslut.

Att utskottet kunnat afstyrka Kungl. Maj:ts förslag torde måhända i någon mån ha berott på en viss svaghet i den motivering, som i propositionen lämnats. Af skäl, som hvar och en lätt bör kunna tänka sig, har jag nämligen icke ansett det vara lämpligt att i den kungl. propositionen på något kraftigare eller eftertryckligare sätt framhålla betydenheten af de värden, de konstnärliga och vetenskapliga värden, de pietetsvärden och därjämte äfven de rent *ekonomiska* värden, som nationalmusei samlingar innehålla — ej heller att på

Ang. löne-
reglering för
national-
museum m. m.
(Forts.)

187. Löne-
reglering för
national-
museum m. m.

(Forts.)

ett mera lockande sätt skildra de frestelser, som nämnda enorma värden måste framkalla hos den sortens människor, som ha till yrke och till konst att med anlitande af den moderna inbrottsteknikens mest fulländade hjälpmedel söka sätta dessa värden i marknaden — ej heller att något starkare betona den stora bristfälligheten och otillräckligheten i de åtgärder, som hittills varit vidtagna för deras skyddande. Huru litet än om dessa saker sagts i propositionen, har jag dock haft den känslan, att det i alla fall kanske ändå blifvit något för mycket sagdt härom, ty det är ju påtagligen icke lämpligt att allt för offentligt annonsera: »här finnas varor till afhämtning» för sådana personer, hvarom här är fråga.

I betraktande af de aldeles särskilda omständigheter, som jag nu berört, skulle det utan tvifvel ha varit lämpligt, om utskottet med anledning af de korta antydningar, som gifvits i propositionen, hade för inhämtande af närmare upplysningar till sig inbjudit eller inkallat de personer, som ha närmaste ansvaret för samlingarnas vård. Jag är förvissad, att om statsutskottet så gjort, hade det i alla de hänseenden, som jag berört, fått så grundliga och rikliga upplysningar, att det skulle blifvit absolut omöjligt för detsamma att yttra de ord, som vi läsa i dess betänkande, då där förklaras, att »det nu utgående beloppet för ändamålet, 3,800 kronor, bör vara tillräckligt för bekostande af en fullt betryggande nattlig bevakning». Det skulle, upprepar jag, helt säkert blifvit omöjligt för utskottet att efter de sakkunnigas hörande och i rak strid med deras mening göra ett sådant uttalande.

I samband med detta uttalande inlåter sig utskottet uti en kritik öfver det sätt, hvarpå man i propositionen tänkt sig, att bevakningen kunde anordnas. Utskottet har framkastat den tanken, att bevakningen borde anförtros åt tre personer, och efter hvad jag hört sägas, har det varit meningen, att dessa tre personer borde tjänstgöra i sådan ordning, att hvar och en af dem skulle gå vakt två nätter i sträck, men hvila under den tredje. Det kan ju hända, att en dylik anordning må vara lämplig på många andra områden — det säges så, och jag vill visst icke bestrida det — men jag betvivlar högeligen, att den kan vara lämplig på nu ifrågakarande område, där den personliga risken för dem, som gå och vakta de stora skatterna, är så betydande, och där krafven på spänd och vaken uppmärksamhet därför äro så stora. Jag vill gärna tro, att personer kunna hålla ut med att gå omkring nationalmuseum på nätterna fem timmar i sträck och därunder hålla sinnet spändt, men jag betvivlar högeligen, att det är möjligt att hela tio timmar i sträck eller mera vandra nationalmuseum rundt och under hela denna tid hafva ögon och sinnen fullt vakna. Jag misstänker, att personer, som vore anställda på sådana villkor, att de två nätter i sträck efter hvarandra skulle vecka efter vecka, månad efter månad, år efter år, vandra rundt på detta sätt, nödvändigtvis måste röna inverkan af en så förslöande och själsförslappande verksamhet; jag för min del åtminstone skulle näppeligen känna mig trygg, om jag vore ägare till rikedomar, som blefve på det viset värdade. Dessutom torde man böra betänka, att de ifrågakarande personerna under hela sin anställningstid icke skulle kunna få något

annat att sysselsätta sig med än detta att gå vakt två nätter och sofva den tredje och så åter gå två nätter och sofva den tredje o. s. v.

Må emellertid härmed vara huru som helst, så synes det mig i alla fall, att Riksdagen, och för öfrigt äfven Kungl. Maj:t, har angelägnare saker att besörja, än att i detalj bestämma, när vakterna vid nationalmuseum skola vandra och när de skola sofva. Jag undrar, om det verkligen kan vara lämpligt, som man här tänkt sig, att Riksdagens kamrar borde besluta sådana saker, som att t. ex. på måndagsnatten Pettersson och Andersson skola gå vakt och Karlsson sofva, på tisdagsnatten Andersson och Karlson gå vakt och Pettersson sofva, på onsdagsnatten Karlsson och Pettersson gå vakt och Andersson sofva o. s. v. o. s. v. Det kan väl icke vara rimligt annat, än att saker af den sorten böra få afgöras af de myndigheter, som ha vederbörande institution under sin vård, i enlighet med lämplighetssynpunkter och efter den erfarenhet, som under tidernas lopp vunnits, med därpå påkallade förändringar. Riksdagens kamrar böra väl ej diskutera och fastställa sådana specialiteter, utan lämpligast är väl, att de anvisa en bestämd summa för nattvakhållningen, och att sedermera de, som närmast ha med saken att skaffa, få ordna enskildheterna.

Nu har Första kammaren, som jag nämnde, trots statsutskottets enhälliga afstyrkande, beviljat det af Kungl. Maj:t begärda beloppet, och jag vågar anhålla hos Andra kammaren, att äfven den måtte så göra. I alla händelser måste jag förklara, att jag för min del aldeles bestämdt fransäger mig ansvaret för hvad som kan komma att hända i fråga om nationalmusei skatter, ifall enligt statsutskottets förslag ingen förhöjning af medlen för bevakningsändamål sker. Vederbörande myndigheter ha i förevarande sak gjort sitt, Kungl. Maj:t har gjort sitt, och nu har äfven i dag Första kammaren gjort sitt. Jag hemställer till Andra kammaren, att den genom sitt beslut måtte visa, att den lika väl uppskattar de kulturvärden, som vi ha i vårt nationalmuseum, och att icke heller den vill taga på sig ansvaret för att dessa skatter vedervågas.

Jag hemställer om bifall till den kungl. propositionen.

Herr Thorsson: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet synes ej vara riktigt tillfreds med utskottets behandling af föreliggande fråga, som af statsrådet å ena sidan betraktats såsom en synnerligen viktig fråga och å andra sidan såsom en bagatell, med hvars detaljer statsutskottet icke bort befatta sig. Då jag i utskottet medverkat till det utlåtande som nu föreligger med däri uttalade uppfattning om bevakningen af nationalmuseum och dess skatter, vill jag försäkra att utskottets åtgörande förestafvats af intresse för en effektiv bevakning. När Kungl. Maj:t själf angifvit, hur de äskade medlen enligt Kungl. Maj:ts uppfattning skola användas, förefaller det mig, som om Kungl. Maj:t icke behöfde känna sig misslynt öfver att statsutskottet tillåtit sig att äfven ha en mening om hur förvaltningen af dessa medel bör ske. Det är ju på det sättet, att till alla dessa åtta vaktmästare, som Kungl. Maj:t ifrågasatt hädan-

Ang. lömsreglering för nationalmuseum m. m.
(Forts.)

*Ang. löne-
reglering för
national-
museum m. m.* efter skola användas, skall kronan hålla vaktkostymer. Det blir ingen liten utgift, som årligen återkommer.

(Forts.) Jag är mycket glad öfver det uttalande, som herr ecklesiastikministern har gjort, att en person egentligen icke orkar tjänstgöra mer än 5 timmar om dygnet i en så kräfvande sysselsättning som att vara nattvakt vid nationalmuseum. Ty jag tror, att ett sådant bestämdt uttalande från statsrådsbänken skall ha en afsevärd betydelse vid blifvande löneregleringar. Alla dessa tusende nattvakter, som kämpa en förtviflad strid för att få arbetstiden inskränkt från 12 timmar till exempelvis 10 eller 8 timmar, skola helt säkert dela min glädje.

Då jag tillät mig att i utskottet göra ett sådant yrkande, som att vi skulle ha ett mindre antal vakter, så har jag gjort det äfven ur den synpunkten, att de skulle erhålla en fastare anställning och sådana lönevillkor att de kunde existera på denna sysselsättning, däriigenom skulle de kunna komma vakna och uthvilade till nationalmuseum för att tjänstgöra. De åtta personer, som nu enligt Kungl. Maj:ts förslag skola anställas, måste ha en annan sysselsättning för att få sitt lefvebröd. De tjänstgöra kanske i något verk eller någon annanstans. Kan man vänta sig att få en mera vaken och påpasslig personal genom att anställa personer, som under åtta eller tio timmar varit i arbete under dagen, än om man anställer tre personer, som icke ha något annat att göra, och som få sofva om dagen och sedan få tjänstgöra hvardera exempelvis 8 timmar? Då löser man det spörsmålet att verkligen få det så ordnad, att två personer tjänstgöra samtidigt. Jag ber herr statsrådet om ursäkt, för att jag fortfarande vågar inlåta mig på en sådan sak, som ju enligt statsrådets mening borde vara de »sakkunnigas» uppgift att klara, men jag har verkligen försökt räkna ut, huru det skulle gå till. En af dessa tre kommer till tjänsten klockan 9 på kvällen och stannar till klockan 5 på morgonen; en annan kommer klockan 11 på kvällen och tjänstgör till klockan 7 på morgonen. Då är det två personer samtidigt under den tid af natten, när det är som stillsammast, och då man har behof af den mest effektiva bevakningen, och under de andra fyra timmarna är det då bara en person.

Nu kan jag icke dela herr statsrådets uppfattning, att det att ordna bevakningen på det sättet skulle vara att tillspillogifva de värdefulla saker som finnas i nationalmuseum, och jag kan visst icke för min del tro, att denna anordning skulle innebära liksom en inbjudan till »intresserade personer» att komma och »afhämta de där sakerna». Det är min bestämda uppfattning, att de, som egentligen tänka på att afhämta något från nationalmuseum — om det nu öfver hufvud taget finnes några, som spekulera därpå — komma med all sannolikhet icke att »afhämta» dem nattetid utan på någon annan tid, när de ha bättre tillfälle att göra det, och jag tror nästan, att de ha större möjlighet att göra det på dagen än på natten, när jag tänker på alla öfriga anordningar, som äro gjorda för nationalmusei säkerhet mot nattliga besök.

Emellertid är det klart som dagen, att jag icke skall känna mig alls ledsen, om Andra kammaren i detta stycke, som herr statsrådet satt i fråga, skulle följa Första kammaren. Men jag kan omöjligt se,

att bevakningen skall kunna ordnas bättre på det sättet, att man anställer åtta personer, som skola ha tillfällig anställning där, än om man anställer en fast personal. Det förefaller mig ändå en smula märkvärdigt, att när vi öfvergå till en ny stat där man för nästan hvarenda person, som är anställd, sökt bereda en fast anställning, man då utvidgar detta system med extra på precis den post, om hvilken herr statsrådet här mycket bestämdt uttalade, att på dess uppmärksamhet beror just bevarandet af de oerhörda värden, som ligga inom dessa fyra murar. Det där kan jag icke för min del få att gå riktigt ihop. Ty alltid annars, när man söker skapa nya beställningar, så framhåller man, att det är just den fasta och säkra anställningen, som gör tjänstemännen mera kvalificerade och villiga att passa på och sköta sin tjänst.

Jag är lifligt öfvertygad om, att jag icke bidrager till att tillspillogifva en säker bevakning, om jag yrkar bifall till statsutskottets framställning i föreliggande fall. Därför tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Wijk: Herr talman! Efter den siste ärade talarens och statsutskottsledamotens medgifvande, att han för sin del icke skulle ta allt för illa upp, om Andra kammaren biträdde Första kammarens beslut och ginge med på Kungl. Maj:ts förslag, kan det väl icke anses förmätet, om jag från min sida nu yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag vågar göra det i den förhoppningen, att Andra kammaren är villig inse, att de värden, som vi i nationalmuseum ha att bevaka, äro så stora, att åtgärder för deras säkerställande väl motivera den ganska ringa ökning i kostnader, som här föreslås af Kungl. Maj:t. Jag föreställer mig också, att Andra kammaren dock skall tveka något att taga på sig det ansvar, som ovillkorligen följer med att i en fråga som denna vilja pruta på de säkerhetsåtgärder, som från sakkunnigt håll framställts såsom önskvärda och nödvändiga. Från museiintendentens sida har gjorts gällande, att den nuvarande nattbevakningen, med en kostnad af 3,800 kronor, icke är tillfredsställande eller tillräcklig, och han hade därför hemställt om, att den yttre militära bevakning, som förut funnits, skulle återupprättas. Denna hans önskan har icke af vederbörande myndighet kunnat bifallas. Att då inskränka sig till det belopp, som han utan militär bevakning anser otillräckligt, det medför ett ansvar, som jag för min del icke vill påtaga mig.

Herrarne minnas alla den stora museistölden i Paris förra året, som väckte sådant uppseende och som gifvit alla större museer i världen en väckelse att skärpa och stärka de säkerhetsåtgärder, som där redan äro vidtagna. Det är intet tvifvel underkastadt att om den händelsen inträffat helt nyss, så skulle Riksdagen utan någon tvekan gått med på Kungl. Maj:ts här föreliggande förslag. Men äfven om denna händelse nu ligger något tillbaka i tiden och minnet af den redan något bleknat, så har i alla fall den risk, som den så skarpt belyste, icke minskats utan kvarstår alldeles oförändrad.

På grund af detta, herr talman, vågar jag hemställa till kammaren att bifalla statsutskottets förslag i denna punkt, men med den ändring, att till nattlig bevakning af nationalmuseibygnaden uppföres

*Ang. löme-
reglering för
national-
museum m. m.
(Forts.)*

Ang. löne-
reglering för
national-
museum m. m.

en summa af 7,600 kronor, och att med anledning däraf slutsummorna höjas till respektive 70,800 och 114,300 kronor.

(Forts.)

Med herr Wijk förenade sig herrar *Kronlund, Danielsson, Sandin, Carlson* i Herrlunga, *von Sneidern, Modig, Pettersson* i Södertälje och *Edén*.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Såväl den förte talaren under denna debatt som äfven några af de efterföljande ha uttalat den uppfattningen, att det här gällde ett mycket enhälligt statsutskottsutlåtande. Det är ju ganska naturligt, att man fått den uppfattningen, då detta utlåtande icke är åtföljdt af någon reservation. Jag nödgas emellertid här för kammaren meddela, att vid behandlingen af detta ärende utskottet ingalunda var så enhälligt, som af betänkandet kan framgå. Det var en ganska allvarlig debatt, under hvilken flere af oss och bland dem jag yrkade på bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändradt. Debatten slutade med votering, hvilket icke alltid är fallet i statsutskottet. Denna votering utföll emellertid till den grad tröstlös, hvad denna kammars representanter inom utskottet beträffar, att då beloppet icke var större än det här omnämnda, och då ingen af ledamöterna från Första kammaren reserverade sig, jag och den ende ledamot från denna kammare, som jämte mig röstade för Kungl. Maj:ts förslag, beslöto att icke bry oss om att vid denna punkt anmäla någon reservation. När jag nu emellertid till min stora glädje finner, att här i kammaren framställts yrkande på bifall till Kungl. Maj:ts proposition, så finner jag mig naturligtvis på grund af både det yrkande och det votum, som jag afgifvit inom statsutskottet, fullt berättigad att äfven här ansluta mig till alldeles samma yrkande.

Det är ju, som nyss uttalades från regeringsbanken, så, att om efter utgången af beslutet i detta ärende någonting inträffar af de befarade händelserna vid nationalmuseum, så ligger efter det beslut som nu fattas, ansvaret ensamt på Andra kammaren.

Herr talman, med den lilla förklaring, som jag här lämnat, ber jag få ansluta mig till dem, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr *Ifvarsson* instämde häruti.

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Som af betänkandet framgår, har jag icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet och icke heller på afdelningen. Men hade jag gjort det, så hade jag icke gått med på, att man i sin sparsamhet vänder sig mot denna punkt i den kungl. propositionen. För min del tycker jag, att det sista, jag är benägen för att spara på här, är bevakningen. Ty det är så ofantligt stora värden, som i detta fall stå på spel, då dessa värden äro fullkomligt omistliga. Emellertid kan jag icke neka till — låt vara att herr ecklesiastikministern kommer att klandra mig för det — att jag tagit intryck af de skäl, som herr Thorsson anført, nämligen att man har mycket större utsikt att få en effektiv bevakning, om man öfverlämnar den åt personer, som sköta den ständigt, i stället för att använda personer, som ha annan sysselsättning om

dagarna och bredvid denna sin egentliga sysselsättning sköta denna bevakning såsom en bisyssla under nätterna.

Då jag sålunda, herr talman, vill gå med på den summa, som här föreslås af Kungl. Maj:ts, så sker det ändå under uttalande till den kraft och verkan det hafva kan af den förhoppningen, att när man skall gå att använda dessa pengar, man måtte gå den väg, som herr Thorsson anslutit sig till, och anställa fasta vakter i stället för att använda en mera lös personal för upprätthållandet af vakttjänstgöringen. Jag hemställer äfven till kammaren, om det kan vara klokt att här följa statsutskottet, då Första kammaren med så stor majoritet bifallit Kungl. Maj:ts förslag, och då det helt säkert äfven i denna kammare kommer att finnas en hel mängd ledamöter, som icke vilja vara med på denna nedsättning, och om det icke då är större skäl att utan votering taga Kungl. Maj:ts framställning. Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Ang. löne-
reglering för
national-
museum m. m.
(Forts.)

I detta yttrande instämde herrar *Helger* och *Berg* i Munkfors.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman, mina herrar! Det är ett misstag af herrarna att tro, att det var rena sparsambetsskäl, som gjorde, att vi inom utskottet yrkade afslag på det kungl. förslaget i denna del. Så var visst icke fallet. Det var icke dessa 3,800 kronor, som spelade någon roll. Utan det var därför att det kungl. förslaget är så opraktiskt, att det icke skall leda till det resultat man vill åstadkomma. Ty — och det är redan uttaladt från annat håll — vi ansågo det vara mycket olämpligt att här anställa personer, som äro sysselsatta om dagarna på annat håll samt kunna vara, och antagligen många gånger äro mycket ansträngda, när de komma till nationalmuseum på kvällen för att där tjänstgöra. Tro herrarne, att de äro så påpassliga som de böra vara? Jag tror, att det sättet att gå till väga icke är lämpligt.

Herr statsrådet säger, att det icke är lämpligt, att Riksdagen lägger sig i sådana detaljer, som huru vakttjänstgöringen skall ordnas. Men hvarför kommer då herr statsrådet fram med ett sådant förslag, som visar, hurudana detaljerna skola vara? När herr statsrådet det gör, så är det väl meningen, att Riksdagen skall få yttra sig däröfver: och det har statsutskottet här gjort.

Nu säges det, att man icke kan stå till svars med detta, om man icke får åtta personer, som gå där fyra hvarannan natt. Jag får säga, att jag tror, att det går mycket bra med tre personer, af hvilka två gå hvarje natt och sålunda hvar och en är ledig hvar tredje natt samt dessutom hela dagarna. Det är icke samma förhållande här som i fråga om polisernas tjänstgöring, som herr statsrådet antyde, ty de skola äfven tjänstgöra om dagarna. Det är sålunda icke så farligt med den saken, om herrarne vilja något tänka på det och icke komma med lösa förslag.

Äfven om det nu är två vakter, som gå hvarje natt, så få de ändå vara påpassliga och försiktiga, så att icke någon kan tränga sig in i museet. Men det finnes ju äfven andra anordningar, såsom att dessa vakter skola draga upp sina kontrollur, jag förmodar hvarje

Ang. löne-
reglering för
national-
museum m. m.
(Forts.)

kvart, då det är så vid alla andra inrättningar. Om de nu icke dragas upp på bestämd tid, så är det anordnad så, har jag hört sägas, att det ringer upp till Jakobs polisstation, och då förmodar jag, att det icke dröjer länge, innan polispiketen är på platsen om vakterna urakt-lätit att draga upp uren. Om således någon olycka inträffar, så lär man mycket snart få besked därom.

Jag tror, att Kungl. Maj:ts förslag är så olämpligt, att man icke kan gå med på det. Men vill Andra kammaren och Riksdagen ordna det på annat mera effektivt sätt, så har jag icke något emot det. Men det nu föreslagna sättet anser jag vara olämpligt, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Westman: Anledningen hvarför jag, då jag föregående gång hade ordet, icke yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag var, såsom jag tydligt antydde, att jag icke, då statsutskottet varit enhälligt, kunde våga hysa förhoppning om, att någon skulle vilja gå med mig. Då det nu däremot visat sig, såväl att Första kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag, som också att flere herrar i denna kammare yrkat bifall till nämnda förslag, så skall äfven jag, herr talman, be att få göra detta yrkande.

Medan jag har ordet, vill jag också tillägga något rörande det, som här från flere talare framhållits, att man skulle åstadkomma en bättre och effektivare bevakning genom att anställa fast personal till mindre antal än den af Kungl. Maj:t ifrågasatta tillfälliga personalen. Inskränkningen i personalens antal får dock ej gå längre än att man anordnar det så, att två vakter samtidigt bevaka nationalmuseum nattetid. Enligt ett öfverslag, som jag gjort, åtgår i rundt tal 9,000 bevakningstimmar om året. Om jag endast räknar med en ersättning af 50 öre i timmen, så kommer jag upp till ett belopp af 4,500 kronor. Läger jag så till utgifterna för uniformer åt dessa personer och för anläggning och underhåll af vissa alarmanordningar och andra dylika saker, som ingå i detta anslag, så kunna herrarne lätt finna, att det nu utgående anslaget 3,800 kronor under inga förhållanden räcker äfven för att anställa ett mindre antal fasta vakter. Ty jag förmodar, att icke någon ifrågasätter att aflöna dem med mindre än 50 öre i timmen.

Herr Starbäck: Herr talman! Denna fråga synes mig egentligen ha två sidor, dels en ekonomisk och dels, om jag så får säga, en fysiologisk. Vi hade alldeles klart för oss, och det ha äfven herrar Thorsson och Andersson i Skifarp framhållit, att det icke var något sparsamhetsskäl, som gjorde, att statsutskottet här velat komma till annat resultat än Kungl. Maj:t, utan att detta skett ur säkerhetssynpunkt.

Vi komma då till den fysiologiska sidan af saken, huruvida nämligen tre personer, som icke ha något annat att göra än denna syssla, lättare kunna hålla vakt, så att två vakter nattetid ständigt vakta omkring nationalmuseum, än åtta personer, som ha annan sysselsättning. Ja, det är nu en fråga, som var förfärligt svår för oss att afgöra. Jag känner icke till, om statsutskottet vidtagit någon som helst åtgärd för

att få den frågan besvarad från sakkunnigt håll. Jag känner icke heller till, huruvida vederbörande undersökt den saken så noga. Men mig förefaller det i alla fall, som om det skulle vara större säkerhet för, att åtta personer kunna åstadkomma denna kräfvande tjänstgöring, äfven om de ha någon annan syssla bredvid, än att tre stycken skola kunna göra det. Jag har därför kommit till den slutsatsen, herr talman, att jag bör yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. lönsreglering för nationalmuseum m. m.
(Forts.)

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag skall be att få instämma med dem som anse, att det är bättre med tre fast anställda än åtta tillfälligt anställda vakter. Men får Kungl. Maj:t mera pengar, så kan Kungl. Maj:t anställa flere fasta vaktmästare för att bevaka detta dyrbara museum. Det har förvånat mig och många flere under många år, att bevakningen vid nationalmuseum varit så synnerligen klen som den varit, och att ingen olycka inträffat. Jag för min del vill icke vara med om att på något sätt afstyrka den summa, som föreslagits af Kungl. Maj:t.

Herr Persson i Stallerhult: Jag var med på den afdelning inom statsutskottet, som haft den förberedande behandlingen af denna fråga, och afdelningen tillstyrkte endast 3,800 kronor till denna nattliga bevakning. När sedan detta afdelningsförslag kom till utskottet, så yrkades där bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och så framkom det medlingsförslag, om jag så får kalla det, som finnes i utskottets motivering. Utskottet har ju åtminstone här icke sagt, att den bevakning som för närvarande finnes är tillfredsställande. Jag kan icke läsa någonting sådant i motiveringen, utan utskottet har sagt, att det trots, att 3,800 kronor skulle vara tillräckligt för en fullt betryggande nattlig bevakning. Så kommer man i motiveringen till, hur man tänkt sig denna bevakning ordnad. Därför tror jag icke det är rätt att påstå, att utskottet ställt sig likgiltigt mot önskemålet att få en tryggare bevakning än för närvarande anordnad vid nationalmuseum.

Om man ser efter, så finner man, att det förslag, som framburits af Kungl. Maj:t, icke har stöd för sig annat än i vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens framställning, där det gjorts gällande, att det skulle bli en betryggande bevakning, om antalet vakter ökades från fyra till åtta, d. v. s. att de skulle gå två och två hvarannan natt. Men museiintendenten och nämnden, som afgåfvo utlåtande den 1 mars i år, ha sagt, att detta icke är rätta sättet att ordna bevakningen, utan de sökte i stället beveka marinförvaltningen för att få militär bevakning åtminstone under en tid af året. Således se vi, att det icke är bra som det för närvarande är, och att det icke heller blir tillfredsställande ordnad med bevakningen, såsom man nu ifrågasatt för en kostnad af 7,600 kronor. Därför har åtminstone jag den öfvertygelsen, att om det kunde ordnas så som statsutskottet antydt, så skulle man få den mest betryggande bevakningen. Det gäller väl såväl på detta område som på alla andra, att man bör anställa ordinarie tjänstemän för att få den bästa uppsättningen. Om det här blir tillräckligt med tre ordinarie vakter vill jag icke uttala mig om. Det kan ju hända, att det behöfdes fyra, och att dessa fyra finge gå

Ang. öne-
reglering för
national-
museum m. m.
(Forts.)

där två och två halfva natten hvarje par. Då blefve det så som man nu har tänkt sig att det alltid vore två vakter samtidigt nattetid, och dessa hade då detta åliggande till sin ordinarie uppgift. Och nog skulle dessa ordinarie tjänstemän bättre fylla sin uppgift än de tillfälliga vakterna.

Låt vara att man nu beviljar dessa 7,600 kronor, så tror jag dock, att man skulle kunna få fyra ordinarie nattvakter för betydligt billigare pris än åtta tillfälliga, som draga denna kostnad af 7,600 kronor. Om jag nu antager, att det exempelvis tillsättes fyra ordinarie vakter och vidare förutsätter, att dessa skulle i aflöningsafseende bli likställda med vaktmästare i statens tjänst, så får man räkna med att en ordinarie vaktmästare har 1,200 kronor i aflöning jämte 200 kronors ålderstillägg efter 5 och 10 år. Och det är att märka, att i den stat, som nu är före, äro ålderstilläggen icke medräknade, utan de tagas från ett annat anslag. Så skulle naturligtvis äfven bli fallet med dessa nattvakters ålderstillägg. Men om jag nu räknar med dessa fyra ålderstillägg å 200 kronor, d. v. s. 800 kronor tillsammans, och lägger det till de 4,800 kronor, som de fyra ordinarie vakternas sammanlagda begynnelse-lön utgör, så får jag en summa af 5,600 kronor. För detta får man fyra ordinarie nattvakter d. v. s. för 4,800 kronor för denna stat och sedan ålderstillägg i mån, som de komma ifråga från ett annat anslag. Således kan man för betydligt mindre belopp än det här ifrågasatta få en mycket starkare bevakning än den hittillsvarande och äfven än den, som vi skulle få enligt Kungl. Maj:ts förslag för en så stor summa som 7,600 kronor. Jag tror, att om de herrar, som så ifrigt arbeta för Kungl. Maj:ts förslag, tänkte sig väl för, så skulle de icke klandra utskottet för den väg utskottet här anvisat. Man skulle därmed kunna få den starkare bevakning, som är så välbehöflig, och som så många skäl tala för.

Nu låter detta sig icke göra, och gärna för mig må man anslå det högre beloppet. Men jag tror icke, att själfva styrkan i fråga om bevakningen vunnit på detta sätt att lösa frågan. Berörda ändamål skulle vinnas på bättre sätt genom det förslag, som herr Thorsson framställt, och som jag för min del äfven sökt uttala mig för. Nu är det att märka, att det påstås, att denna vakt måste förstärkas, och att fara är å färde. Man vet icke, när faran inträffar. Men jag vill framhålla, att det i staten åskade beloppet af 7,600 kronor afser år 1913, så att för år 1912 kan i alla fall icke anordnas någon annan bevakning än den som nu finnes.

Jag har velat säga detta, ty nog kan man få en bättre ordnad bevakning för år 1913, om man antager statsutskottets förslag i detta afseende och i god tid till nästa år ordnar bevakningen på ett sätt som kan vara fullt betryggande.

Herr Danielsson: Då denna fråga nu blifvit här så utförligt belyst från olika sidor, att det icke är mycket nytt att tillägga, skall jag fatta mig ytterst kort.

Det var med anledning af hvad herr Carl Persson yttrade, som jag tänkte säga några ord i saken.

Han sade, att utskottet hade knappast tänkt sig att med ett anslag af 3,800 kronor en bevakning skulle kunna åstadkommas, och det tänkte jag på då jag genomläste utskottets utlåtande. Utskottet yttrar sig nämligen på följande sätt: »utskottet antager, att det af löne-regleringskommitten för detta ändamål ifrågasatta belopp 3,800 kronor, bör vara tillräckligt för bekostande af en fullt betryggande nattlig bevakning». Vi äro ju alla ense om att museets skatter äro i många fall så dyrbara och oersättliga, att en fullt *betryggande* bevakning måste åstadkommas. Det är endast i fråga om sättet för detta, hvarom åsikterna synas gå i sär, och det är gifvet att, utan att inlåta sig på spörsmålet om hvilket bevakningssätt som är det mest effektiva, det för en kostnad af 7,600 kronor skulle kunna ordnas en mera effektiv bevakning än för 3,800 kronor.

Ang. löne-
reglering för
nationell-
museum m. m.
(Forts.)

Nu sade herr Andersson i Skifarp, såvidt jag fattade honom rätt, att det icke är så farligt. Om natten går en person ensam i museets salar samt drager upp ett kontrollur. Om han blir oskadliggjord, ringer detta ur af sig själft upp polisstationen i Jakob, och så kommer polisen dit. Jag undrar nu verkligen, om tjufvarna, som oskadliggjort bevakaren, finnas kvar i museet, när polisen hinner dit. Jag tror det knappast. Jag tror, att bevakningen skulle ordnas effektivare, om det vore såsom jag hört föreslås, två nattvakter i sällskap. Det skulle icke vara så lätt för eventuella inbrottstjuvar att oskadliggöra dessa två som att oskadliggöra en.

Jag skall emellertid icke, då frågan är så mångsidigt belyst, uppehålla kammaren längre utan endast varmt vädja till kammarens ledamöter att i denna ytterst viktiga fråga bifalla Kungl. Maj:ts förslag oförändradt.

Herr Tengdahl: Blott en liten anmärkning med anledning af herr Perssons yttrande. Han tror, att man skulle kunna få fyra nattvakter för ett så litet belopp som 4,500 kronor. Det är fullkomligt oriktigt. Om dessa personer skulle anställas såsom fasta och tjänstgöring endast nattetid, kan man naturligtvis efter mitt sätt att se icke aflöna dem lägre med denna uteslutande nattjänstgöring, än hvad man ger en poliskonstapel med omväxlande natt- och dagtjänstgöring i lön. Poliserna här i Stockholm ha för närvarande mellan 1,300 och 1,900 kronor i lön och få antagligen vid den nya löne-regleringen, som inom 14 dagar kommer att beslutas, lägst 1,500 kronor och högst 2,300 kronor i lön.

Detta blott som en liten anmärkning i förbigående.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Herr Andersson i Skifarp begärde emellertid votering, till följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren med afslag å statsutskottets hemställan i mom a) af utskottets förevarande utlåtande nr 36, bifaller Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 120 ja mot 84 nej, vid hvilken utgång kammaren således bifallit Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Mom. b) — d).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *mom. e)*; och yttrade därvid:

Herr Ekman: Herr talman! I anledning af det nyss af kammaren fattade beslutet hemställer jag, att detta moment måtte få följande lydelse: »höja det ordinarie anslaget till nationalmuseet, nu 60,850 kronor, med 53,450 kronor till 114,300 kronor».

Vidare anfördes ej. Det af herr Ekman framställda yrkandet blef af kammaren bifallet.

Mom. f) och g).

Kammaren biföll hvad utskottet föreslagit.

§ 14.

Herr statsrådet *Schotte* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre schaktmästaren vid statens järnvägsbyggnader August Andersson;

angående pension till en förman och åtskilliga arbetare vid statens järnvägar;

angående understöd af telegrafmedel åt änkan Johanna Charlotta Larsson, född Löfgren;

angående ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar;

angående anställande af extra läkare vid Sätters och Västerviks hospital och hospitalsläkare vid Stockholms hospital;

angående anslag för år 1913 till fortsättande af utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.;

- med förslag till lag om ändrad lydelse af 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension;
- med förslag till lag om skogsaccis och om virkestaxering;
- angående rätt för Kungl. Maj:t att för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark äfvensom till inlösen af ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarne disponera domänfondens kontanta tillgångar;
- angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägarandelar i grufvor;
- angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;
- angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar;
- angående upplåtande af en lägenhet från förra mönsterskrifvarbostället Björsäter nr 4 Skattegården i Skaraborgs län; och
- med förslag till förordning om skogsvårdsafgift.

Samtliga dessa propositioner bordlades på begäran.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,23 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.